

**Univerzita Karlova v Praze
Fakulta Humanitních studií**

Katedra Obecné antropologie

Schizofrenie a karneval mostecké krajiny

Autor práce: Bc. Prokop Ištváněk

Vedoucí práce: Mgr. Radan Haluzík

Praha 2008

**Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně
a použil jsem pouze literární zdroje uvedené v seznamu literatury.**

.....
Prokop Ištváněk

Děkuji mým trpělivým rodičům, Radanu Haluzíkovi, Honzovi Snopkovi a Lence Morávkové, bez nich by tato práce bez pochyby nevznikla.

Děkuji panu Robinsonovi a panu Schirockovi ze Strupčic

OBSAH

ABSTRAKT	5
Klíčová slova	5
Resume	5
1. PŘEDMLUVA	7
1.1. Téma a místo výzkumu	9
1.2. Teoreticko metodologické konsekvence napříč jednotlivými kapitolami	10
1.3. Etické problémy	14
1.4. Vyjasnění některých pojmů	15
2. SCHIZOFRENIE	17
3. ROPÁCI?	27
3.1. Lidé ze země s image Spálené země	29
3.2. Teď je to tak a za deset let to může být třeba úplně jinak	36
3.3. Sociální past	41
3.4. Jak se ve Strupčicích vykořeňuje krajina	46
3.5. Život po stavební uzávěře ve starých neopravovaných domech	56
3.6. Vykořenění	59
4. ŽIVOT JE JEN KARNEVAL	68
4.1. Pouliční karnevalové drama jako revoluční nástroj	69
4.2. Nové rituály potvrzující status quo	75
4.3. Prvomájový průvod jako sociální drama, fáze porušení pořádku	77
4.4. Tady je to tradice, nápravná fáze	79
4.5. Konec Prvomájového průvodu, fáze částečné reintegrace	87
4.6. Další nápravné akce směřující k reintegraci	95
4.6.1. Poslední rozloučení s Jednotou	96
4.6.2. Oslava 80. výročí české školy ve Strupčicích	97
4.7. Boj o tradice – boj o moc	101
5. TY LIDI, CO O TOM MOC NEPŘEMEJŠLÍ, TAK TO MAJÍ NEJJEDNODUŠÍ	105
LITERATURA	113
PRAMENY - LITERATURA	114
PRAMENY – O.Ú. STRUPČICE	114
PRAMENY – MUS	115
FILMY	115
INTERNETOVÉ STRÁNKY	115
APENDIX 1	116
Třináct důvodů občanského sdružení Kořeny, proč zachovat limity těžby a nepřipustit likvidaci Horního Jiřetína a postup těžby k Litvínovu	116

ABSTRAKT

Cílem mé práce je porozumět jevu *Schizofrenie*, kterým někteří z obyvatel mostecké krajiny nazývají svůj osobní rozkol, způsobený životem v tamějším specifickém sociálním světě. Vycházím zde z předpokladu obecné teorie praxe, že historie je něčím, co sami lidé vytváří pod silným tlakem systému, v kterém se pohybují. Práce je prvním pokusem o uspořádání mého pětiletého etnografického výzkumu v obci Strupčice, která měla být podle socialistických plánů vytěžena, ale díky právním změnám po roce 1989 zůstala zachována; ovšem zaříznutá mezi dva velkokapacitní lomy a povrchovou výsypku. První ze dvou hlavních kapitol je zaměřena na odhalování traumatické povahy mostecké krajiny. V druhé hlavní kapitole ukazují kvality, které pocházejí díky *agency* tamějších obyvatel, vtělené do takzvaných společenských akcí, s kterými ve spolupráci se společenskovědními teoretiky a jejich koncepty zacházím např. jako se sociálními dramaty (Victor Turner), performancemi (Richard Schechner), či rituály jako časoprostory, kde opravdové emoce a konstruovaná relita může přecházet do každodenního života (Edward Schieffelin).

Klíčová slova

Etnografie, Mostecká hnědouhelná pánev, Vykořenění, Sociální past, Rituál, Performance, Sociální drama, Karneval, Politika, Socialismus, Postsocialismus.

Resume

The goal of my thesis is to familiarize readers with *Schizophrenia*, a term used by local people to describe a traumatic social phenomenon which is to be found in Most brown coal mining region, northern part of Czech Republic. I start from Sherry Ortner's assumption that history is influenced both by social system and by agency. Therefore, I analyze traumatic face of Most landscape, reorganized by modern technology heavily together with anency of local inhabitants transformed onto collective public events. Readers can find here one of the first attempt to organize rich material, collected during my five years long ethnographic field work done in a Strupcice village. By the reasons of socialistic programme to mine the village and thanks to postsocialistic changes in Czech law, Strupcice got stuck and surrounded by two large mines. The village is dynamically developing presently. There are two

main chapters from total five in the thesis. In the first one, I find the traumatic part of the surrounding landscape in several kinds of material, nevertheless the most important one is represented by narratives. Another main chapter is focused on collective events. I analyze them using some concepts of several anthropologists, for example Victor Turner and his Social drama, Richard Schechner and his Performance, or Edward Schiefelin and his Ritual as a place and time where social reality is constructed and may spill over into everyday life.

1. PŘEDMLUVA

Když jsem se v jednom knihkupectví probíral před třemi lety mapami a autoatlasy České republiky, nevěřil jsem svým vlastním očím. Na některých z nich byla místo Strupčic bílá plocha, na západě končící až někde u města Chomutov, na východě u Koňského vrchu, na kterém je posazen mostecký hrad Hněvín. Došlo mi, proč pan Robinson psal do úvodu malé publikace o obci (kterým začíná třetí kapitola této práce), jako o končinách. Strupčice jsou zaříznuté do dvou povrchových dolů, zasypané mamutí výsypkou a potok, který zde tekl kdysi, už přestal téct úplně. Při pohledu do velké jámy nyní již spojených velkolomů Vršany a Jan Šverma si prostě připadáte jak na konci světa a co když se pak kouknete do mapy, hrůza – jako byste vůbec neexistovali!

Pohlížím na první stránku propagační brožurky o Strupčicích z roku 2007, která je distribuovaná kromě jiného ve všech informačních centrech největších měst v Ústeckém kraji, nacházím úplně jiný příběh.

Obec Strupčice ležící ve východní části Chomutovska se dynamicky rozvíjí a všem může nabídnout výborné využití volného času. Návštěvníky může zaujmout především novým sportovním areálem. Konají se zde velmi zajímavé kulturní akce (pouť, půlnoční prvomájový průvod, taneční zábavy na sále i pod širým nebem).

Má diplomová práce je o informačně poněkud zamlžené krajině Mostecké hnědouhelné pánve, která traumaticky působí na zdejší obyvatelé. Tito lidé se ovšem nenechávají těmito traumaty vláčet a jednají. Tak zde vzniká specifický sociální svět, který se stal terčem mé terénní práce v obci Strupčice, doplněné postupným sběrem dokumentů. V této obci, která měla v roce 1993 podlehnout povrchové těžbě hnědého uhlí, přičemž není jasné, zdali se zde v budoucích letech ještě bude těžit, jsem alespoň jednou navštívil všechny domácnosti, do některých jsem se opakovaně vracel a konečně v některých jsem byl často jako doma. Během terénní práce, tedy mezi léty 2003 a 2008 jsem navštívil téměř všechny zdejší veřejné ale i některé soukromé společenské akce, kterých bylo dohromady více než čtyřicet.¹ Pro tuto

¹ Výzkum tedy sestával ze série pobytů.

práci je velmi důležitá její dlouhodobost, tedy více než pěti let. Další materiály jsem sbíral skrze internet, tisk a lokální či soukromé archivy. Podařilo se mi tak nasbírat bohatý materiál a tato práce je jedním z pokusů o utříděný celek, jehož nejzákladnějším klíčem je následující myšlenka od Shery Ortner:

Historie není jednoduše něčím, co se lidem jaksi přihodí, ale je spíše tím, co oni sami vytvářejí – samozřejmě pod silným tlakem systému, v němž se pohybují.“ (Ortner 2004: 31)

Mým cílem v této práci není vytvářet nové vědecké teorie, ani přezkoušet či se prostě vůči nim vymezovat. Spíše mi jde o to pochopit jasně viditelné, na první pohled méně výrazné, či úplně neviditelné konotace těžby uhlí v Mostecké uhelné pánvi. V případech, kde je to podle mého názoru užitečné, se snažím pracovat s antropologickými koncepty, které mi k uspořádání mého materiálu připadají nejvhodnější a o kterých jsem se během studia dozvěděl. Mým cílem tedy není přispět do dnes již těžko přehledné diskuze, která se v oboru roztočila jako hurikán kolem takových konceptů jako je rituál, či kultura, a tedy se snažit konečně vyjádřit, co je to opravdový rituál. Můj cíl je daleko zemitější a o to méně zajímavý pouze pro scholastické přemýšlení. Vzrůstá spíše z lokálních problémů, z jejichž pozice a z pohledu jejich řešení jednotlivými aktéry se snažím nahlédnout na to, co by se jinému pozorovateli mohlo zdát jako jednoduše fungující.

Mým cílem je představit formování lokálního jevu, pro který někteří ze zdejších obyvatel používají metaforu schizofrenie, a který jim významně vstupuje do života. Jdouc za tímto cílem, vypořádávám se s řadou otázek, které mají co do činění s dvěma tématickými okruhy. Demonstruji zde na jedné straně traumatickou tvář života v krajině Mostecké hnědouhelné pánve společně s kvalitami objevujícími se skrze lidskou vůli kolektivně jednat v rámci rituálů, performancí, sociálních a pouličních dramát na straně druhé.

Členění kapitol není zdaleka nahodilé, ale jednak rozvržené podle výše citovaného klíče a jednak dynamicky rozvíjené skrze jistou dramatičnost, která doprovázela moji terénní práci ale i skrze hlavní osu, která prostupuje a kolem které se odvíjí celý text. Touto osou je pan Robinson. Text je uspořádán tak, aby byl čten od začátku do konce

jako celek. Každá následující kapitola rozvíjí ty předchozí a je na nich tedy přímo závislá.

1.1. Téma a místo výzkumu

Osobně jsem nikdy neuvažoval o tom, že bych se v rámci mého studia zajímal o studium rituálů, performancí či tradic a navíc v českém prostředí. Ba naopak, během studiu textů českých etnografů minulé éry (např. Jiříkovská, Frolec, Pargač, Robek, Zíbrt), z jejichž znalosti jsem byl zkoušen během mých studií v Plzni, mě učitelé nikdy nedokázali přesvědčit o intelektuálních ale především praktických dopadech těchto textů.² Ke studiu strupčických kolektivních událostí, které jsou (nejen) jejími aktéry vnímány jako tradice mě dovedl proces mého výzkumu, kde a kdy hrály jednu ze zásadních rolí srovnávací antropologické texty.

S Mosteckou uhelnou pánví jsem dříve neměl nic do činění. Přivedla mě sem až týmová práce studentů a jednoho z učitelů katedry antropologie na Západočeské univerzitě. Tehdy jsem byl v druhém ročníku bakalářského studia. To, že byl výzkum financovaný Mosteckou uhelnou (tehdy vlastněné Appian Group) jsem věděl již od začátku. Když mi ovšem došlo, že zadavatel grantu využije výsledky výzkumu v souladu se svými obchodními zájmy, a když jsem měl pocit, že vedení týmové práce je – jedno zdali vědomě či nevědomě – pro-těžbařské a navíc že nejdůležitější data pro tvoření závěrů představují účelově vybírané kvantitativní analýzy, nejen že se pro mě stalo problémem koukat se lidem, s kterými byly výzkumy prováděny, do očí, ale ztratil jsem tolik potřebný pocit osobní neutrality a víru v dobrou práci zahrnující etickou reflexi.

Tento pocit a skutečnost, že jsem blížeji začal poznávat zdejší prostředí a především jsem našel nového školitele tehdy bakalářské práce, vyrostl v můj osobní zájem. Zpočátku jsem měl v úmyslu přezkoumat pomocí etnografických metod hlavní výsledky týmové práce, na které jsem se podílel a jejíž výstupem pro Mosteckou uhelnou byla studie a názvem *Průzkum možností sociální revitalizace v Severozápadních Čechách*, jejíž závěr zněl následovně: „Nelze tvrdit, že by těžba

² Z dnešního pohledu se mi jeví takzvané folkloristické či etnografické akademické výsledky předchozí éry spíše jako vhodný objekt výzkumu, nežli užitečné nástroje k pochopení něčeho tak složitého, co bývá nazýváno sociálním světem – konstruovanou sociální realitou.

uhlí vedla k nárůstu sociálních potíží na uzemí dotčených obcí. (Avšak už i to lze považovat za velice pozitivní zjištění.)“ (Kužel 2003)

Mým původním zájmem se stalo studium sociálního života a historie zdejšího bohatého kalendáře společenských událostí, na které mě zvala řada zdejších obyvatel již od začátku. Našel jsem si zde možnost bydlení v zahradním domku na kraji obce. Mohl jsem tu trávit takřka veškerý svůj volný čas. Pokud jsem tedy nebyl v zahraničí, trávil jsem zde až na poslední dva roky veškeré prázdniny, víkendy a ostatní volna. Již brzy se ukázalo, že to co bylo ve zprávě pro Mosteckou uhelnou charakterizováno jako zdravý komunitní rozvoj, je pouze druhá a lépe vypadající strana jednoho jevu a sice traumatizujících důsledků povrchové těžby.

1.2. Teoreticko metodologické konsekvence napříč jednotlivými kapitolami

Jak jsem již naznačil, má východiska konstruování tohoto textu jsou ovlivněna obecnou teorií praxe. Jedná se o teoreticko metodologický posun v antropologii, který shrnula ve svém slavném článku Sherry Ortner:

Spíše než chápat [tento] teoretický posun v oboru jako posun od struktur a systémů k osobám a praxím, je třeba jej nahlížet jako posun od statické synchronní analýzy k diachronní, procesuální analýze. (Ortner 2004: 30)

Rozborem a uchopováním různých faktorů - především těch, které nejsou běžně tematizovány ve spojitosti s Mosteckou hnědouhelnou pánví - se snažím na příkladě celého kraje, ale především na příkladě extravilánu, intravilánu a obyvatel Strupčic ukázat, jak na jedné straně specifická a nově vytvořená krajina a její tvůrci působí na její obyvatele a zároveň, jak tyto obyvatele na uvedené vlivy reagují, jakým směrem se ubírá jejich *agency* a jaké kvality díky tomu vznikají.

Záměrem především druhé a třetí kapitoly je nastínit na konkrétních příkladech, jakým způsobem dramaticky vytvořená *modernizovaná* krajina působí, omezuje, či vytváří traumata v lidech, kteří ji obývají. Jde mi o co možná nejvěrnější tematizování a vykreslení uchopitelných detailů specifického prostředí – části

sytému, který vyvíjí tlak na jednání lidí. Jdouc za tímto cílem, používám širokou paletu materiálu, jejíž některé prvky záměrně performuji (viz dále) za účelem důraznějšího exponování. To platí především u té části, kterou jsem nenabyl skrze zúčastněné pozorování či rozhovory, ale spíše postupným sběrem z různých zdrojů. Jedná se tedy hlavně o materiál, skrze který promlouvají k masám ti, co mají nejen slovo, ale i moc. Ať už tedy těžaři, politici, či společenskovední teoretici.

Druhou kapitolou začíná zápleтка tohoto textu spolu s představením pana Robinsona. Třetí kapitola je věnována především Mostecké krajině a tomu, jak o ní někteří z jejích konstruktérů, filmových režisérů, ale i někteří z místních obyvatel mluví - jak nám ukazují její traumatizující chapadla. Čtvrtá kapitola se zaměřuje především na strupčické kolektivní události, performance, pouliční dramata či prostě rituály, které se dostaly do samého čela společenského a politického dění a navíc se staly obrazem, kterým je pohlíženo na zdejší novou historii. Konečně závěrečná kapitola přináší vyvrcholení zápletky.

S významnou částí prezentovaného materiálu zacházím jako s výsledkem víceméně performovaného jednání, ať v rámci kolektivních událostí, rozhovorů, či oficiálních vyjádření v tisku.

The best way to...understand, enliven, investigate, get in touch with, outwit, contend with, defend oneself against, love...others, other cultures, the elusive and intimate „I-thou,“ the other in oneself, the other opposed to oneself, the feared, hated, envied, different other...is to perform and to study performances and performative behaviors in all their various genres, contexts, expressions, and historcal processes. What the book was, the performance has become: index and symbol, multiple truths and lies, arena of struggle. And what is performance? Behavior heightened, if ever so slightly, and publicly displayed... (Schechner 1993:1)

Kolektivní a opakující se společenské události bývají označovány jak laiky, tak představiteli akademického prostředí, za rituály. Ať už se jedná o rituály, které mají co do činění s nadpřirozenem, či prostě o ty sekulární. S rituálem je ovšem poněkud problém, řečeno souhlasně s Richardem Schechnerem:

Even to say it in one word, ritual, is asking for trouble. Ritual has been so variously defined – as concept, praxis, process, ideology, yearning, experience, function – that it means very little because it means too much. ... It is also clear that rituals are not safe deposit valuts of accepted ideas but in many cases dynamic performative systems generating new materials and recombining traditional actions in new ways. (Schechner 1993:123)

Centrální dva pilíře této především textuální konstrukce představuje materiál, který jsem nasbíral na základě zúčastněného pozorování a většinou polo-strukturovaných rozhovorů s obyvateli a ostatními návštěvníky či kritiky strupčických společenských akcí. Tyto metody jsem využil za účelem zprostředkování pohledu zespoda. Tedy pohledu lidí, o kterém se běžně nedozvídáme. S mým prvním příchodem do obce se ovšem ukázalo, že tito lidé chtějí mluvit, že mají spoustu věcí na jazyku. O pět let později se navíc ukázalo, že je toho ještě více, nežli mi bylo ukázáno na začátku výzkumu.

Rozsáhlejší a jemně zeditované rozhovory s důrazem na zachování významu, tvoří významný prvek prezentovaného textu. Je zřejmé, že se běžně přes rozhovory dostáváme k jistému duhu informací, ovšem vždy jsou to informace předkládané z jisté pozice, nevznikají ze vzduchoprázdna. V pečlivě vybraných rozhovorech, které jsou plnohodnotnou součástí tohoto textu se snažím vidět konkrétní performovaná narativa, vycházející z úst konkrétních aktérů, kteří nám ukazují svoji vlastní pozici tváří v tvář okolním objektům a procesům. Zároveň v uvedení rozhovorů spatřuji možnost jak nepřímo ale autenticky zprostředkovat proběhlé situace z výzkumu. Jednotlivé výpovědi oscilují na kategorizační stupnici Turnerova konceptu sociálního dramatu, blížeji představeného ve čtvrté kapitole, kde jako sociální drama představují rovněž jednu ze strupčických každoročně se opakujících lokálních událostí, která je nejen v obci ale i za jejími hranicemi vnímána jako ojedinělá a výjimečná tradice.

Victor Turner .. analyzes Social dramas using theatrical terminology to describe how disharmonic or crisis situations are dealt with. These situations – arguments, combats, rites of passage – are inherently dramatic because

participants not only do things, they show themselves and others what they are doing or have done; actions take on reflexive and performed-for-an-audience aspect. (Schechner 1988: 186)

Using this framework, one can see such conflicts not as chaotic deviation or predetermined script, but as a potentially transformative period in which social actors are engaged in reformulating the meaning and practice of social life. (Ginsburg 1989:121)

V případě rozhovorů vybraných z desítek nahraných hodin, tak nacházím spíše generování a (re)formulování významu vzhledem k společenským rezonancím, které vznikají ruku v ruce s těžbou uhlí, zatímco u kolektivních událostí ukazují, jak se děje (re)formulace nejen takového významu, ale i jednání zdejších lidí.

Pozornosti vhodný rozdíl v povaze materiálů vyrobených skrze pozorování či rozhovory můžeme nahlédnout pomocí optiky, která nám během obou odlišných druhů performancí umožňuje rozdělit sféry jeviště a hlediště.

V případě materiálu pořízeného během rozhovorů jsou odpovědi jednotlivých informantů přímo vztaženy na mé jasně mířené otázky a jsou tak zároveň určené především mě. Tedy někomu, kdo se jakožto student antropologie, který píše knihu o minulosti a současnosti Strupčic, dostal do jisté hloubky intimity. Průběh hovorů zde ovšem řídím svými jasně mířenými otázkami, které vyvěrají z témat, které jsem přivezl do obce pro účel své terénní práce. Tyto výpovědi by se bez mé aktivity nikdy neodehráli. Tázání lidé sice mají odpovědi, nejsou ale zvyklí se o těchto tématech mnoho bavit.

Materiál získaný během místních takzvaných společenských a kulturních událostí, kdy a kde jsem byl často postaven do role fotografa, kameramana, či nejčastěji reportéra (byl jsem nazýván jako reportér, nebo jistý Ray Koranteng ze zpravodajství TV Nova, či ironicky jako strupčický špion) má povahu poněkud odlišnou. I zde jsem se samozřejmě ptal, dělo se tak především (i když ne pouze jenom) v přípravných a následujících fázích. Na rozdíl od materiálu nabytého skrze rozhovory pochází tento z veřejných a kolektivních performancí s daleko větším

využitím (audio)vizuálních kanálů. Zaznamenal jsem zhruba dvě desítky hodin videozáznamů, popsal šest denníků formátu A5 a pořídil tisíce fotografií. Nehrál jsem zde roli toho, kdo řídí či provokuje průběh performance, ty by se na rozdíl od rozhovorů děly i beze mě. Role jeviště a hlediště zde byly rozděny mezi jejich účastníky daleko složitěji nežli v případě rozhovorů mezi mnou a dotazovaným, konečně někdy úplně vymizely a tak to celé vypadalo jako když si herci hrají divadlo sami pro sebe, jak dále uvidíme.

O tamní kolektivní události jsem se nezajímal jako o pouhé produkty, ale spíše jako celou performativní sekvenci. Nezajímal mě tedy jenom pouhé akce, ale i jejich přípravy a dohry, které mnohdy vyvěrali z každodenního života, ale zároveň do něho dále prosakovaly.

Třetina z těch, s jejichž rozhovory v této práci pracuji, se zde narodila, další třetina se přistěhovala v osmdesátých letech, zatímco zbylá třetina v letech devadesátých. Ve stejném poměru jsou zde ze třetiny zastoupeni ti, kteří se podílejí na organizaci tamních kolektivních událostí, třetina z nich jsou návštěvníci a třetina se *nových tradic* zpravidla nezúčastňuje (u jednoho z nich tvoří občas výjimku Svatováclavská pouť). Čtyři z nich jsou ženy a zbývajících pět je mužů.

1.3. Etické problémy

Mnohokrát jsem si lámal hlavu nad etickou stránkou tohoto textu. Strupčice nejsou pseudonymem. Konečně tuto vesnici ani nelze maskovat z důvodů jejího jedinečného osudu v Mostecké pánvi, a proto vidím hlavní etický problém v tom, neuškodit mým informantům. Nakonec jsem se rozhodl pouze pozměnit jména nejdůležitějších aktérů, i když jsem si vědom toho, že člověk s určitou znalostí terénu si může jednoduše u konkrétních přezdívce představit konkrétní lidi.

Část použitého materiálu byla získaná při veřejných akcích a proto lze tuto část považovat za méně problematickou. Daleko problematičtější je ovšem část získaná zbořením hrází intimity a nabitě důvěry. Ke konci mé terénní práce jsem mohl nahrávat několikahodinové rozhovory o tématech, o kterých se se mnou zprvu nikdo

nechtěl bavit. Dostal jsem se tedy za bariéru toho, co lidé novinářům a úředníkům neříkají. Z toho vyplívá, se jedná o kontroverzní, tabuizovaná témata.

Jsem přesvědčen, tyto tabu jsou výhodná pro těžaře - ty nejúspěšnější podnikatele v České republice, kteří jsou poháněni vidinou miliardových zisků. Na druhé straně tabu stojí ti, jejichž výdělky nebo výdělky jejich přátel či rodinných příslušníků v tomto kraji s nejvyšší nezaměstnaností z celé republiky jsou vykoupeny loajlností a tedy nejen mlčenlivostí, ale i konáním proti svému vlastnímu zájmu. Jiným ani toto tabu tolik vyhovovat nemusí, udržují ho zkrátka protože mají strach. Ať už z toho důvodu, že je jim nepříjemné obnažovat svá stigmata, či dobře vědí, že kdyby něco špatně řekli, může se to otočit proti nim. Tak jako to vnímali kdysi za socialismu a jak to zde vnímají bez změny i dnes. Ovšem dnes již nejde o socialistický státní systém, ale o uhlo-barony. Toto je jeden z charakteristických rysů současného Mostecka.

Nechci ani zavírat oči před problémem korupce, který je podle mého názoru dalším výrazným mantinelem tamějšího kraje. Z etických důvodů jsem toto téma ovšem vypustil, i když jsem si vědom, že by bylo jedním z nosníků třetí kapitoly. Nicméně tuto problematiku nelze v mnou popisované problematice zamaskovat, a proto jsem se rozhodl nedávat v sázku přání těch, kteří mi znalost dlouhých drápů místní korupce odhalili – přání nemluvit o tom jak funguje před ostatními lidmi. Důrazně jsem se snažil, aby nebylo možné jasně spojovat s korupcí nikoho z těch, kteří zde vystupují. Navíc říkám, že se zdaleka nejedná o hlavní postavu této práce. S vědomím, že jsem na toto maskování, ale především na vypouštění dal velký důraz, mohu považovat případné čtenářovo podezřívání, či obviňování někoho z korupce v souvislosti s touto prací pouze jako s domněnku či záměrný cíl motivovaný odněkud jinud nežli z obsahu této práce.

1.4. Vyjasnění některých pojmů

Skupina Czech Coal zahrnuje obchodníka s energetickými komoditami (především s hnědým uhlím, elektrickou energií a povolenkami na emise skleníkových plynů) Czech Coal a. s. Dále ji tvoří společnost Mostecká uhelná a. s., která disponuje největšími zásobami uhlí v České republice. Do skupiny rovněž patří řada

obslužných společností a majetkové účasti v regionálních teplárnách. Pro tento konglomerát používám slovní spojení Mostecká uhelná, či zkratku MUS. Severočeské doly, tímto spojením či zkratkou SD mám na mysli jednu z – v současné době - dceřiných společností skupiny ČEZ a.s., zabývajících se těžbou uhlí. Hovořím-li o těžářích, míním tím stejně tak, jak to dělají i lidé na Mostecku, oba subjekty, které se zabývají těžbou a zpracováním uhlí v Podkrušnohorské hnědouhelné pánvi, tedy MUS a SD.

Mluví-li o těžbě uhlí, či o jejích důsledcích, mám na mysli, jakékoliv materiální a duševní dopady na krajinu či obyvatele Mostecké pánve, které vznikají v souvislosti s dobýváním a zpracováním uhlí na Mostecku.

S označeními jako Mostecko, Mostecká hnědouhelná pánev apod. nakládám jako s ekvivalenty.

Konečně v podobném významu uvádím i pojmy společenské (a kulturní) akce, či tradice jak se jim ve Strupčicích říká. Mé pojmy jako rituál, pouliční drama, performance, karneval jsou již vázané na konkrétní koncepty, které blíže představuji ve čtvrté kapitole.

2. SCHIZOFRENIE

Stát si podle Antonína Kolářka [předsedy představenstva Mostecké uhelné] „nemůže dovolit odepsat zásoby uhlí na dalších 80 – 100 let,“ ještě prý ale nepřišla vhodná doba: „Je to velmi citlivá věc. Jakmile začneme něco publikovat, může se proti tomu zvednout vlna odporu. Takže si musíme nejprve připravit prostředí v těch vesnicích, kterých se to dotkne.“ (Němeček 2004:1)

„... Strupčice tu již neměly být, ale díky zvratu, který přinesl rok 1989, přežily. Mnozí z nás nazývají toto místo svým domovem. A slovo domov má zvláštní kouzlo. Vyslovíme-li je, vybaví se nám vzpomínky na dětství, na mládí, na hluboké a neopakovatelné zážitky, zapsané natrvalo do našich myslí.

Regionální a místní dějiny mají svůj ojedinělý a nezaměnitelný půvab, ale i význam. Nenápadně, avšak velice silně působí na naše myšlení, mají závažný citový i mravní obsah. Patří ke kulturnímu dědictví, duchovnímu bohatství a trvalým hodnotám jak místního společenství, tak celé země. Jsou jedním ze základních zdrojů lokálního patriotismu i vlastenectví. Podporují a mnohdy přímo vytvářejí pocit sounáležitosti, povědomí, že někam patříme. Tento vztah je nutno neustále obnovovat a prohlubovat, neboť byl těžce poškozen, v našich končinách takřka vykořeněn. Náprava bude těžká a dlouhá, potrvá možná několik desetiletí.“ (cit. in Binterová 2001:3)

Tato slova napsal v roce 2001 jeden z místních rodáků a patriotů jako předmluvu do malé publikace o obci Strupčice. Je jedním z mála synovců tamních Sudetských Němců, kteří odsud byly až na výjimky vyhnáni po Druhé Světové válce. Dnes je mu padesát let, opakovaně je volen do místního zastupitelstva, přičemž získává zpravidla nejvíce hlasů ze všech kandidátů. Jelikož je nekonfliktní a společenský v povědomí zdejších lidí je považován za jednoho z nejdůvěryhodnějších a neznámějších lidí v obci. Při mém zdejším prvním pobytu na začátku března 2003 mě na něj odkázal tehdejší starosta s tím, že by mi mohl posloužit jako největší znalec zdejší historie.

Od té doby jsme začali pravidelně rozprávět o minulých i současných poměrech ve zdejší obci a on se stal jedním z těch, kterým jsem mohl postupem času klást ty nejprovokativnější otázky.

Pan Robinson se stará o provoz zdejšího kostela a o historické památky, jejichž většina sem byla svezena z okolních vytěžených obcí. Je členem několika pěveckých sborů. Jeden takový sbor založil i ve Strupčicích. Pan Robinson nemá manželku ani žádné děti, je věřící a se svou matkou a bratrem bydlí v samotném středu města, v domě postaveném v 19. století. Vedle tohoto domu se stará ještě o jeden rodinný domek se zahrádkou, který mi nabídl k užívání kdykoliv sem přijedu. V současnosti přemýšlí, že by starý dům ve středu města prodal a přestěhoval se s rodinou do domku novějšího, kde v době rozhovoru z něhož cituji úryvky přistavoval větší garáž s přídavnou místností, která prý bude sloužit především pro mě, abych měl při mých návštěvách kde přespávat. Naposledy jsem tu byl v dubnu a květnu 2008. Když jsem přijížděl těsně před západem slunce od Havraně, bylo po dešti. Auto jsem měl plné materiálu z předchozího výzkumu a já si uvědomil, že mi toto místo, kde hrozí budoucí těžba a tedy úplný zánik obce, za těch pět let přirostlo k srdci a že mi není lhostejné, zdali se zde bude či nebude těžit. I když zde nemám trvalé bydliště a ani o něm nepřemýšlím, uvědomil jsem si, že i tento fakt ovlivňuje záměr mé práce. Zeptal jsem se pana Robinsona, aby mi pověděl více o úvodu z malé publikace o Strupčicích, citované na začátku této kapitoly.

(Prokop) Jak jste napsal úvod do té publikace malé o Strupčicích a ještě do té podobné knížečky o zdejší škole, to jsem četl hned několikrát a měl jsem teda dojem, že je toho tam hodně schovaného. Povídate tam třeba o tom vykořenění.

(Robinson rozvážně) Ten kraj je tady vykořeněnej celej. Po válce sem přišli úplně noví lidi. Přišli především kvůli majetku a snad nikdy k tomu ani nezískali nákej vztah co si pamatuju. Prostě ta vesnice byla dlouhý léta pustá. Lidi tady neopravovali baráky. Když přijedeš kamkoliv jinam, tak prostě ty vesničky jsou tam takový upravený, malebný a tady to nikdy nebylo. Prostě ten vztah k tomu tu nebyl a projevovalo se to tím, že některý lidi tady žili celej život a když zemřeli, tak se nechávali pohřbít

jinde – ve svém rodišti. Tohle je hezkej příklad na to, že tady nebyli doma. A jestli se něco povede, tak až týhle současný generaci, to jsme vlastně už my, co se snažíme to všechno dát nějak do pořádku.

(Prokop) No, mě taky připadne že se tu teď toho děje hodně.

(Robinson) No ono si už začala dělat něco ta druhá generace, jenže potom to úplně skončilo s tou stavební uzávěrou [oficiální zákaz pohřbívání a stavební činnosti za účelem využití území pro povrchovou těžbu] v osmdesátých letech s tím, že se měly ty Strupčice bourat. A to nemluvím o celým kraji. Tak pak jim už tady na tom nezáleželo, říkali si, že se to zbourá a odcházeli do města a ani tady s tím nemohli nic dělat.

(Prokop) A jak vy to máte s těma kořenama osobně?

(Robinson) No já je poměrně silně cítím, proto se tady snažím něco dělat. Ale možná je to moji náturou.

(Prokop) A nemíváte třeba někdy takovej pocit, že na vás někdo může koukat s nepochopením, nebo jak bych to řekl, víte, co myslím?

(Robinson) Nikdo mi to teda nedává najevo, že bych byl nějaký ujetej, to ne. Cítím ale sám na sobě tu jinakost. Možná si to namlouvám, ale mám dojem, že si mě lidi vážej.

Třeba ale ty lidi v zastupitelstvu, ty hlasujou úplně automaticky. Já tam vznesu nějaký návrh, no vlastně se to snažím problematizovat, jo? Tady se rozhoduje o věcech, o kterejch by se měli ty co to rozhodujou nejdřív kouknout do terénu jak to tam vypadá například. Oni ale mnohdy neví a hlasujou na základě toho, jak se jim to předloží. Ale já to občas rozvrtám a někdo se ke mě tu a tam přidá.

Veřejně je s Mosteckou hnědouhelnou pánví asociována zdevastovaná krajina, ekologické problémy, ale již méně se tematizuje problematika sociální. Moje terénní práce byla zpočátku zaměřena na víceméně uvědomělé kolektivní snahy o získávání

vztahu lidí k místu a k ostatním lidem. Zkrátka jsem si kladl otázku, jakým způsobem se formuje komunita v místě, které je dlouhodobě vystavené důsledkům hnědouhelné těžby. Podobně zněl i název mé bakalářské práce. (Ištvánek 2005)

Po čtyřech letech mého zájmu o to, jak se obec zachránila a v jakém vztahu jsou procesy obnovy a modernizace fyzické infrastruktury spolu s bohatým kalendářem zdejších takzvaných společenských a kulturních akcí, jsem četl v obecním občasníku, který zde vychází až pětkrát do roka následující větu:

Zastupitelstvo obce Strupčice doporučuje další rozpracování varianty B, která počítá s pokračováním těžby za územní limity, ale pouze s podmínkou, že se těžební společnosti řádně vyrovnají se všemi obyvateli a dalšími subjekty v dotčených obcích k jejich spokojenosti. (Strupčický občasník 2006:3)

V tu chvíli jsem nevěděl, co si mám myslet, toto vyjádření obecního zastupitelstva mi vůbec nezapadalo do mého dosavadního uvažování o Strupčicích jako o obci, které se podařilo na přelomu osmdesátých a devadesátých let 20. století zachránit se od vytěžení. Má optika vlastně do té doby vykreslovala problematiku jako krásný příběh o tom, jak zdejší obyvatelé revitalizují obec po rozhodnutí o její záchraně. V tu chvíli, kdy jsem si přečetl v občasníku onu větu, byl jsem vskutku u vytržení, jelikož z ní plynulo, že obecní zastupitelstvo řeklo *ano* případnému vytěžení nejen Strupčic, ale i dalších vesnic. A tedy i zatracení výsledků všech proběhlých a probíhajících revitalizačních procesů. Obecní zastupitelstvo dalo souhlas s nenávratným zrušením obce, s naprostým koncem tohoto místa! Tento vnitřní rozkol mě donutil přehodnotit lépe řečeno rozšířit otázku mého výzkumu. To se stalo na úplném konci výzkumu, tedy poté, co jsem měl už rozmyšleno, jak celá diplomová práce bude vypadat.

(Prokop) Před dvěma rokama jste o tom nechtěl moc mluvit. Jedná se o souhlas zastupitelstva s prolomením limitů. Bylo to v Občasníku a teď se to projednávalo znova.

(Robinson - jeho hlas se ztišuje, nahrávka je místy špatně slyšitelná. Věty už nejsou tak jasně a rozvážně sestavované jako předtím, zatímco ruce i nohy má zkřížené.)

Projednávali jsme to na zastupitelstvu. Já už si to přesně nepamatuju, ale šlo o to, že MUS po nás chtěla nějaký vyjádření stanoviska k těm limitům a my jsme to nakonec schválili.

(Prokop) Většinou se to teda schválilo?

(Robinson) Je to někde v usnesení, ale ono se to pak zabalilo do určitý omáčky. Aby to nevyznělo tak hrozně. To usnesení je v občasníku tak jak jsme to odhlasovali.

(Prokop) A ta omáčka?

(Robinson, uvolněněji a rozvážněji)

Omáčka – to jsou takový hezký slova jo, že to není tak natvrdo řečeno, že souhlasíme s prolomením limitů. Ta omáčka to je takový, že to je uhlazenější.

(Prokop) A uhlazenější jako pro ty občany jo? Mě to případně nesrozumitelný, nemělo by o tom bejt referendum, když to je taková velká věc?

(Robinson) No to bylo takový obecný, tam to bylo tak formulovaný, že s tím souhlasíme za určitých podmínek. Takže to nebylo jen tak, že s tím souhlasíme. Já teď už nevím jak to bylo.

(Prokop) Já jsem slyšel, teda nevím, co je na tom pravdy, že Malý Březno [sousední obec] to nepodepsalo.

(Robinson) No Malý Březno to nemá za potřebí asi, víš? Malý Březno má hodně peněz.

(Prokop) Jo, jako z vytěžených nerostů [každá obec, na jejímž katastru se těží, dostává ze zákona určitá procenta zisku z vytěžených nerostů]?

(Robinson) A teď se ještě souděj, o nějakých dalších třicet milionů. Že město Most dostávalo peníze, který mělo dostávat Malý Březno.

(Prokop) A když jste říkal, že Malý Březno má hodně peněz, proč Strupčice to mají za potřebí?

(Robinson) No, protože MUS nám poskytuje různé prachy mimo ty zákonné, takže jsou to sice statisíce, no ale jsou milý.

(Prokop) A ty se v rozpočtu objeví? Protože oni můžou být různé peníze. Já vím, že ta minulá otevíračka bazénu [jedná se o luxusní sportovní areál, který byl ve Strupčicích vystavěn v roce 2007, obdobou je v kraji pouze areál Kamencového jezera v Chomutově], tam byl taky nějaký významný sponzor.

(Robinson - rezignovaně) Jo to bylo SDčko a MUSka, ale oni nám dávaj 200 000,- Kč navíc, většinou na školství, sociální věci a tak. Ale taky nám třeba různě jinak vyhoví, že nám třeba měřiči něco udělaj, nějaký stavební práce a takový.

(Prokop) No ale to už se...

(Robinson mě ani nenechá dořít otázku a poněkud afektovaně odpovídá)
To už se neobjeví v rozpočtu a auditu.

(Prokop) No mě tohle totiž připadne, no tak jsem asi odjinud, tak mi to připadne jiný, ale jak sem jezdím už pět let, tak tam vidím jednu zásadní věc a totiž že se opravujou nejen ty věci, ta fyzická infrastruktura, fasády a tak, ale i ten společenskej život se dává dohromady od doby konce stavební uzávěry a rozhodnutí o vytěžení.

Vlastně nechápu tu logiku za tím. Na jedné straně je neobyčejná snaha dát to všechno do kupy a na druhé straně...

(Robinson mě přerušuje a jakoby afektovaně vykřikne odpověď)

...je to podkopávání, ale asi si všichni myslejí, že k tomu [vytěžení] nedojde. A kdyby k tomu došlo, tak ta šachta lidí odškodní tak, že to pro ně bude výhodnější, než by byly tady zůstaly. Teda z hlediska materiálního. Prostě, i když to nebude už nikdy domov, tak jak se brání dneska Horní Jiřetín, tak po té materiální stránce MUSka nabízela, že dá za barák, no spíš za barabiznu tři miliony, tak to byly třeba ty podmínky, co jsme podepsali, jo? Že se s občany řádně vyrovná, nebo tyhlesty kydy, jo?

(Prokop) Jojojo. Mám z toho takovej dojem, že ty Strupčice jsou jiný oproti tomu Jiřetínu, že Jiřetín povídal, OK hele tak sice nám nabízíme peníze, ale my tady máme domov. A jak jsem to pochopil, tak ty lidi tady odsud to tak nevnímají.

(Robinson) No ale zdejší to netíží, protože šachta teď směřuje na druhou stranu, takže nejsou ohroženi přímo, jo?

(Prokop) A rozumím tomu dobře, že obecní úřad vystavil Strupčice možnosti, že můžou bejt vytěžený? Samozřejmě na základě nějakých podmínek, o kterých byla řeč.

(Robinson) Jo, vlastně jsme podpořili tu lobby, která bojuje za prolomení limitů, jo? Prostě to byla ta lobby zastupující MUS, která se snažila o to prolomení. A nejen ta MUS, jo? Vůbec těžaři, prostě i ČEZ.

(Prokop) A to, že jste říkal, že ty lidi tady neřeší ty svoje domovy, to je spíš Váš názor, nebo se s lima bavíte, jak to je?

(Robinson – hlas se ztišuje a odpovědi začínají být pomalejší a rozvážnější) Ty lidi se vlastně neměli možnost se k tomu vyjádřit, k tomu se vyjadřovalo jenom zastupitelstvo.

(Prokop) A když tu otázku převedeme do té obce, tak, bavil jste se někdy o tomhle s lidma, ne třeba úplně jako zastupitel? Nebo máte nějaký ponětí o tom, jak se k tomu stavěj?

(Robinson – zvyšuje hlas a tón nabírá zabarvení afektovanosti)
Nebavil, já jsem se o tom nechtěl bavit, protože já jsem se cítil ohrožený. Tím svým názorem, jiným. Kdybych tady začal něco vířit a vyptávat se lidí, tak by ze mě byl v očích lidí z MUSky prostě buřič.

(Prokop) Jasně!

(Robinson - uvolněněji)

To jsem si prostě nemohl dovolit!

(Prokop) No, to mi připadne za tu dobu, co sem jezdím, že tuhle otázku tady nikdo moc neřeší. A maximálně říkají, nebuď blbej, když ti dá někdo za barák tři miliony, tak proč bys to nevzal? Mam pocit, že lidi to tady moc neřešej.

(Robinson) Nemaj k tomu všichni až takovej vztah, některý ale jo.

(Prokop) No a o těch limitech, jak jsme se bavili, vy jste říkal že s tím prolomením nesouhlasíte a že je to pro vás hrozně těžký. No, teď jste říkal, že jde o ty peníze od MUS, co dává nad rámec a taky že vás můžou vyhodit z práce.

(Robinson – jasně a sebevědomě)

Každopádně jako zaměstnanec MUS v technický funkci musím bejt loajální firmě do určitý míry. Pracuju ve firmě, tak se musím chovat loajálně.

(Prokop) Ale na druhou stranu – někde jsem zaměstnaný a někde bydlím.

(Robinson) No já jsem prostě v nějakých mezích svůj názor řekl. Víc jsem ho prostě nechtěl prosazovat. A to bylo maximum, co jsem mohl ve své pozici a v té době udělat. Mohl bych teda i víc, ale to už bych byl vyloženě proti té firmě.

(Prokop) Jak jste povídal o tom buřičství?

(Robinson) No jistě, i svými otázkama. Oni se vlastně potom lidi ptají, co tam bylo a na můj názor a já ovlivňuju jejich myšlenky a i to co pak oni říkají.

(Prokop) Je to teda hodně těžký...

(Robinson – smrtelně vážně mi pohlédne do očí) No hlavně s tímhle musíš teda hodně opatrně. MUS by se mohla i bránit vůči nějakému nařknutí, že prostě nás tady k něčemu nutí. Tajto je opravdu na ostří nože!

(Prokop) Mě to ale nepřipadne zas tak úplně běžný, že je něco, co se týká každodenního života a otázky mého domova na ostří nože.

(Robinson) Není to normální – je to určitá schizofrenie. Jsou za tím velký peníze, to jsou miliardy, to jsou desítky miliard, to si vůbec málokdo dokáže představit!

Rozšířil jsem tedy otázku výzkumu o to, co se mi v prvních letech výzkumu nepodařilo nikde najít a sice, zdali existuje nějaký druh omezování zdejších obyvatel skrze důsledky pokračující těžby a v případě že existuje, jaké na sebe může brát podoby. Po pěti letech se ovšem mezi mnou a mými informanty zmírnila bariéra intimity a najednou nebylo na rozdíl od začátků problém vést hovory na tehdy

zamlžovaná a tabuizovaná témata. Navíc mi byla po pěti letech daleko více než předtím familiérní role toho, kdo se dostal k někomu do domu a najednou jakoby tam už nebyl host, ale někdo, před kým se chodí v trenkách, nebo prostě kouká na televizi. Uvědomil jsem si, že jsem překonal pozici, která brání například novinářům, ale v počátcích i mě, nahlédnout za kulisu hranou před tím, koho neznáme a tudíž si udržujeme odstup. Lidé ze Strupčic už se se mnou nebavili tolik jako s nově příchozím, kterému je třeba se důstojně představit. Hranice intimity postupem mých pravidelných návštěv spadly a tak jsem si někdy připadal spíše jako psychoanalytik, nežli otravný novinář.

3. ROPÁCI?

*Krajem chodí jistý Němec, který se jmenuje Alzheimer.
(Jeden z vtípů, které jsem zaslechl ve Strupčicích)*

Kraj rozrytý povrchovými doly, posetý komíny továren a kužely odpařovacích věží, prosáklý dýmem a pachem doutnajícího uhlí na haldách. Věčně zamlžený kraj, zkrásnělý lidskou prací. V mém duševním zraku je uložena osobitá perspektiva tohoto průmyslového království, které jsem dlouze obzírál z ploché střechy nové ervěnické elektrárny. Jako brigádník mezi montéry, v klínu železných travers, kde vybuchovaly fontány autogenů a vzduch se chvěl kovovými steny, jsem tu poznával soudružství práce. Aby omládl a zesvětlil začernalý, pošmourný Most, kopal jsme základy na Podžatecké a často sním o tomto městě mládí a o klíčkách bytů se šťastnými osudy lidí. (Bartoš 1970: 6)

Toto budovatelské opojení, které na nás dýchlo z předmluvy socialistické publikace o Severních Čechách ze sedmdesátých let 20. století našlo svoji kocovinu ve veřejně sdíleném image Mostecké hnědouhelné pánve jakožto *Spálené země*. V této změně pohledu na masivní přeměny v krajině, urbanismu, či sociálním složení, které by byly nemyslitelné bez využití těch nejmodernějších technologií, hraje od osmdesátých let minulého století velkou roli diskurz kladoucí skrze nástroje sdělovacích prostředků důraz na zdravé životní prostředí a na životní styl ale i na touhu po lepším a zdravějším životě v jejich lůně.

Povrchové doly, výsypky, mamutí elektrárny, teplárny a chemičky mnohdy zabírající větší plochu nežli desetitisícová města, či monstróznější nežli Pražský hrad. Rušení odvěkých komunikací, překládání vodních toků, monstrózní modelace obrovských ploch rekultivované krajiny. To jsou prodloužené prsty socialistického plánování, které zde na takzvaném Rudém severu vytvořilo svoji energetickou základnu. Ta měla být poháněna nově přistěhovanými, dá-li Marx vzorně pracujícími, především dělníky, kteří sem přicházeli nalézat své nové domovy, vybudované panelem na zelené louce, nebo ukradené Sudetským Němcům po druhé světové válce. *Já jsem horník a kdo je víc? Zítřka už je dnes - vstříc za lepšími zítřky, nebudeme se bát vlka*

nic! Nově budovaná panelová sídliště (v té době symbolizujících moderní bydlení) rostly jak houby po dešti na úpatí Krušných hor, odkud je přímý výhled do té prášící se moderní tlamy, která už spolykala přes stovku sídelních jednotek. A právě odtud se do nových paneláků stěhovaly jejich noví obyvatelé. A v čele toho všeho stojí rodiče Husákových dětí, zmámené zakládáním rodin za využití výhodných novomanželských půjček.

Mostecké krajině vévodí velkokapacitní lomy, mamutí elektrárny a chemičky, mnohdy rozlehlejší nežli desetitisícová města, či dominantnější, nežli Pražský hrad. Foto 1 – Pohled z elektrárny Pruněřov II. na Pruněřov I. Foto 2 – Pohled na zamřžený velkolom Československé armády, v pozadí takzvaný *Staliňák* – areál Chemapetrolu Litvínov v Záluží (foto Miloš Žihla).³

Asi nejznámějším symbolem Mostecka se stal gotický kostel, který byl před třemi desítkami let přesunut ze starého Mostu pohlceného uhelnými doly do Mostu nového, budovatelsko-panelového, z ptačí perspektivy nerozeznatelného od architektonického modelu, který právě vyhrál v socialistické soutěži první místo; *soudruzi prosím potlesk!* Ve své bakalářské práci dospěl Jaroslav Červenka k následujícím údajům. Celkové náklady související s likvidací starého Mostu dosáhly částky přes 868 milionů korun. Náklady na vybudování nového města představovaly šest miliard korun. Náklady na rekultivaci lomu Ležáky převýšily dvě a půl miliardy. Výsledkem rovnice nákladů a výnosů likvidace starého města je tedy zisk cca tři miliardy korun. (cit. podle Komárek 2005: 47) Ne všechno lze ovšem nahlížet pomocí peněz, jak je v poslední době čím dál tím větším zvykem, tedy alespoň v Mostecké uhelné či ČEZu. V jakém vztahu jsou k těmto třem miliardám takové kvality jako, ničení historického dědictví, ztráty vztahu desetitisíců lidí ke svým bývalým obcím, domovům, komunitám či prostě místu? I dnes je přestěhovaný (nebo snad vykořeněný?) kostel symbolem – stojí na rozhraní tohoto města bez

³ Všechny ilustrace jsou vytvořeny autorem diplomové práce, pokud není v závorce uvedeno jinak

historie a o to palčivější současnosti a nově vznikající, nebo lépe řečeno neustále se přeměňující krajiny, za kterou stojí miliardové investice, následující (ne)rozhodnutí státu a chtělo by se zdát strategické tahy těžařů.

3.1. Lidé ze země s image Spálené země

Mostecké image Spálené země umně využívají poslední dekády i umělci. Například Bohdan Sláma ve svém filmu Šťěstí zasadil do oblasti mostecké krajiny podle svých vlastních slov příběh o „proměně člověka během dospívání. Monika se z dívky stává ženou a Toník z kluka chlapem. Mají těžkosti, řeší společně problémy a tím se mění. Snaží se najít sami sebe a poznávají, co jsou zač.“ Expresi nefungujících mezilidských vztahů a snad i jistého druhu nespravedlnosti zvýraznil právě neutěšený urbanismus spolu s pomalu se rozkládající materialitou nového města Most, vystavěného na zelené louce před necelými čtyřmi desetiletími. Účastník diskuze k tomuto filmu na stránce Česko-Slovenské filmové databáze (CSFD), který si říká Marigold se k významu krajiny ve filmu vyslovil následovně: „Studie prostředí je dokonalá a chirurgicky zevrubná, nehostinné Mostecko vytváří pro tragický život hlavních postav souznící kulisu, která pocity vykořeněnosti, opuštěnosti a beznadějně perspektivy jen umocňuje.“ Musím přiznat, že mi při shlédnutí tohoto Šťěstí bylo vskutku fyzicky špatně, neutěšená krajina a navíc odstrašující případy ze současné společnosti, to je prostě mnoho špíny najednou.

Jiným příkladem toho jak filmaři pracují s mosteckou krajinou jsou Pusinky od Karin Babinské. Podle recenzenta s přezdívkou Rocksats na stránce CSFD se jedná o film „o přelomové životní etapě, o hledání svého místa v životě, svého vlastního já, o nejistotě, o stereotypch vnímání ženského a mužského světa, o konci dětství a počátcích něčeho, čemu se ještě hrdinky bojí říkat dospělost, o ztrátě ideálů, ale i o odpovědnosti za své jednání a uvědomění si tíhy života. Dokreslovat atmosféru se tu pak daří i pomocí neskutečných lokací, které jsou většinou velmi přírodní, ale přesto nesou jisté prvky nepříjemné průmyslové oblasti - nevím přesně, jak popsat své pocity.“ V obou případech se jedná o dramatický příběh proměny člověka, kde je ovšem Mostecká krajina využívána k tomu, aby zdůrazňovala emocionální dobarvení dramatických příběhů, vymyšlených za hranicemi Mostecka. Tyto filmy a spolu s nimi i jejich autoři, tedy především režiséři se na jedné straně stávají privilegovanými

zprostředkovali obrazu hnědouhelné pánve a na druhé straně se dopouštějí mytizace tamějších každodenních životů.

V této krajině ovšem žijí skuteční, nefilmoví lidé, u kterých mě rovněž zajímalo během mé terénní práce, jakým způsobem se vztahují k těžbě a jejím důsledkům. Z mých zkušeností jsou tato témata schopní reflektovat daleko lépe ti, kteří mají prostředek k explicitnímu srovnávání, tedy ti, kteří se sem přistěhovali a nebo mají možnost se pravidelně dostávat i někam z kraje ven. Podobně i mě připadla zdejší krajina daleko bizarnější z počátku terénní práce, nicméně díky probíhajícímu srovnávání s krajinou, kam od dětství často jezdím a kterou znám zřejmě nejlépe, tedy Český ráj a Podkrkonoší, pro mě bylo daleko jednodušší si uvědomovat pestré výjimečnosti obou lokalit v Severních Čechách, namísto černobílého vymezování se. Řada zdejších lidí považuje místní krajinu prostě za normální a přirozenou. I mě samotnému se stává, že při odjezdu z terénu a především po sadě zúčastnění se místních tzv. akcí, kterým se věnuji v následující kapitole, se v tomto kraji cítím chtě nechtě více jako doma. Zajímalo mě, jak vnímá zdejší krajinu jeden z trampů, který se skrze svůj koníček dostane i jinam, nežli za jednu ze zdejších největších chemiček, takzvaný *Staliňák*.

(tramp) Když přijíždíš na Chomutov, to je mrtvá krajina. Ta síra a ten smrad! Někdy to je takovej smutnej kraj, takový šero, takový ošklivo. Jednou jsem si koupil červený auto a přes noc bylo šedivý, takový věci se tu dějou.

(Prokop) A odkud přijíždíte zpátky na to Chomutovsko?

(tramp) Tam na tý Šumavě, tam když člověk vyjede, tak má takovou radost. Tady, když přijedu, tak je to taky někdy hezký, ale často mám takovej pocit, že to člověka táhne dolu. (pohoupává opakovaně rukama nahoru dolu a pak si zapaluje cigaretu Start)

Můj školitel, velký znalec krajiny, když přijel ze Strupčic nazpět do Prahy, psal mi sms. I tento komentář vypovídá své o traumatizované krajině hnědouhelné pánve.

Prahaa! Řeka teče z kopce, divadlo patří národu a šéf dědí už tisíc let na hradě: vše na svém místě.

Na vytváření jistého obrazu o Mostecku se kromě filmů, které jsou nahlíženy nejen v kinech, ale především prostřednictvím televizních obrazovek tisíci občany České republiky, podílejí rovněž novináři. Ti svým čtenářům zprostředkovávají především témata spojená s již dlouho připravovanou energetickou koncepcí České republiky, rekultivací v krajině, či poodhalují zákulisí jednání tzv. uhlobaronů. Medializovaný je rovněž vzдор obyvatel Horního Jiřetína a Černic proti pokračování těžby přes území jejich domovů. Až na velmi ojedinělé případy se tyto texty zaměřují na uchopování myšlenek a činů těch, kteří mají v aréně Mostecké pánve jistou moc a pomocí novinářů tedy mnohdy i jistý hlas, či na kritické vymezení vůči nim. Jinými slovy, kromě image Severních Čech jakožto spálené země je pro tento region typická i jistá informační mlha, v které se jako přízraky objevují hlasy zámožných mužů z parlamentu, radních či těžařů, z nichž někteří ani na Mostecku nebydlí. Ti, co tam opravdu prožívají své životy, jsou ovšem v této mlze často naprosto utopeni. Obraz Mostecká je tak vytvářen prostřednictvím novinářů v souladu (i když někdy z kritické pozice) s tím, jak jej prezentují ti, kteří mají na devastování krajiny zájem.

V osmdesátých letech opadaly, či popadaly téměř všechny stromy v Krušných horách, zatímco v kotlině byly kvůli silnému smogu častěji vyhlašovány pohotovostní stavy, kdy se nesmělo vycházet ven, či větrat. V devadesátých letech byly zdejší elektrárny odsířené, začaly se zalesňovat lesy a v pánvi se začalo ve velkém s rekultivacemi. Konec hlasitých ekologických hnutí, která představovala především ekologický bič socialistického systému, znamenal i konec Mostecká jakožto ekologickou kritiku.

Jedním z dalších filmů o Mostecké hnědouhelné pánvi, a to zřejmě tím nejznámějším, skrze který se lidé mohou přiblížit Mostecku, jsou Ropáci. Podle CSFD se jedná o fiktivní dokument režiséra Jana Svěráka o objevu a výzkumu zvláštního druhu zvířete Ropáka bahnomilného, které žije v severních Čechách, živí se uhlím a nade vše miluje výfukové zplodiny. Pseudoreportážní snímek sleduje pátrání skupiny vědců, kteří se pokoušejí natočit o záhadném živočichovi dokument. Musím se přiznat, že mě vskutku překvapilo, když jsem se dozvěděl, že tento film mohl být pochopen i jinak.

(Klement) Ber si ale třeba ten jediný příklad. Paroubek kandidoval za severočeský kraj a nikdy tady nebyl. Ten člověk tady v životě nebydlel, nebyl tady. Ten o tom kraji vůbec nic neví, a nebo ví jenom to, kde si něco přečte.

(Prokop) To je vůbec problém, jak málo lidí ví tady o tom kraji.

(Prata) No, jestli si viděl ten film Ropáci, tak to na nás opravdu padlo. To si nech jednou pustit!

(Prokop) Já to doma mám, ale o čem že to tam vlastně je?

(Klement) To Svěrák natočil a dostal za to Oscara.

(Prata) To je jakoby z dolů, z té měsíční krajiny tady. Je to o tom, že když se dostaneš do zdravého prostředí, tak tam najednou ani nemůžeme žít. Ty naše děti když jeli někam do zdravého vzduchu, tak měly najednou třeba strašné problémy.

(Klement) Ale dyť ty ropáci tady o tom vlastně nebyli.

(Prata) Ale byly. To znázorňovalo člověka ten ropák, že vlastně z ropy a taj z té krajiny vyrost. To byla reakce na naše ovzduší. Těžko by to natáčeli v Jižních Čechách nebo na Jižní Moravě, tam to maj v pohodě.

(Klement) Ale ne, to představovalo devastaci krajiny jaká tady byla, že jo. Všechny ty výsypky a různé ty kaliště. Tam se začaly líhnout nějaký ty zvířata, co se jim říkalo Ropáci a oni je potom začali monitorovat. Takže to vlastně znázorňovalo, kam tohle všechno směřuje.

(Prata) No, to je pravda, já to znám z plicního jo. Děti nebo i dospělí když někam jeli, do čistýho prostředí, nemohli tam vůbec bejt. Dostali tam tak silný záchvaty, že na ten organizmus to působí strašně, když v tom vyrůstáš. Tady můžeš kechat, ale když někam vyjedeš, tak nemůžeš dechat.

(Klement) Tady toto je pravda. Já když jedu na Moravu, jedu do Vsetína a to tu žiju už třicet let, přijel jsem sem v osmdesátém roce, a když přijedu na Vsetín, tak nemůžu dýchat.

(Prata) To můžu potvrdit, on je tam úplně vyřízenej prostě. Tady problémy nemá a tam nemůže dejchat, přitom vyrůstal ve Vsetíně, to je zajímavý, jak to na něj těch třicet let udělalo.

(Klement) Já jsem dvacet let vyrůstal na Vsetíně a pak jsem přišel sem, a když tam přijedu, tak jako jsou problémy jo, s dýcháním.

(Prata) Je to divný no. Hele já to mam v práci ale já to kdyžtak přinesu. Kolik tady je úmrtnost na rakovinu, na infarkt a gynekologický nádory, potratů, kolik je tady. No, a to mi tady vadí, to zdraví tady. Vem si, že v Hradci Královym jezdily trolejbusy dvacet let, který tam vyřadili a tady jezděj v Chomutově ještě dneska. A před deseti lety je tam vyřadili, že v Hradci už nemůžou jezdit prostě. Lidi jsou tady nacpaný jak konzervy, na všem se tady šetří. Přitom tady nejvíc vyděláváme pro tu společnost, nejvíc elektřiny tady děláme do daní dáváme. No je fakt, že tady máme plno cikánů, který nevydělávaj, ale za to nemůžeme. Tim pádem co vyděláme, to seberou.

(Klement) Ber to tak, že tyhle věci jsou pro takové ČEZy a tadyty věci naprosto nezajímavé. Daleko rači budou sponzorovat tady hokejové a fotbalové mužstvo, protože tím se zviditelní. Ale potřebujeme příspěvek sto tisíc Korun na silnici, tak když žádáš ČEZ, tak ten tady nedá ani Korunu.

(Prata) To je hrozný, na tom uhlí tady každej vydělává prostě a ještě se devastuje víc a víc.

(Prokop) To by mě zajímalo, kdybych si chtěl popovídat s někym z ČEZu, co bych se dozvěděl.

(Klement) No to si nemysli, že nějakej ředitel ti bude povídat, jak to tady je, jo? Tady lidi žijou úplně někde jinde, ty ředitelové ani nemají ánunek, jak vypadá taková elektrárna, ty tam v životě nebyli. Ty seděj někde v Praze.

(Prata) Kolik doktorů zkoumá tady ty zdravotní stavy, ale nikdo je neslyší. Ty politici jsou taky hlouzí, ty se tajtim nezabývají. To je důležitý, ne nějaká stavba další pracovní haly tady někde. Je to hezký, udělaj' zaměstnanost, ale pro ty lidi taj a pro zdraví prakticky neudělaj' téměř nic.

Se běž kouknout do ordinací, já tě vezmu k nám na plicní, tam zažiješ! Máme plný čekárny, já 'du ráno do práce a už tam jsou plný čekárny. Na alergologii jsem dělala šestnáct let, a to je příšerný jak to stoupá, to je hrůza, opravdu! Tady každé druhy má alergii, navíc děti to děděj' a často to mají ještě v silnějším. Já nevím, jak ty další generace budou vypadat, to oni si neuvědomují, oni žijou teď. Todle ničí mě prostě, kdybych já byla v nějakým tom, tak bych začla tady od toho.

(Prokop) Od čeho?

(Prata) No tady v tom regioně, abychom taky něco měli z těch šachet a elektráren. No, co my máme za to, že tady jsou ty šachty a elektrárny a decháme tady ten vzduch, co my za to máme, lidi který tajto musej dechat?

(Klement) Ale taj jsou lidi zaměstnaný.

(Prata na půl zklamaně na půl rezignovaně)

No, ale tam jsou taky nějak zaměstnaný. Ale dejchaj' při tom čerstvej vzduch! Dyť se podívej, jak tu vypadaj' ty parapety po tejdnu třeba, no? Tady ta prašnost ten Shirockoílek je, to mi nikdo nemůže proti tomu nic říct.

(Klement) To není popílek, to je prach. Popílek, ten je růžový.

(Prata) No, tak je to prach, prach ze šachty. Ale to dejcháš! To si nikdo neuvědomuje, protože to není vidět, to jsou mikročástičky, který ti zanášej plíce.

(Klement) No z toho jsou tady respirační problémy, ale není to z oxidu dusíku a kyslíčnicku.

(Prokop) Jasně, ale to je přeci taky druh znečištění, buď prach nebo splodiny ze spalování...

(Prata) Prostě v těch ulicích je to hned znát. A jestli si se někdy zaměřil, tak z té šachty de takovej zvuk, takový... A to si třeba lidi už neuvědomují, ale to je zdraví taky škodlivý. Jsou to takový vlny prostě, který už si tady nikdo neuvědomuje, ale kdyby to mělo bejt blíž, tak to bude ještě horší pro ty lidi a že oni si neuvědomují takovýhle skutečnosti, prostě dávaj za peníze svý zdraví a navíc zdraví svejch dětí.

Prata je sestra v Chomutově a zároveň se dostala v posledních volbách do obecního zastupitelstva, chce zde prý hájit především práva sociálně slabších. Se svým předchozím manželem se rozvedla a v současnosti žije s Klementem, který pracuje na jedné ze zdejších největších elektráren. Společně si koupili ve Strupčicích na konci 90. let ruinu se zahradou za sto tisíc, kterou postupně rekonstruují.

Zdá se, že lidé na Mostecku nemají především takové problémy, které měli hlavní hrdinové ve výše jmenovaných filmech i když jak nastoluje situaci Prata, sama se cítí být zneužívaná zdejší ekologickou situací. Nedýchá sice oxidy síry, dýchá stále prach, pravidelně v mikroskopických částicích. Problémy jsou jistě ekologické a zdravotní, i když odsíření zdejších elektráren opravdu významně pomohlo. Opakováním ekologických problémů se oddalujeme od pochopení všech zdejších problémů. Pojd'me dále.

Kapitola o rozvoji regionu Mostecké pánve otištěná v Mostecké regionální vlastivědě z roku 2004 začíná podkapitolou o zdejších zvláštностech: „K slabým stránkám Mostecká patří velká koncentrace těžkého průmyslu, těžbou a průmyslem narušené životní prostředí a sídla, vysoká nezaměstnanost, nízká průměrná vzdělanost, pasivní životní styl velké části obyvatel, vysoká kriminalita a vysoká koncentrace nepřizpůsobivých obyvatel.“ (Beneš a kol 2004: 121) Tato kapitola pokračuje vizionářským směrem, podle kterého se v 21. století už bude situace jenom zlepšovat. Konečně na mě působí v jistém smyslu podobně jako úvodní citát ze socialistické knihy ze sedmdesátých let 20. století uvedený na začátku kapitoly. Navíc se zde vůbec nedozvíme, pod jakým bičem vyrůstají lidé, kteří jsou takovýmto výrokem stigmatizováni. V další kapitole rovněž uvidíme, že pod pokličkou severočeské pánve a mnohdy i inverzní střechou se dějí jiné věci, než pouhá pasivita. Ovšem již v této kapitole ukáží, že statistický údaj o nízké průměrné vzdělanosti

nemusí znamenat - oproti roli a postavení a navenek neviditelným a zamlčovaným praktikám mocných - ten nejzávažnější problém Mostecká.

3.2. Teď je to tak a za deset let to může být třeba úplně jinak...

Vraťme se do května 1935 / Monopol

Sociální oddělení má dva špióny, kteří donášejí, kdo s kým spí.

Jakmile si povšimnou nového vztahu, hned to ohlásí. Firma dvojici doporučí, aby uzavřeli sňatek a měli děti.

Vedoucí kádrového odboru dr.Gerbec říká: „Děti to jsou vodítka, na kterých držíme jejich tatínky.“

„Baťa má monopol na lidské životy!“ křičí rudé odbory.

„Za všemi vládnoucími i nevládnoucími stranami v Československu stojí kapitalista,“ píše komunistické Rudé právo.

A opravdu, alespoň ve Zlíně kandidují ve volbách do okresního výboru za všechny politické strany Baťovi lidé. Agráři na třetím místě kandidují ředitele Baťovy továrny v Otrokovicích, sociální demokracie na prvním místě Baťova vysokého úředníka, národní demokraté na prvním místě vedoucího finální úpravny Baťových bot, fašisté na prvním místě vedoucího Baťových dílen. (Szczygiel 2007: 26)

Pád socialistického energetického plánování neznamenal stop další těžbě a už vůbec ne dalším změnám v krajině Mostecké hnědouhelné pánve, k těm zde dochází dodnes, i když s nesrovnatelně menší pozorností veřejnosti oproti přesunu Mosteckého kostela. V roce 1992 byly na základě vládního ustanovení přijaty ekologické těžební limity, které nemohou těžaři (tedy soukromé, či polostátní firmy) překračovat, pokud se nedohodnou s obyvateli obce, a zároveň pokud stát limity neprolomí. Těžba tedy zatím pokračuje v rámci limitů. Zároveň probíhají ve vysokých politických kruzích pro nezúčastněné neprůhledná jednání spolu s lobbíngem o prolomení limitů, na kterých mají z lehce pochopitelných důvodů zájem především těžaři, jejichž uhelná ložiska čekají na jejich velkorypadla za hranicí limitů, tedy na katastrofch obléhajících obcí.

Socialistický sen našel svoji kocovinu v krajině s image spálené země. Foto 3 – Plastika umístěná v hale Nádraží Most, sen zpodobněný v umění. Foto 4 – Chemapetrol Litvínov, sen dovedený do reality.

Jasnou koncepci, podle které bude Česká republika získávat energii v budoucích letech měla předložit již Tošovského vláda v roce 1998. Dosud se tak ovšem nestalo a jak následující vlády, tak jednotliví politici si toto téma předhazují jak horký brambor. Jeden z mála, kdo se neúčastnil těchto politických tanečků, byl pan Pecina, náměstek ministra průmyslu v roce 2005: „Když jsem tvořil energetickou koncepci, tak jsem si říkal, že zvednu ten prapor průmyslového státu a ponesu ho. Jenže se ukázalo, že je to politicky velmi citlivé, a ostatní se zalekli říci to takhle na rovinu. Já se mluvit nebojím, protože mě je jedno, co si o mě říkají obyčejní lidé. Pro mě je důležité, co si o mně myslí průmyslníci, mezi které se chci vrátit, až tady skončím“ (Bártová 2005: 10)

Do této hry úplně jasně nevidíme, občas ale prosáknou různé informace, které ukazují na to, že tato hra není úplně čistá. „Byl jsem ovlivňován. Je to mnohem kontroverznější, než se původně zdálo“ (Fojtík 2008: 33), komentoval politickou diskuzi po zveřejnění dílčích výsledků studie, která má posloužit k řešení budoucnosti české energetiky Václav Pačes, ředitel Akademie věd a zároveň šéf Nezávislé energetické komise, která má kompletní zprávu předat do rukou předsedy vlády České republiky v září 2008.

Předpokládá se, že tato zpráva bude mít zásadní roli v rozhodnutí, zdali padnou těžební limity či nikoliv. Bude se tak rozhodovat o tom, zdali se vytěží uhlí, které znamená miliardy pro konkrétní lidi, a zároveň o lidech, které uhlí pod jejich domovy může stát právě ten jejich domov. Zároveň ale půjde o krajinu, která je již

po několik desetiletí formovaná politickými souvislostmi spojenými s chtíčem po státním a těžařském zisku z hnědého uhlí, o jehož významu nám v neprodejné a účelové publikaci *Mostecko – Minulost a současnost* oznamuje předseda představenstva a generální ředitel MUS a. s. Antonín Koláček následující.

Mostecká uhelná společnost, a.s. se v roce 1993 stala pokračovatelem tradic dobývání hnědého uhlí na Mostecku. Uhlí odnepaměti znamenalo a znamená nejen obživu pro obyvatele celého Podkrušnohoří, ale bylo a je jedinou z mála domácích surovin, která významnou měrou ovlivňuje všechna odvětví naší ekonomiky. (Štýs 2001: 3)

Není zde již ovšem řečeno, jak dále uvidíme v této práci na několika příkladech, že dobývání hnědého uhlí a jeho konotace významnou měrou ovlivňují osudy lidí do jejichž životů bezprostředně vstoupí aktivity spojené s dobýváním hnědého uhlí. Zároveň zde vidíme krásný příklad toho, jak se stává Mostecká uhelná největším nositelem zdejších tradic, nositelem kořenů.

Obec obyvatel Strupčic se nalézá na území dolového ložiska, jehož hojnost před rokem 1989 vábila představitele státních Severočeských hnědouhelných dolů, se těší zájmu Mostecké uhelné společnosti. Permanentní nejistotu obyvatel Strupčic, kteří se zde alespoň částečně cítí být doma, může pouze podpořit následující výpověď Petra Pudila - jednoho z nových majitelů MUS, který se (z více či méně pochopitelných důvodů) v rozhovoru pro časopis *Respekt* vyjádřil k budoucímu vývoji rozšiřování těžby následovně: „Nebudu předjímat, co nastane“. (Bártová 2005: 6)

Nejistota, která vyvěrá z nerozhodnosti státu a zároveň tajení plánů těžařů je denním chlebem obyvatel kraje povrchových lomů a výsypek. „Přišel jsem z Mostu, protože tu byl volný dům, kde jsem si mohl zřídit dílnu,“ říká kovář Petr Furka, procházející zahradou jedné z novostaveb. „Když jsem zjistil, jak je tady nádherně a klidno, tak jsme se s manželkou rozhodli, že se sem přestěhujeme.“ Pan Furka si vyhlédl parcelu nedaleko lesa a v létě čeká jeho rozlehlý dům, ve kterém už proinvestoval více jak deset milionů, kolaudace. Když jsme začali stavět, tak nám nikdo neřekl, že by se tady mělo těžit. To jsme se dozvěděli až z novin, říká kovář. A to je vlastně to nejhorší – že nám dodnes jasně neřekli, jak to vlastně je a co se chystá.“ (Bártová 2005: 6)

Pan Furka má na rozdíl od obyvatel Strupčic to štěstí, že si pořídil dům v Horním Jiřetíně, kde se v jeho sousedství nalézá alespoň část těžbou nedotčené krajiny, tedy začátek Krušných hor. Ve Strupčicích se jen tak uniknout nedá. Navíc se déle než deset let staví celá obec na nohy po knock - outu, který obdržela v osmdesátých letech od stavební uzávěry.

(Prokop) To mi právě připadne, že kdyby si člověk myslel, že se tu zas bude těžit, tak se bude těžko snažit tady vytvářet nějaké domov, všechno to znovu stavět nebo opravovat. Vždyť tady je od konce stavební uzávěry tý práce tolik...

(Prata mi skáče do řeči)

...práce tolik udělaný, no to je jasný! Ale když bude to uhlí tak výnosný, tak co mi tady naděláme?

(Klement - skáče do hovoru podobně jako předtím vzala Prata slovo mě, jakoby šlo o věc, kterou ze sebe musí člověk rychle dostat)

..to záleží na tom, co udělá stát – třeba teď je to tak a za deset let to může být třeba úplně jinak. Pro tu [těžařskou] společnost není žádný problém ty lidi kdykoliv vyplatit.

(Prata) A vláda jaká bude vid'? Jestli tady [ty Strupčice] vydolujou za miliardy toho uhlí vid'?

(Klement) U těch lidí taj až zas ty náklady za vystěhování tak vysoký nejsou.

(Prokop) No to jó, ale vždyť tady nejde jenom o ty peníze. Já když budu mít peníze, tak si budu moct lecos koupit, ale vy tady k tomu máte nákej...

(Prata – nevydrží a skáče mi znovu do řeči)

...vztah! No to určitě!

(Klement) To si myslíš ty třeba. Takle tyhle lidi nepřemýšlí, ty přemýšlí tím způsobem, že pro ně je to byznys.

(Prokop) Jako pro lidi, co taj bydlej jo?

(Klement) Ne, pro ty lidi, co by to chtěli od místních vykoupit, nebo co by tady těžili. Jako je jednak nezajímaj ty lidi tady – prostě pro ně jsou důležité ty prachy. Oni tě vyplatí a je to.

Taky ani zařízení u nás v elektrárně nechtějí opravovat, vůbec nic pro ně neznamená. Oni zdevastujou, dojedou, tam se prostě absolutně pro ně nevyplatí renovovat ty věci. Prostě to nechaj dojet dvacet, třicet let, vyhodit a nové. Jo, prostě úplně stejně jako je to v Americe, prostě postavené všechno úplně jinak, na hlavu. Prostě dřív se snažili dávat to zařízení dohromady, aby to fungovalo a teď né a tak to nefunguje. A tady tím se tunelujou podniky a tajto všechno. Absolutně žádná čest.

(Prokop) Jasně, ale vždyť vy tady stavíte tu zahrádku a máte tady hotovej už ten barák, máte úplně nový kámoše. Za tím je přeci hrozná fuška.

(Klement) Je to tak, oni ti zaplatí nějaké peníze, ale tu práci, co si do toho dal, už ti nikdo nezaplatí.

(Prokop) No, a jak o tom přemejšíš, tady o tom?

(Prata) No o tomhle nemůžeš přemejšlet. To by pak člověk ani nemohl vyjít na ulici, protože by měl strach, že ho přejede auto!

(Klement) Já? Kdybych o tom přemejšlel, tak bych nemoh vůbec nic dělat! To je skupina lidí, ty těžaři, tady v tý republice. Jejich tak tři - čtyři tisíce, a oni moc dobře vědí co dělají. Výhodný to je hlavně pro ně. Něký národní hospodářství a republika to je absolutně nezajímá. Oni prostě vidí příležitost peněz, tak jdou přímo za tím a to je všechno.

(Prokop) A to ty vidíš asi v práci částečně, ne?

(Klement) No jistě, já pracuju ve velký elektrárně, ČEZ je prostě jedna z organizací, která prostě bude devastovat do poslední chvílky, jo? Proč myslíš, že ty akcie jsou tak nahoře vyhnané? To je prostě úplně neskutečné proč berou manageři takové prachy.

(Prata) To je strašný, ČEZ nám devastuje tady všechno.

(Prokop) No, a tedy proč jste nekoupili barák někde jinde, když tohle víte?

(Prata) No takhle, nemáš tolik peněz abys byt koupil někde v Praze, nebo já nevím kde.

3.3. Sociální past

...dívám se na sousední elektrárnu gigantickou jak málokterá světová katedrála, z cihel a ze skla, s velkomamutím paroží hnaných rour či spíše chodeb, ale vlastně ohromných tunelů stoupajících schodovitě nad střechu, nad níž strmí komín jako hrad vysoko nad údolím. Na vesnický pokojný plánc se švestkami zničehonic z oranice surrealisticky vybuchují tři gigantické kalichy, betonové a zcela fantastické, mezi tím les stožárů elektrické trakce a koleje, lesklé pásy kolejnic z dálky probíhají pod mýma nohama do protější dálky, přede mnou se sbíhají v jediném bodu – což by ale mělo nastat až v nekonečnu?...Odkud už může být daleko. (Páral 1975: 128)

...rozkoš a posedlost roztržily stěny mého dívčího pokoje a nádherně mě zpřevracely jako povrchové doly zamíchaly zdejší krajinou za dvacet lidských let víc než za dvě miliardy geologických a přetvořili ji.. (Páral 1975: 133)

Ze socialisticky modernizačního snu se Mostecká hnědouhelná pánev stala sociální pastí. Před rokem 1989 byli lidé pracující v těžkém průmyslu a především horníci jedni z nejvíce odměňovaných socialistických zaměstnanců. Nejenže se jim dostávalo jedněch z nejvyšších platů v republice, ale horníci byli veřejně oslavováni. O jejich krajině a práci se psalo pochvalně, byli důležitou součástí v ideologii tolik důležitého socialistického celku.

Naše hutě jsou v celém státě jako žaludek. Uhlí je srdce. Elektrina, pára a plyn jsou krev, psalo se v novinách. (Szczygiel 2007: 163)

Obsluhovat takové útroby nedokáže jen tak každý a proto zde byli lidé vychováni do takových profesí, pro které dnes není nikde jinde v republice uplatnění. Masivní imigrace do Podkrušnohorské pánve ve druhé polovině 20. století, která následovala jako tsunami po nedávno proběhlé nucené emigraci Sudetských Němců našla v útrokách hnědouhelných, energetických, chemických a panelových chrámů jednosměrnou ulici se silně omezenou možností cesty zpět.⁴ Tento kraj se zrodil do současnosti v jeden z nejchudších krajů v republice. Ceny nemovitostí jsou zde pro obyvatelé Prahy k neuvěření. Panelový byt 3+1 lze v Mostě pořídit za 400.000,- Kč. V panelovém okolí Prahy podobný byt pod 2.500.000,- Kč budete jen těžko shánět. Obstarat si bydlení v hnědouhelné pánvi či v Praze je téměř nesouměřitelné. Profesní omezení a zároveň nižší náklady na bydlení drží zdejší obyvatele v sociální pasti.

Intelektuálové bývají ti, kteří upozorňují na problematické jevy ve společnosti, ovšem kde je jim na Mostecku konec? Sám jsem několik tamějších bývalých intelektuálů poznal, jeden z nich byl mým nejoblíbenějším učitelem na gymnáziu, učil mě dějepis a dal mi tehdy přečíst první etnografii. Druhý byl učitel, díky kterému mě začala bavit čeština. Oba žijí v Praze, ten první jezdí přednášet po světových konferencích, druhý založil učitelské odbory, ale ani jeden z nich není angažovaný na Mostecku. Na Mostecku byl nedostatek intelektuálů a doktorů již od osmdesátých let, dnes je zde nedostatek soudců.

Tedy na jednu stranu zde šachty a podniky na zpracování hnědého uhlí dostali zdejší lidi do sociální pasti, z které není úniku. Navíc je zde běžné, že lidé žijí v přesvědčení, že ten kdo má absolutní moc nad tím, zdali zůstanou ve svých domovech, nejsou oni sami. Není běžné ani vidět silnou ruku státu, ale v pozici těch nejmocnějších jsou spatřováni právě ti, kteří těží hnědouhelné sloje. Většina zdejších lidí žije v představě, že celé tohle mučení je služba státu a společnosti. V současnosti zde ovšem netěží státní firmy, ale soukromé.

Zajímalo mě, v jakém vztahu se cítí být Aura, která se sem za práci a bytem přistěhovala v osmdesátých letech, z Žatecka a ještě předtím z Bíliny.

⁴ (konkrétní statistické údaje viz Šašek 1997)

- (Prokop) A chtěla byste tady zůstat ve Strupčicích?
- (Aura) No já se tady cejtím jako doma, mě tady lidi znaj já s lidma vycházím velmi dobře i když se taj možná najde někdo, kterej mě rád nemá, ale to je mi jedno. Ale hodně lidí mi fandí tady.
- (Prokop) A myslíte že se tu ještě bude těžit?
- (Aura) No tady byly kdysi šachty všude.
- (Prokop) No já ale myslím ty povrchovou šachtu.
- (Aura) No to je tam u Vrskmaně.
- (Prokop) No ale byla ste se kouknout někdy tady nahoře?
- (Aura) No tam je šachta, tam začíná.
- (Prokop) A myslíte že se taj ve Strupčicích bude těžit ještě?
- (Aura) To nikdo neví. To my jsme malý páni a ty když rozhodnou tak... Hele Jiřetín, to je to samý, oni rozhodnou a těží se.
- (Prokop) Ale v Jiřetíně se ukázalo, že ty lidi to zatím dokázali odvrátit.
- (Aura) To si nemyslim, myslim, že si udělalikušební vrt a zjistili, že se jim to nevyplatí..
- (Prokop) Tam v tom občasníku, víte v kterym?
- (Aura) No já ho roznášim. No vim, tenkrát to starosta podepsal, plno lidí ho za to odsoudilo. Já říkám proč ho odsuzujou, protože i kdyby nepodepsal, tak oni si stejně udělaj' to co oni budou chtít. S tím nikdo nic neudělá.
- (Prokop) Vy byste teda souhlasila s tím vytěžením?

(Aura) No souhlasila nesouhlasila, dyť člověk si tady zvyk. Řekla bych že nesouhlasim. Vždyť tady to něco stálo. Já jsem tady 11 let a to už něco je.

Zdálo by se, že podobně jako kdysi na Zlínsku (jak jsme viděli v mottu na straně 33), stávají se současní těžaři hegemóním a zdá se, že pokud stát nebude trvat na platnosti těžebních limitů, budou nadále neohrožitelným hráčem, který zasahuje do životů místních obyvatel hned na několika úrovních. Jenže zde je tento případ dotažený ještě dále. Baťa se zajímal jenom o lidi a o fabriky, krajina ho tolik nezajímala. Kilometr od centra Zlína již můžete nalézt krásnou krajinu.

Se svými řadami dceřiných společností je Mostecká uhelná hlavním zaměstnavatelem v Mostecké pánvi. Většina lidí, kteří dělají na šachtě nemohou pracovat jinde než zase na šachtě. A jelikož je těžba díky limitům v nižší kapacitě než by si sami těžaři přáli, dá se předpokládat, že pracovních míst bude spíše ubývat, nežli přibývat. Lidé se snaží si své místo udržet, protože by jim v opačném případě hrozilo, že přijdou o zaměstnání, zatímco by nové jen horko těžko hledali. Podle mých informací právě MUS pracuje na studii, jejímž cílem argumentovat pro prolomení limitů tím, že společnost je významným zaměstnavatelem v kraji.⁵

Navíc řada z celkového počtu osmi tisíc zaměstnanců MUS spolu se svými dceřinými firmami sedí v obecních zastupitelstvech obcí sousedících s doly. Ve Strupčicích je šest z devíti obecních zastupitelů zaměstnanci MUS či ČEZ, či tam alespoň pracuje jejich rodinný příslušník. Jako nám známý Robin a Prata a ostatní. Zeptal jsem se jednoho z místních bývalých zastupitelů a zároveň bývalého řidiče jednoho z největších zdejších rypadel – KU 400:

(Prokop)

Myslíte, že je mezi úřadem a Mosteckou uhelnou nějaký propojení?

(Shirocko nabroušeně jak starý Homolka ze známého Papouškova filmu)

⁵ Podle mého názoru, by se tento problém týkající se lidí měl řešit obdobně jak je nyní zde nyní zvykem s krajinou (tím ovšem neříkám, že souhlasím s probíhajícími změnami v krajině). Část z výnosů z vytěženého uhlí se ukládají na speciální účty na rekultivaci, proč se nikdo nestará o zaměstnance, kteří se stali účastníky tohoto megalomanského a zdá se nedomyšleného pokusu hnaného vidinou zisku z uhlí? Tento zisk umí, jak uvidíme (i když ne zrovna efektně) zalepovat černé díry nedomyšlenosti v krajině. Proč se ovšem nezakládá sociální fond na řešení sociálních problémů?

Když tam Adam dělá panáka, kvůli němu už si vymysleli zvláštní místo, aby ho nemuseli vyhodit, protože pro něj nemáte práci. Koukni se na jejich stránky na internetu, napiš jeho jméno a co myslíš, že se objeví? Tam je jenom uhlí ČSA, u ostatních je náplň práce a u něj jen tohle. Lidi ze Strupčic se ho bojejí, protože moc dobře vědějí, že když tam dělal štajgra, jaká to byla svině. A ty, co ho znaj a ty, co nejsou tady odsud, tak když ses na něj zeptal, tak ti naplivou do očí. Tady ty se ho bojejí, lezou mu do prdele, jen aby mu nezařídil vyhazov z práce. Tady to je v celý vesnici, jenom jeden velkéj strach, ale já se jich nebojím.

(Prokop) Ted' nevim, jestli jsem to dobře pochopil, jakože je Adam syčák a proto se ho bojejí tady lidi z úřadu nebo ve vesnici?

(Shirocko s důrazem)

Všichni! Dyt' si to vem, tady dělali lidi jenom na šachtě, nebo v JZD. A co ještě dělaj na šachtách, tak se ještě bojejí otevřít hubu, aby náhodou ho nenasrali a on nezařídil, aby ho nepropustili, až se bude propouštět, prostě aby nešel mezi prvníma. Ty komunisti tam zůstali sedět, jak na úradě, tak na MUSce.

(Prokop) Takže on je v rámci šachty schopnej zařídít takový věci, že lidi na úrovni obce se bojejí mít v otázce obecní politiky cokoliv proti němu, protože on je má jakoby ve štychu.

(Shirocko) Přesně tak, jak starý tak mladý mu polezou do zadku.

(Prokop) Může tam bejt ještě jiná spojitost mezi tím, co dělá zastupitelstvo a MUSkou?

(Shirocko) Hele Kamil, ten proti nim nepujde protože ten má dobrý místo na MUSce, takže aby mu to nevrázily do huby, nebo ho nevyhodili, tak bude držet hubu.

(Prokop) A on je tam v zastupitelstvu ještě ten Jarmil, ne?

(Shirocko) To je ředitel kanceláře ředitele ... a ten, co tam dělá generálního ředitele, tak to je brácha tý vochmelky jak sem chodí a ten je taky ze Strupčic. Takže, víš co, přes tady ty se nikam nedostaneš. A ten zmetek Alan, co tam, s nima sedí na zastupitelstvu, tak ten dělá v kanceláři výzkumu hnědýho uhlí.

Ten přes toho jdou všechny dotace. No, to je ten ústav, když tam vlezeš, tak druhý poschodí druhá kancelář vlevo. Ty prostě neprostřelíš. Ty by prostřelila jenom hospodářská kriminálka a to se neví, jestli ty z tý MUSky nemaj lidi v tý hospodářský kriminálce.

(Shirockoova)

Ale zároveň sedí na židli, co choděj ty dotace z EU.

(Shirocko)

Oni to maj na obnovení krajiny po tý těžbě. Tohle je jenom funkce navíc. Takže, když se o něčem dozví, tak tyhle rychle napíšou něco, protože to zrovna potřebujou.

Šel jsem se zeptat starosty, proč vyhlásil referendum ohledně otázky, jak naložit s připravovanou novou tváříví návsi, ale nevyhlásil referendum ohledně toho, jak se lidé stavějí k prolomení limitů. Jinými slovy, proč si neřekne o podporu občanů při tak důležitém rozhodnutí o případném zachování či vytěžení jejich domovů. Odpověď na sebe nenechá dlouho čekat, je rychlá a jasná:

„O tom, co si uděláme tady na návsi, si sami můžem rozhodovat, ale na to, jestli nás někdy vytězej nebo ne, na to jsme malý páni, o tom rozhodovat nemůžem.“

3.4. Jak se ve Strupčicích vykořeňuje krajina

„Naše obec leží v porovnání s okolním terénem v jakémsi dolíku, a proto vesnici dominoval kostel a malé nádraží ČSD, které stálo na kopci vlevo, směrem na Malé Březno. Ano, správně píši stálo, protože nyní je již zdaleka místo nádraží vidět velký důlní zakladač.“

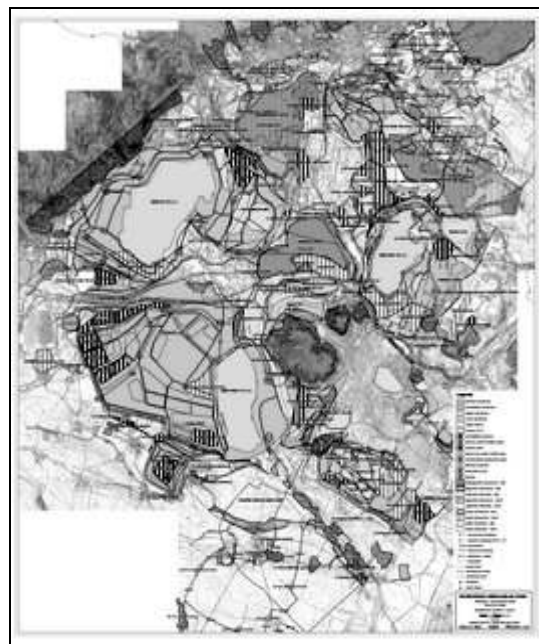
V obci se životní prostředí postupně zhoršuje, úrodná pole za obcí Strupčice směrem na Holešice jsou zabírána pro důlní těžbu. Několik metrů za domy v těchto místech vlevo jsou velké skládky zeminy. Na zakladač je i mnoho stížností z řad obyvatel pro špatný televizní příjem.

Přestože je snaha obyvatel o čistotu zřejmá, je jejich práce často znehodnocována pracemi souvisejícími s postupující důlní těžbou (např. převoz zeminy nákladními auty a s tím silně znečištěné vozovky, nadměrný hluk), starší lidé mají i velký strach z rychlých jízd těchto vozů.

Stále dochází k připomínkám na zásobování obce, na nedobrou situaci v místním pohostinství na dopravu pracujících do zaměstnání či chátrající bytový fond.

V obci skutečně není situace jednoduchá, připomínky občanů jsou v převážné většině opodstatněné. Stále se hovoří o likvidaci obce, ale termín se neustále mění. Někdy se zdá, že lidé nemají mnoho chuti do práce.“ (Kronika obce Strupčice 1986: 40)

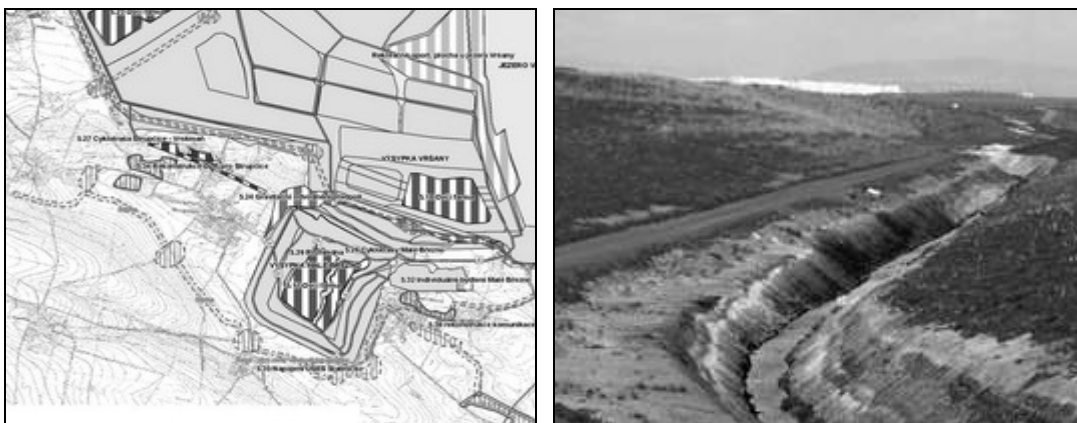
Modelace, přetváření a často nedomyšlené zásahy do krajiny, rekultivace výsypek, v kterých nejsou topeny miliony, ale desítky miliard korun v místech, kde někteří lidé nemají na autobus do práce, byly, jsou a především dále budou osudem Mostecké hnědouhelné pánve. Každý centimetr čtvereční zde byl, je a nadále bude objektem vysokých rozhodnutí státu a těžařů, jak dokládá mapa plánované těžby za využití ekologických limitů, mapa uhelných ložisek – tedy mapa bez zachování ekologických limitů, či mapa probíhajících, či plánovaných rekultivací.

Mostecká hnědouhelná pánev je na několik budoucích let v zajištění plánů na masivní změny v krajině. Foto 5 – Mapa Mostecká, Mezi Strupčicemi (vlevo dole) a Mostem (vpravo dole) jsou pouze velkokapacitní lomy. Foto 6 – Mapa rekultivací, na které je vidět, že aždý centimetr čtvereční je zde objektem pro rekultivace (MUS).

Tyto nevidané a pro nepřipraveného čtenáře i nepředstavitelné a nezměrné, z pohledu pozorovatele v krajině zdající se nekonečné a nekončící přeměny v krajině nemají pro minulosti České republiky obdoby. Neustále pokračující přenášení či vytváření

nových kopců, vyhlubování gigantických děr v zemi, jejich následné zatopování, či prostě rušení, překládání řek a železničních či pozemních komunikací, tyto a další zásahy jsou vykonávány bez jakéhokoliv zapojení místních obyvatel, kteří jsou tak staveni do role pouhých pozorovatelů, a to i přes skutečnost, že se jedná o jejich kulisu každodenních životů. Rozvést toto téma se pokusím na příkladu extravilánu katastru Strupčic, kde se stalo téměř za běžné považovat takové události, že vyschne nadobro potok a krajina pochoduje společně se stromy i domy, jak dále uvidíme.

Rekultivace v extravilánu Strupčic Foto 7 – Strupčice zůstaly po roce 1989 zasazené mezi velkokapacitní povrchové lomy a výsypku. Nyní jsou zde realizovány a naplánovány rekultivace (MUS). Foto 8 – Grandkaňon, jedna z nepovedených rekultivací za 150 milionů.

Strupčice leží v nadmořské výšce 258 m v jakési terénní proláclině otevřené z jedné strany směrem od Krušných hor a dříve z druhé i k sopečným kopcům Českého středohoří, tedy směrem na Prahu. Nalézá se tedy ve středu hnědouhelné pánve, přičemž sem zasahuje ráz krajiny Lounska s velmi kvalitní půdou. Příznivé klima umožňuje pěstování teplomilné zeleniny. Zemědělství zde představovalo základní způsob obživy až do rozmachu nejdříve hlubinného a později povrchového dolování hnědého uhlí a konečně až do příchodu socialistické modernizace.

V současnosti zde žije necelých 400 obyvatel ve sto domech, nicméně před Druhou světovou válkou jich zde žilo kolem 1400 ve více než 200 domech. Strupčice měly svůj vlastní městský znak. Extravilán obce byl rozdělen do jednotlivých políček, na kterých hospodařili Němci, největší statek patřil takzvanému Židovi, Arturovi Nohelovi. S rozšířením podzemní těžby na zdejším dole Anna, ale i nedaleké Bětě

sem přicházeli Češi. Až na tři případy byli všechny německé rodiny po Druhé světové válce odsunuty. (více o historii Strupčic viz Bitnerová 2001; Ištváněk 2005)

Následovalo doosidlování z různých koutů Čech, Moravy a Slovenska s vidinou přidělení domu a půdy k obdělávání. V padesátých letech pak následovaly kolektivizační nařízení a po několika letech nezdarů zde bylo vybudováno alespoň na papíře vzorové Jednotné zemědělské družstvo (JZD), které zaměstnávalo zhruba polovinu obyvatel, druhá polovina byla zaměstnána na jedné z místních šachet.

S tlakem na růst místní ekonomické produktivity a intenzifikace zemědělské výroby v sedmdesátých letech byly ke Strupčicím připojeny další JZD v okolních menších obcích, mezi ty největší patřily Sušany a Vrskmaň. Podobně se tomu dělo i při územní reorganizaci v šedesátých a sedmdesátých letech, kdy se Strupčice staly střediskovou obcí připojením dosud samostatných obcí Okořín, Hošnice a Sušany. Skrze ekonomickou i politickou příkladnost zdejšího JZD se Strupčice stávají ideálním kandidátem na získání pozice ústřední obce mezi okresními městy Chomutov a Most. Tento centralizační trend byl nepřehlédnutelně umocněn rozšiřováním povrchové těžby uhlí, kterému na Mostecku podlehly do sedmdesátých let daleko významnější města jako například Ervěnice, Nové Sedlo, Holešice a Komořany.

Navíc byla zrušena odvěká hlavní pozemní komunikace mezi Mostem a Chomutovem (přes Ervěnice) a kvůli tomu vedla jedna ze dvou hlavních cest mezi těmito okresními městy právě přes Strupčice. To mělo velký význam především pro tamější dopravní obslužnost. Nicméně porubní fronty velkolomů Vršany a Jan Šverma se sunuly neustále směrem na Strupčice a na konci sedmdesátých let 20. století zde bylo rozhodnuto o stavební uzávěře a zákazu pohřbívání na Strupčickém hřbitově. Důvod byl prostý – Strupčice mají v roce 1992 podlehnout postupující těžbě. Díky právním změnám následujícím rok 1989 a ustanovení ekologických limitů zůstaly zachráněny, jenže vklíněné ze severu a severozápadu do dvou velkolomů, Jan Šverma a Vršany. Z jihozápadu až západu byla údolní proláklina zasypána šedesát metrů vysokou výsypkou skrývky lichoběžníkového tvaru, s šířkou 1700m při pohledu od Strupčic. Výsledkem je, že se zde cítíte jako na ostrově mezi výsypkami a povrchovými doly.

Díky postupující těžbě byla v sedmdesátých letech zrušena místní železniční dráha i se zastávkou ve Strupčicích, místní obyvatelé tak přišli o důležitý dopravní spoj. Byly zabírány zemědělské plochy a díky nově vybudované výsypce, které se začalo v době jejího sypání přezdívat Vysoké Tatry, byla zrušena přímá komunikace na Most. Druhou komunikaci tímto směrem přes Holešice pohltila uhelná jáma. Díky tomuto odříznutí není v současnosti obcí kam projíždět, což můžeme pokládat za jednu z několika příčin, kvůli které zde nelze podnikat v takovém měřítku jako v obcích, které se v současnosti nalézají na silnici Vrskmaň Jirkov, která nahradila ve svém významu tehdejší spojnici Mostu a Chomutova právě přes Strupčice. Ovšem o to větší je dnes zde klid.

Jak bylo řečeno, nejen těžba ale i přetváření krajiny nadále pokračují. Problémem není jenom zdraví na které útočí zplodiny z elektrárny, protože ty byly již z 95% odsířeny, ale zde především prach ze šachty. Odsud se přes den ozývají především signalizace důlní dopravy, ale každý večer narušuje noční klid ucelený zvuk podobný technu ale i praskotu či skřípotu železa. Vedle toho si obyvatelé ztěžují na opakující se otřesy, způsobené odstřely na šachtě, v jejichž důsledku praskají zdi domů a kříží se okenice. Někdy padají předměty ze stolů, což jsem měl sám možnost zažít během několika rozhovorů. MUS odmítá uznat svůj podíl viny na tomto stavu. „V době kdy se ovšem dostaví kompetentní osoba na kontrolu, odstřely se zrovna nekonají, nebo jsou v normě. Když má dojít ke kontrolám na šachtě se přestane střílet“, vysvětlilo mi několik zaměstnanců šachty. Když jsem vedl jeden z rozhovorů, začala se houpat obývací stěna. Zeptal jsem se tedy, co to je (i když jsem toho nebyl svědkem poprvé):

(Aura) No hele, teď jsme psali nějakou anketu zase, jestli nám vadí šachta. No, tak sem napsala, že teda vadí, dyť se na to koukni, já tu meu okna dvakrát do měsíce. A to nejhorsí, pak si řeknu vždycky dyť to je kvůli tý šachtě.

(pro) Na co se vás ptali?

(Aura) Tam byly body za A, za B za C, to já už si to všechno nepamatuju. Já sem říkala, že mi šachta jako taková nevadí, ale když je prach,

tak mi teda vadí. No, a když jsou ostřely, to se takle klepe barák. (rukama naznačovala, jako kdyby držela v ruce dům a třásla s ním nahoru dolů) To tady mam taky, pod' se podívat. To praskne i zeď, jen jsme to přemalovali a už je to tam zas, no, a oni, že prej maj' malý detonáče. To ti jednou přijeli a já se do nich pustila, povídám – hele, ty vostřely, to takle jede barák, to člověk ani neví, kam má skočit, to je úplnej strach. Skelničky džn džn džn a nahoře, to je ještě horší, no. To ani ne, že by mě rušili, já už si zvykla, ale ničeť majetek, tenhle byt je obce a ty soukromý, co maj' baráky tady, tak těm to taky ničí, to jsou rány!

(pro) A kdy to bylo naposled?

(Aura) Někdy, je to jenom občas, ale jindy pravidelně ve dvě hodiny.

(pro) No, a jaký to bylo když se sypala ta výsypka?

(Aura) No prach, špína bordel. No hele Ashinika se narodila (1985) a to už se dělala. Musely bejt furt zavřený okna, ten bagr stál tady přímo. Ashinika se narodila a já sem s ní koukala do rána na ten bagr, ona nemoha spát. Ale bagr a pásovka tam byla už v osmdesátým.

V lednu 1995 si nechalo obecní zastupitelstvo vyhodnotit od Českého vysokého učení technického (ČVUT). Posouzení vlivu deformací objektů v obci. Rozhodli se tak po opakovaných stížnostech na Obvodní báňský úřad Most, který došel k závěru, že změřená rychlost kmitání je výrazně nižší než hodnoty, které připouští ČSN 73 00 36 „Seismické zatížení staveb“. Realizační tým (ČVUT) zde ovšem našel zásadní nesrovnalosti. Nicméně, závěrem jejich práce bylo,

„že v obci se vyskytuje více objektů, které jsou určitým způsobem porušeny – zejména viditelnými trhlinami a nebo poklesem podlah. Současně bylo ukázáno, že na zástavbu v obci mají negativní dopad všechny uvažované a šetřené vlivy – převážně spojené s důlní činností – konkrétně s vlivem poddolování, starou hlubinnou těžbou, vlivem snižování podzemní vody čerpáním v předpolí nových povrchových dolů obklopující obec, vlivy nátrásné střelby, která se využívá v povrchových dolech a nakonec dominantní vliv výsypky Malé Březno na deformace terénu v jejím okolí. ... Lesík vedle fotbalového hřiště vykazuje výraznou preferenci úklonu jednotlivých kmenů

k výsypce – to celkem dobře odpovídá předpokladu, že podloží s kořeny se zvedlo a posouvá směrem k výsypce“ (Vaníček a kol 1995).

Vedle toho, že výsypka Malé Březno nutí pochodovat okolní krajinu, u její nejbližší paty směrem ke Strupčicím, od kterých je vzdálena kolem 200 metrů, vznikají každé jaro laguny, které se někdy rozlijí i do okolních sklepů. Tyto laguny vznikají v místech, kde spolu s výsypkou skončil i potok Srpina, jehož řečiště bylo zasypáno *Velkými Tatrami*. Ovšem zde začíná příběh *Grandkaňonu*, jak lidé nazývají jednu z posledních gigantických operací hned za hranicí intravilánu obce a která si prozatím vyžádala kolem sto padesáti milionů Korun.

(Prokop) V posledním občasníku jsem četl, že ministr Gandalovič sem přijel kvůli Srpíně.

(Robinson) To bylo na podzim. Měl tady na Mostecku nějaký jednání a tak se stavil i tady. Nejdřív to vypadalo slibně, že už se s tím nějak hne, aby se přihnala nějaká voda do Srpiny, ale potom, co odjel tak se to zas zadržlo.

(Prokop) A jaký je ten problém se Srpinou?

(Robinson) Problém je ten, že za Okořínem byl pramen Srpiny a dneska z něho nic nevytejká. Tim, že se tady těžilo, tak se odčerpávala z předpolí voda. Zaprvý spodní voda a zadruhé se čerpala voda z vrtů.

(Prokop) Co je to předpolí?

(Robinson) Předpolí ty šachty, my jsme taky v předpolí. Takže tady (ukazuje směrem k šachtě, která je vzdálená asi 300 metrů) bylo osm až deset vrtů, no a ta voda spodní se čerpala a sváděla se do Srpiny a část šla do šachty, tam je nějaká jímka a pak šla do Vrskmaně někam, kde se upravovala, protože je moc kyselá. Část z toho předpolí šla teda sem do Srpiny. No, a postupně se snižoval počet činných vrtů a ke konci se nějaký zasypaly a dál se už neopravovaly. No a když šla šachta na

druhou stranu tak už nepotřebovali odvodňovat předpolí a tak ty vrty zrušili. A potom MUSka řekla už tady čerpat nepotřebujeme, a tak se to čerpání zrušilo.

A najednou od té doby neteče žádná voda. No, přes vesnici nešla prostě vůbec žádná voda, potok suchej a v té přeložce, co je vedle vesnice a pak jde do Března a dalších vesnic. Z hygienických důvodů musí bejt v potoce v obci voda, nějaký tři litry za vteřinu.

No, a za druhý se tady vybuďoval Grandkaňon, to byla taková akce - stálo to 150 milionů. Prostě za takový miliony obrovský se taj vybuďovalo něco obrovskýho, aby přirozeně odtejkala voda z podvýsypky a nemusela se uměle odčerpávat, jak to bylo udělaný kvůli tomu, že ta kypa [výsypka] zasypala původní řečiště Srpiny. No, tak se to vybuďovalo a teď nikde žádná voda!

A taky je menší plocha polí, z kterých se voda stahovala, protože tady ta severní část se odtěžila, a teď je ta plocha menší. Navíc ta spodní voda se kdovíkam stáhla a jestli časem zase stoupne a z toho pramene něco poteče, to nedokáže nikdo říct. Takže se dělaly různý varianty: přívod z Otvíckýho potoka (ta vesnice nad Kauflaudem), nebo potom ze Zaječický nádrže.

(Prokop) To je ta nádrž, z který jde veškerá voda od Chomutova, no vlastně řeka Bílina v trubkách dál koridorem k Mostu?

(Robinson) Jo. Takže to byla další varianta. Nějak to tam vymysleli, noa nějaký miliony by to stálo, asi kolem deseti milionů. A ta nejhorší varianta, která to nakonec asi bude do Mostu vede potrubím přivaděč vody z Ohře, takže odtud se tam uměle čerpá. No a to by se udělala odbočka z toho převaděče a táhlo by se to do Srpiny. Pak by to šlo Strupčicema.

No to je kocourkov, co? Toto všechno mělo bejt už dávno vymyšlený, předtim, než se ukončí čerpání vody! Taj se dělaj různý plány, kde budou stát různý vesnice a to, jak se zatopěj ty vytěžený lomy, že se zasypou, nebo že se tam zavede voda. To se všechno řeší, ale na tohle zapomněli. Nikdo se tím nezabývá. Teprve teď, teprve až když

zastavili čerpání, tak všichni zjistili, že není žádná voda. I když tu vodu přivedou, tak ji nebude tolik, aby zásobovala všechny koryta tady, jo? Aby zásobovala přeložku a aby vedla přes vesnici, někde se to potom spojí.

(Prokop) A jak se stalo, že se to vůbec realizovalo?

(Robinson) To je v rámci koncepce řešení ekologických škod, těch patnáct miliard. To vytvářel výzkumný ústav hnědýho uhlí, zpracoval to pro ministerstvo tehdy, ja už nevím, pro jaký. Takže to zpracovalo a potom se to v rámci toho prostě udělalo. My jsme na to potom tlačili aby to bylo co nejrychlejš a mezi tím přestala týct ta voda. No, strašný miliony, potom se nedivme, že chybí peníze v rozpočtu, jo? Ale tohle jestli je v celý republice, tak to je hrozný mrhání penězma!

(Prokop) Ale druhá věc je, že člověk v Praze na ministerstvu třeba tady o tom kraji moc neví a maximálně si vzpomene na ten přesunutej kostel v Mostě. Myslím si, že se obecně moc neví, že taková masivní modelace krajiny za tolik desítek miliard, že tohle někde může u nás v současnosti probíhat.

(Robinson) I když ta nově vymodelovaná krajina bejvá někdy hezká.

(Prokop) Třeba ta výsypka tady v obci.

(Robinson) No, tak ta zrovna teda není moc pěkná, protože ta měla bejt jenom dočasná, ta se měla původně odtěžit. Když by se těžily Strupčice, tak by se to zase vytěžilo. Takže to byla dočasná výsypka, proto se tady tak nesmyslně umístila. Pak by se zase dala do dolu Šverma. Takže není moc dobře vymodelovaná.

(Prokop) Ten případ s tím, že vám tady vyschnul potok, to se teda řeší?

(Robinson) Šlo to nějak na kraj, pak zase do Prahy na nějaký ministerstvo, a přes hygienu taky. Pak chybělo nějaký vyjádření, a šlo to znovu.

(Prokop) A kdo to celý ovládá?

(Robinson) Někdo jinej, my v tom nemáme žádněj hlas. Nevim, nějaký ministerstvo někde až v Praze. Každopádně teď se musí zpracovávat, jak se to udělá s tou vodou a ne nějakěj Grandkaňon za sto padesát milionů.

Jedna z výkladu budoucnosti, kterou předkládá především MUS na svých stránkách, o které se v kraji mluví, je, že rekultivovaná krajina nakonec bude lepší, než byla ta před zahájením těžby. Řada příkladů ze Strupčic bohužel tento sen, kterým někteří lidé žijí, nedokládá. Já sám nevím, jaká bude budoucnost, ani mi zde nejde o její věštění. Konečně se ani nechci přidávat k vyjádření starosty sousední obce Malé Březno, podle kterého se tady v těch vesnicích kolem dolů ta krajina tak zničila, že by bylo lepší, kdyby ji už kdysi vytěžily. Pan starosta není patriot a přišel sem kvůli tomu, že zde našel ke koupi nejlevnější rodinný dům v Čechách. Pozoruji, jak v těchto současných snech se objevuje podobná eschatologická gramatika, ze které mi zůstává pachuč již od úvodu této kapitoly přepsané ze socialistické publikace o Severních Čechách. Je jasné, že s krajinou to zde není v pořádku. V kraji se ovšem šíří výše zmíněné myšlenky těch, kteří mají rekultivaci dolů na starosti, tedy těžařů. Tyto myšlenky jsou nebezpečná hned ve dvou bodech.

Jednak zdáním zářivé budoucnosti rybníků a lesů, která překrývá aktuálnosti nevyřešených problémů, v kterých se bez většího promýšlení utrácí miliardy ze státního rozpočtu. A jednak ignorací současných problémů, o kterých se veřejně nemluví a zdání toho, že se podobné případy nebudou dít i při případné transformaci měsíční krajiny v ideální krajinu klidu a oddechu. Nejde mi o to se vyjadřovat k budoucnosti, ale srovnat to, jak lidé sní sny prodávané těžaři. Těmi samými těžaři, kteří nejsou schopní naplánovat a realizovat bez zásadních chyb současné rekultivační praktiky. Argument lepších zítřků jednoduše řečeno zakrývá aktuálnost současných otázek důsledků těžby a odvádí od nich pozornost. U těchto neustále

probíhajících a podle současného plánu nekončících změn v mostecké krajině spolu s vystěhováním lidí z jejich sídel to ovšem nekončí. Tyto změny mají své další konotace. A navíc na rekultivaci je vždy vidět, že se jedná o rekultivaci, zatímco vytěžený důl ponechaný svému osudu může být pro někoho i dobrodružný.

3.5. Život po stavební uzávěře ve starých neopravovaných domech

Všemocný vicekrál Potěmkin, aby vytvořil iluzi skvělého rozmachu nově připojených oblastí, pozval z Petrohradu na čtyřicet malířů, zběhlých v tehdy módní, tzv. perspektivní malbě. Ti pak podél Dněpru, po němž pluly koráby s carskou suitou, vytvořili makety vesnic, kolem nichž se pásal dobytek. Z povzdálí nebylo vidět, že se jedná o kulisy a že zvířata sotva stojí na nohou, neboť byla přihnána ze vzdálenosti několika stovek kilometrů. Ve městech pak byly „pravé“ jen hlavní ulice, zatímco průčelí bočních ulic tvořily opět jen kulisy a na zástupu „obyvatel“ a „řemeslníků“, vítajících carevnu, se nepoznalo, že to jsou většinou jen převlečení vojáci Potěmkinových pluků. (...)

Nemělo by se přehlédnout, že tento „potěmkinismus“ je svého druhu poznávacím znamením každé autokratické vlády. V Rusku však byla schopnost předstírat to, co není, a utajovat to, co je, dovedena do dokonalosti, která daleko předstihuje vše, co je známo odjinud. Za života Grigorije Potěmkina se ovšem v Rusku nikdo neodvážil o jeho „vesnicích“ hovořit nahlas a trvalo téměř století, než byly uveřejněny dokumenty, mimo jiné i o tom, kolik dostali petrohradští malíři zapláceno. (Švankmajer 1995: 195)

V osmdesátých letech se roztočila spirála plánu na likvidování obce, přijíždějí filmaři zachytit pro budoucí generace záběry z každodenního života obce. Uzavírají se silnice, ruší se železniční trať, zakladač začíná sypat *Vysoké Tatry*, které postupně zasypávají původní řečiště Srpiny, a ta se musí přečerpávat, protože nemá kam odtéct. Obcí procházejí takzvaní *inženýři*, kteří s lidmi vyjednávají způsob vystěhování. První generace, která se zde narodila poválečným doosídlencům je právě v letech, kdy je potřeba složit službu vlasti, a uzavřít manželství a plodit nové pracující. Strupčice se pro takové plány zdají být tou nejhorší možnou kulisou.

Postupně se zde v zimních měsících stává běžným vyhlášení Regulačního opatření, na základě kterého je zakázáno větrání obydlí a současně je omezen pohyb osob venku. Podobně jako v celé pánvi. Prostě proti možnosti pokračovat životy na místě svých rodičů znemožňuje nejen odstrašující ekologická situace, ale i vyhlášený ortel, podle kterého budou Strupčice do deseti let existovat už jenom ve vzpomínkách, zatímco na mapě je vytlačí rozrůstající se bílé nic. Odchod této generace je ulehčen nejen dobovým trendem přesunu mas z vesnice do města za tehdy moderním jednodušším životem, ale ve Strupčicích Vám to celé naplánují odborníci na vytěžení vesnic a při opouštění bývalého domova Vám s širokým úsměvem zatleskají a zamávají praporkem. Co mi to celé připomíná? Že by leták od Mostecké uhelné s motem *šance pro nový domov*, kde si můžete vybrat ze čtyř typů z vysněného podnikatelského baroka – Elegant, Galant, Hit či Hit Plus? Tento leták byl v roce 2008 distribuován obyvatelům Horního Jiřetína a Černic aby přesvědčil zdejší obyvatele k opuštění svých domovů.

Vedle toho, že stavební uzávěra se zákazem pohřbívání a realizování plánu na přesun je vlastně soubor praktik na vykořeňování lidí, zde téměř celé generační kohorty, má rovněž své účinky i v případě, že nedojde k velkému finále, tedy že nedojde k vysněnému aktu vytěžení. Kromě toho, že tohle prostě poškádlí kdejaké kořeny, pohne i s materialitou vesnice v jejíž kulisách se bude odehrávat další život. A tak se po velkolepých plánech na vytěžení z příkladné jezeďácké vesnice Strupčice zrodily v učiněnou spoušť – město duchů, asociované s poválečným stavem.

(bývalá ředitelka) Já vám to řeknu jednoduše: můj brácha od Jablonce kdykoliv sem přijel, tak to zhodnotil jedním slovem – jednou větou: Tady právě skončila válka? A to bylo jeho, přesně to tak vypadalo, vybydlený baráky, protože nikdo už tu nebydlel, žejo, vymlácený ten střed všelijakej, prostě bylo to tu hrozný, plno prázdných baráků a vlastně neopravený, jestliže se žádný barák nesmí deset patnáct let opravovat, tak to je teda vidět. Po tý uzávěře šachta dala každému, kdo měl domek vlastní, přispěla mu patnáct tisíc korun. Jezdí mi sem i dýler z Moravy, co mi vozí mapy, tak mi říkal, prakticky projede celou republiku, a říkal, že se nesetkal s ošklivější obcí, než jsou Strupčice.

Ve skutečnosti poskytli těžaři každému 13.500 Korun výhradně na opravu fasády! To připomíná proslavené iluzionistické umění ruského knížete Grigorije Potěmkina. Nicméně ve Strupčicích dodnes, když uděláte novou fasádu, do roka se ukáže, co jste pod ní skryli. V devadesátých letech zde bylo možné koupit dům za pouhé desítky tisíc, což jistým způsobem předurčilo sociální profil lidí, kteří se sem v devadesátých letech stěhovali. Jak si všiml Tomáš Feřtek tyhle staré baráky, drží prostě lidi v (další) sociální pasti. (Feřtek 2006: 210-220) Ve Strupčicích to platí hned dvojnásobně, nejen kvůli důsledkům uzávěry, ale zároveň díky pokračujícím deformacím způsobených nejen bývalou hlubinnou, ale především současnou pokračující těžbou a zároveň výsypkou. Staré domy se musejí neustále opravovat, což vyžaduje nemalé finanční částky.

(sasi) Když jsme se sem před patnácti lety přistěhovali, tak nám říkali, že jsme přivandrovalci. Pak nám v zimě házeli sníh na barák a ten byl úplně celej mokrej. Stejně ale, když se nastěhuješ do starýho baráku, tak je to nekonečný příběh, tyjo. Než se dostaneš s opravama z jedny strany na druhou, už se ti ta první zničí, pod' se kouknout.

A kdybych si vzal půjčku na nověj barák, tak budu platit šílený úroky, a když se mi to podaří splatit, už budu v důchodu a ten kdysi nověj barák bude potřebovat opravy, kde na to pak vezmu?

Chátrající domy po stavební uzávěře Foto 9 – Nová fasáda (vlevo) vypadá po roce podobně, jako kdyby nebyl opravovaná vůbec (vpravo). Foto 10 – V devadesátých letech museli všichni opravovat domy zchátralé po stavební uzávěře „to nás tady rozdělilo.“

3.6. Vykořenění

Jedním z jevů, který je s Mosteckou uhelnou páneví spojován, a který je zde rovněž velmi hluboce zakořeněný, je takzvané vykořenění. Nejedná se ani tolik o analytický koncept jako spíše o termín, kterým i místní lidé popisují důsledky někdy i několikanásobného a nenávratného vytržení z místa a komunity svého domova.

Řada lidí žijících dnes ve Strupčicích se stěhovala v životě hned několikrát, zatímco jim za sebou zůstala namísto domovů díra v zemi, nebo výsypka. Řada lidí sem taky přišla z různých koutů republiky pracovat do expandujících podniků na zpracování uhlí, či šachet s vidinou, že se osamostatní od rodičů, dostali zde práci a byt a nikoho z příbuzných či známých zde zpočátku neměli. Toho bylo možné docílit především díky novým a moderním technologiím ve stavebnictví s využitím železa a betonových panelů. Například do již zmíněného nového Mostu, který byl plánovaný pro 75 tisíc obyvatel, bylo nastěhováno 35 tisíc obyvatel z Mostu starého a zbytek obyvatel byl dostěhován z pleněných vesnic. V poslední době, kdy dochází nejen na Mostecku ale v celé republice k trendu stěhování se z městských panelových sídlišť za okraj měst, do vesnic či do suburbií, nabízí MUS za vytěžené domy namísto panelových bytů, *nové baroko*. Obdobně jako panelové 3+1 v dobách zdání kolektivity, *nové baroko* má své okolí zdáním úspěchu v době rozvíření sociálních nůžek soutěživého neoliberalismu. Zeptal jsem se jednoho z místních obyvatel, zdali by se stěhoval dále, popřípadě, jestli někde pociťuje kořeny:

(Shirocko) Hele o jakejch kořenech je řeč? Tam kde jsem se narodil, tam se začal těžit čedič a nahoře na těch skalách byl srub, kde jsem se narodil a bydlel, kde bylo jezírko a lesy, tam ten kopec odtěžili, takže jaký kořeny? Kořeny jsou v hajzlu, tak jsme se přestěhovali se do Jirkova, do starýho Jirkova. Ten si ale nepamatuješ, jediné z nějaký kroniky, z toho zůstaly jen fotky a ty starý ulice dole, to byl kdysi městys. No a vlastně to město zbourali, postavili tam nový.

Odstěhovali nás na Osadu, jestli víš, kde to tam je. No jo, jenže hned jak sme se tam přestěhovali, byl to teda asi pro čtyři rodiny barák, ne? Ale všude kam si dohlídnul, tak tam byla volná příroda, ze všech stran. Dneska tam přideš a v tý spleti baráků se nevyznáš. Takže jaký kořeny? O jakejch kořenech je řeč?

Prostě tady ty [zastupitelé]si vymysleli, že chtěj dvě stě Korun za metr, to si vymysleli tyhle. Kdyby to chtěli tady ty [Mostecká uhelná] bourat, tak ať mi daj o sto procent víc a já se seberu a jdu pryč. Protože mi postaví barák 2+1 na místě na který si ukážu, jo a ať to se mnou vymění klidně metr za metr, nemusej mi ani dávat peníze, mě to je jedno, řekni mi jedinej důvod proč se nepřestěhovat?

(Shirockova) Ale Prokope, tady to měli vyhrabat už v roce 1989, my už sme tady odtud jednou odešli.

(Shirocko) V podstatě to neměly hrabat k horám, ale sem. Tady je tybrďo zachránilo JZD, kdyby taj nebylo JZD s takovým jménem, tak už tady Strupčice dávno nebyly tybrďo.

(Shirockova) A vemte si to, pokud to starosta se zastupitelstvem klidně podepíšou, aniž by lidi věděli o co de a když se budete ptát lidí, tak lidi ty věstníky ani nečtou.

(Shirocko) Oni to ty lidi tady ani neví.

(Prokop) No mě se to potvrdilo, že to spousta lidí neví.

(Shirocko) Oni ani nečtou vlastní věstníky, tak co chtěj?

(Shirocková) Je to rozhodnutí o nás a bez nás, jako všechno ostatní co se tady v čechách kolem nás děje. Je to úplně stejný, jako je to u nás s radarem, americkou armádou atd. Todle to je ještě prkotina, protože ten radar a to je daleko strašlivější věc.

Mít někde kořeny je silný citový vztah, jak si všiml Robinson v úvodu druhé kapitoly. Navíc tento vztah nelze navazovat hned několikrát za život, po pár snaženích se pravděpodobně bez kořenů prostě obejdeš. O Mostecku se píše, že zde žijí nepřizpůsobitelní a pasivní obyvatelé. Jsem přesvědčený, že hlavním činitelem těchto stigmatizujících výroků je především důsledek nenávratného a (alespoň zprvu) nedobrovolného vytržení z kontinuity místa a komunity. Jsou-li lidé takto vytržení, těžko se chovají aktivně ve vztahu k novému prostředí. Navíc nikdo neví, zda o nový

domov znovu nepřijde. Uvědomil jsem si to sám na sobě. O Žižkov, kde mám byt v pronájmu, se nezajímám tolik jako o Podkrkonoší, kam jezdím od malička za rodinou mojí matky a v poslední době z a přítelkyní. Navíc když cestuji po světě a vybaví se mi nějaká krajina z rodné země, je to právě Podkrkonoší.

Nejen že je povědomí většiny vykořeněných lidí o lokální minulosti mizivé, nakonec by stejně zjistili, že za všemi těmi domy, ve kterých bydlí číhá zpoza rohu poválečná krádež Sudetským Němcům. Navíc se ale aktivně nezajímají ani o přítomnost a tím méně o budoucnost – ve Strupčicích chodí na zasedání zastupitelstva maximálně tři osoby. Někteří lidé ani nevědí, že měla obec před šestnácti lety podstoupit těžbě.

Neuvádím zde tento příklad kvůli tomu, že bych se chtěl podílet na reprodukci stigmatizace obyvatel žijících na Mostecku, navíc jak ukazují v následující kapitole, tuto pasivitu nelze brát jako pravidlo – například ve Strupčicích lidé vynaložili enormní úsilí k tomu, aby si vůči okolnímu světu vytvořili svou novou a jedinečnou tvář, o kterou přišli v minulém století hned několikrát. Problém podle mě není v těchto obyvatelích, ale v prostředí hnědouhelné pánve, o kterém se někdy hovoří jako o státu ve státě – rozuměj státu těžařů. Spíše se zde tedy snažím ukázat, že vykořeněnosti je potřeba rozumět v souvislosti s těžbou uhlí a jejími následky. Nejen že je tento jev druhou stranou mince, či prostě plodem těžby stejně jako miliardové zisky několika jednotlivců, ale zároveň nahrává velmi důležitým způsobem těžařům do karet!

Díky rozšířenému vykořenění mohou těžaři v kraji poměrně jednoduše ovládat diskurz týkající se důsledků těžby. A také že tak činní skrze různé prostředky. Jedním z nich jsou Důlní noviny, které nelze nikde koupit, lze je dostat pouze u vchodů do budov a podniků MUS, jakožto vydavatele a jejich dceřiných závodů. Prakticky se tento týdeník dostane do většiny zdejších domácností. V Praze ho ovšem nekoupíte, nekoupí ho ani turista projíždějící uhelnou pávní. Myšlenky a popisy věcí z Důlních novin často slýchávám v argumentech obyvatel Mostecka. Žádný čtený opoziční, někým jiným nežli těžaři založený, tisk, který by tematizoval záležitosti spojené s těžbou zde neexistuje. Výjimkou publikování kritických textů na tato témata jsou celostátně distribuované týdeníky A2, Reflex a Respekt, které jsem

ovšem na rozdíl od Důlních novin neviděl v rukách, domácnosti, kavárně či hospodě ani jednou během mého působení na Mostecku.

Stačí pouze zcela náhodně zalistovat v některém z čísel a hned naši pozornost upoutají titulky psané jak podle kopíraku. „Mosteckou uhelnou obyvatelé Ústeckého kraje vnímají jako tradiční a důvěryhodnou firmu,“ stojí pod obrázkem mladého páru procházejícího se na rekultivaci při západu slunce. (DN VIII, 23, 2005) „Mostecká uhelná převzala počtvrté cenu Zlatý Permon.“ (DN XI, 8, 2008) Ptáte se, co je Zlatý Permon? Vždyť na tom nesejde tolik jako na skutečnosti, že Mostecká uhelná si vysloužila další ocenění. „Fakta o obnovitelných zdrojích energie.“ (DN XI, 8, 2008) Je přeci důležité znát fakta o konkurenčním energetickém zdroji ještě dříve, nežli vám o nich něco řeknou podobní problémisté jako jsou Greenpeace, či občanské sdružení Kořeny, které na svých stránkách vyvěsilo hned třináct důvodů, proč nepokračovat v těžbě uhlí na Mostecku!⁶ „Litvínovští školáci lyžovali díky uhlí.“ (DN XI, 8, 2008) „Mostecká uhelná vyplatí čtrnáctý plat.“ (DN VIII, 23, 2005) „Konkrétní nabídka by mohla změnit názory lidí v Horním Jiřetíně.“ (DN VIII, 23, 2005) A další fotka, tentokrát z nedávno započaté rekultivace – „V lokalitě budoucího jezera Most již téměř není znát, že tu někdy probíhala činnost,“ nehorázné! (DN VIII, 22, 2005) A hele! „Strupčice: Šachta je náš soused i partner.“

Nebo čtete v jednom z článků: Skutečnost, že se film Šťěstí natáčel v Mostě a okolí je všeobecně známá, méně už se ví, že filmařům pomáhala s technickým zabezpečením i Mostecká uhelná... (DN VIII, 23, 2005)

Vykořenění rovněž nahrává těžařům do karet, jelikož výrazně nabourává potencionální odpor proti pokračující těžbě. Vykořenění lidé kladou daleko menší odpor nežli ti, kteří mají zájem bojovat za svoje domovy, jak dokládá případ Horního Jiřetína a Černic, jejichž obyvatelé založili citované občanské sdružení *Kořeny*.

Toto je podle mě Achillova pata toho, co MUS nazývá Profilace regionální spolupráce MUS s podtitulem - od dárcovství k sociální investici, od firemní filantropie k udržitelnému rozvoji. (Novotná 2005) Vykořeňování lidí prostě nejsou

Viz Apendix 1

pro Mosteckou uhelnou tématem. Navíc se jim ani nevejde do svých dotazníkových šetření. Dotazník prostě vykořenění nevidí a jelikož je to známý nástroj produkce objektivních pravd o společnosti, o jakém vykořeňování je zde řeč? My jsme soukromá firma, v šetření jsme vykořenění nenašli a s občany se chceme řádně domluvit. Už jsme jim zaslali do schránek barevný leták s názvem *Šance na nový domov*, kde je již na první stránce fiktivní pohled do nově vzniklé suburbie, kde se prochází rodinka a zpoza plotu na ně mává stařenka se šátkem na hlavě. Tak jaképak kořeny?

V tomto ohledu lze tvrdit, že současná MUS sice převzala při privatizaci spolu s firmou dolová ložiska a stala se tak nejvýznamnějším disponovatelem uhelných zásob v republice, ale o převzetí zodpovědnosti za vykořenění nemá, ba co víc od nazývání nabízené šance na nový domov se distancuje. Vykořenění prostě není téma na rozdíl od připravované studie, která má i za pomoci odborníků vystudovaných ve společenských vědách ukázat a následně přesvědčit, že MUS je tak významným hráčem v regionu, že prolomení limitů, jinými slovy útlum či konec těžby je ten nejhorší osud, který může většinu zdejších obyvatel postihnout. Dá se předvídat, že výsledky této studie se opět ve vykořeněné půdě čile ujmou, jak skrz nadřizené, tak skrz Důlní noviny a další informační síť.

Ten, kdo ovšem pociťuje své kořeny se stěhovat zpravidla nechce. A to je pro těžaře trn v patě, protože v současné době je základem úspěšného podnikání dobrá pověst, což u podobně významných firem platí dvojnásobně. MUS vydává hodně úsilí a peněz na dobré jméno své značky a vlna odporu či hlasitý spor, kterým se umějí ozvat lidé s kořeny, které sahají déle než první zářez velkorypadla v Podkrušnohoří, může vážně otrást možnosti vytěžení bilionových zisků, které čekají pod obcemi.

Ve Strupčicích je dnes jen málo rodin, které zde žily již před druhou světovou válkou. Tehdy zde bylo jedním z hlavních způsobů obživy zemědělské hospodaření. Vztah lidí k půdě byl nejdříve vyhnán spolu se Sudetskými Němci. Další útok na hrst zbylých místních hospodářů a na ty nově příchozí, kteří sem byli nalákáni na přiděl domu s pozemkem na kterém budou moci soukromě hospodařit, představovalo vydání Zákona o jednotných zemědělských družstvech, z konce března roku 1950. V JZD zůstala jen hrstka lidí, kteří si udrželi osobní vztah k půdě. Navíc mechanizace v zemědělství a následná možnost soukromého podnikání znamenala ve

Strupčicích po roce 1989 až stonásobné snížení potřeby lidských zdrojů v tomto odvětví.

Ve Strupčicích v současnosti působí dva zemědělské subjekty. Ten větší z nich je pan Stránský, který se svými dvěma syny obhospodařuje totožně velké území jako kdysi JZD Strupčice, které tehdy zaměstnávalo přes tři sta zaměstnanců. Jako jediný s výjimkou několika trampů mi byl schopný dlouhosáhle vyprávět o podrobnostech krajiny obepínající intravilán Strupčic a to nejen z pozice zemědělce, ale i z pozice myslivce. Právě v posledních měsících po vyschnutí Srpiny přišel prý zdejší biotop o tolik významné vydry, ale nikdo o tom neví. Zdejší extravilán je prostě pro většinu lidí *terra intacta*, vyznačená pomníky následků těžby.

Extravilán Strupčic je na rozdíl od intravilánu územím, nad kterým zdejší občané nemají kontrolu. Foto 11 – Pohled z *Grandkaňonu* na jednu z dominant Strupčic, zdejší kostel. Foto 12 – Pohled druhým směrem na další dominantu, důlní zakladač.

(Deník 8. 5. 2008)

...Šel jsem se domluvit se Šiškyňovými na rozhovoru a jelikož jsem pootevřenou škvírou ve dveřích viděl, že je tam několik osob, a jelikož byla doba večere, usoudil jsem, že jdu nevhod. Pokračoval jsem tedy kolem dveří dále a hned za jejich domem jsem pohlédl vlevo, kde se mi otevřela zrezivělá brána s nápisem *JZD Strupčice* přímo před očima. Nikdo nikde nebyl a celou hodinu trvalo, než jsem zde někoho potkal, byli to nejmladší Šiškyňovi, kteří mi vysvětlili, že jsem neviděl večeri, ale podvečerní posezení.

Bylo těsně před západem slunce, které prosvícelo sklenice se zavařenými pálivými papričkami a kyselými okurkami. Vedle nich byl kus uzeného masa, chleba a karafa červeného vína. U venkovního stolu seděli tři

generace Šiškyňových. Najednou mě zalil zvláštní pocit, něco takového jsem tu za pět let ještě nezažil.

Nebylo to tak rychlé jako tady obvykle bývá, se s někým domluvit. Pan Šiškyň se mě dokonce i zeptal, o čem se budeme bavit, to mě taky překvapilo. Není to prý lehké se takhle domluvit, celý den je někde na poli, kde je teď v květnu hodně práce. Nakonec se nejvíc hodí pátek po třetí.

Měl jsem dojem, jakoby sem pan Šiškyň nějak více patřil, jako kdyby zde nežil v pronájmu či snad v hotelu, ale prostě a jednoduše ve vlastním. Už minule když jsem zde byl jsem měl zvláštní pocit, předem jsem byl ale ohlášený a bavil jsme se jenom s ním a jeho sympatickou ženou při horkém kafi během zimního odpoledne. Tahle troj-generační večere ale byla ještě něco jiného. Mám pocit, že jsem se v tu chvíli, co jsem procházel dveřmi na jejich dvůr začal chovat nějak slušněji, nebo uctivěji.

(Prokop) Tady je vlastně dost těch lidí přistěhovalých...

(Šiškyň) No tak teď kon to už je něco jinýho, protože ty lidi co sem teď jdou, tak ty maj baráky bez půdy. Ale kdysi to bylo všechno dosídlený i s polema. To bylo prázdný po Němích, tady zůstalo teď nevim, no asi tři rodiny české a tři rodiny německé. Jinak se všechno vysídlilo a nastoupili doosídlenci. Náš děda byl poslední, co žil.

(Prokop) Vy tady teď hospodaříte na pozemcích, který skupujete jak jste říkal. Dají se koupit ty pozemky jednoduše, nebo je lidi nechtějí prodat?

(Šiškyň) No to se na tom dobře poznaj ty starousedlíci a především ty Volyňáci jako pantáta, co teď zemřel. Ten by neprodal ar. To byly ještě ty z První republiky, to jsou vlastně ty kořeny sedlácký tady. Takový ty přistěhovalci, nebo dědicové, abych to tak řek, tak ty to prodali od prvního k poslednímu hned a rádi.

Navíc ten vztah k těm domům hodně poznamenala ta doba stavební uzávěry a to teda hodně. Zdrhalo to všechno pryč a kořeny nikoho nezajímaly.

To bylo všechno na spadnutí. My ještě nejsme rozhodnutý, jestli to zbourat a postavit nový. Ale to v čem se tu bydlí, se dvacet let nic nedělalo, a první šlo topení, elektrika a voda, střecha. Ale to dělal každej, úplně každej tady. Nejlepší je lepší do toho strčit a postavitovej baráček. Ale já myslím, že

ty co tady stavěj ty nový domy, ty stavěj na špatnym místě tadyto. (jakoby s prorockým úsměvem povídá o těch, co staví *podnikatelské baroko*)

(Prokop) A vy o tom nějak přemýšlíte o té možnosti, že by vás odstěhovali? Vy jste vlastně už byl málem jednou odstěhovaný.

(Šiškyň) My sme to, ja nevim, kdy to bylo, to se pracovalo v družstvu na projektu, že se to přestěhuje, tak jsme tam (v Sušanech) postavili prasečák, halu ohromnou, s tím že se tam všechny provozy budu přesouvat. To bylo tak, že družstvo mělo prachy, ta chtělo všechno s předstihem přestěhovat. Ono to všechno trvá minimálně pět let takovej podnik. To se dělalo už z toho důvodu, že sme jako družstvo uvažovali dopředu.

(Prokop) Teď o tom že by vás vystěhovali přemýšlíte jak?

(Šiškyň) Jedině nohama do předu, to je můj názor a ten nezměním! Protože jestli budu muset dát souhlas, tak ho nikdy nedám, to je úplně jednoznačný, aby měli kluci na čem se živit a ne to nechat těm...

(Prokop) Mě to tady připadne takový složitý ta situace, taková bezmoc.

(Šiškyň) No peníze to všechno dělají, to je o penězích.

(Prokop) A vy ste někdy prodal pozemky šachtě? Jak vypadá takový jednání s nima?

(Šiškyň) Neska zrovna pantáta, co zemřel, ten se s nima soudí. Ten se šprajc že neprodá a hotovo! Ale to bylo vždycky jednostranný jednání. Od každýho to koupili za toho socialismu, šlo o těžbu. Ty z tý šachty šli pak do družstva za precedou, aby ho přesvědčil. No tam na šachtě je ještě víc pozemků, který nebyly prodány se souhlasem. Tam v tý díře jsou ještě nevykoupení vlastníci. Dva roky nazpět se šel pantáta soudit se státem, dal to až do Štrasburku. Řekl, že to prodal, ale pod nátlakem.

(Prokop) A šel s tím na šachtu?

(Šiškyň) Šachta a hlavně ty nový vlastníci ty o tom nechtějí slyšet, ale ve skutečnosti jsou to ty samý, jenom se to takle otočilo (prstem kreslí ve vzduchu kruh). Pantáta, tomu už nezbejvalo než si to odnést do hrobu. Ale šlo o to, že to pro něj bylo vlastní – vlastní! Nebylo to od Němců.

Ale ty komunisti, no hajzlové to byli nó, ty vládli přes starostu obce. Chodili před prvním májem večer a dělali poznámky kdo má ve vokně ruskou vlajku a kdo ne. A kdo neměl ruskou vlajku, tak měl průser. Tak jsem ji nevyvěsil a nedostal jsem prémie. Já jsem teda dělal všechno naschvál, já sem je měl v prdeli. Já když jsem mohl tak jsem jim něco vyved a když jsem musel, tak jsem na ně sral. Ono se to tak traduje u těch sedláků v tý krvi.

Je pravda, že pak když byl poslední okresní tajemník partaje v Chomutově, tak ten než jel na důležitou schůzi, tak se zastavil u mě na poli, poradil se jak co má udělat a pak to tam před všema řekl. Ten byl ale už rozumnej, jo to už bylo ke konci, posledních osm let.

4. ŽIVOT JE JEN KARNEVAL

*Nevím, jestli je to znát, možná by bylo lepší lhát
Jsem silnej ročník sedumdesát, nemoh jsem si vybírat.*

*Tak mi to přestaň vyčítat, neříkat co jsem za příklad,
Jsem silnej ročník sedumdesát a možná že jsem rád.*

*Čas pádí, čas letí, těžko ta léta vrátíš zpět
a taky Husákovi děti dospěli do Kristových let.
Čas pádí, čas letí a je to zvláštní svět
a taky Husákovi děti dospěli do Kristových let.*

*Čas pádí, čas letí
(oblíbená píseň strupčických akcí)*

Podle slov bývalého starosty se na začátku devadesátých let 20. století do obce někteří lidé vraceli po zrušení stavební uzávěry, někteří sem přicházeli za zřejmě nejlevnějším bydlením v Čechách, dům zde šlo pořídit za několik desítek tisíc Korun. Sám jsem uvažoval, že bych jeden koupil, ale neměl jsem v té době těch potřebných šedesát tisíc a než jsem se rozhoupal, už byl baráček v parku na kraji návsi prodán. Nicméně každý, ten kdo zde zůstal či se přestěhoval, musel začít s opravami, pokud nechtěl, aby mu spadla střecha značky *stavební uzávěra* na hlavu.

Ten [nový] režim nás tady rozdělil. Každý se musí starat, aby ho nevyhodili z práce a navíc se musí opravovat baráky [zchátralé] po stavební uzávěře.

Podobné věty, jako tuto od jednoho z těch, který zde přečkal stavební uzávěru, jsem slýchal od počátku terénní práce z úst různých lidí, kterých jsem se ptal na devadesátá léta následující rozhodnutí o zachování Strupčic. Z televizních obrazovek se v té době začala objevovat mluvící hlava Václava Klause, který měl na všechno recept, zdálo by se jednoduchý, ve skutečnosti ovšem poměrně abstraktní a ne pro každého úplně srozumitelný. Neviditelná ruka trhu přichází i do ulic Strupčic, které v té době vypadaly jak kdyby tu skončila válka. V té době dochází k definitivnímu

rozpadu socialistické sítě služeb a pohostinství, což znamená konec všem provoznám v obci. Zřejmě nejdůrazněji se tento rozpad podepsal na bývalém společenském, kulturním a obchodním obecním centru v budově Jednoty, která v samém středu návsi přezraje přelom dvacátého století v pomník zdejší nedávné minulosti a palčivé současnosti. A vskutku, ze všech stran návsi je daleko nepřehlédnutelnější než Svatý Václav pod kaštany opodál. Neviditelná ruka trhu našla v polorozbořených ulicích Strupčic zrezivělé a zastavené kohouty od místních píp, zamčené dveře dvou někdejších hospod. Lidé se od roku 1993 neměli kde scházet, zatímco ve volbách měli stále silné slovo komunisté. Kam tohle může vést? Nezbývá než soutěžit.

4.1. Pouliční karnevalové drama jako revoluční nástroj

V celé republice proběhla sametová revoluce již v roce 1989, ve Strupčicích ale až o celých jedenáct let později. Spíše ale než cokoliv jiného, jednalo se o mezigenerační revoluci. Poslední socialistická generace, takzvané *Husákovy děti dospěli do Kristových let*, a těšili se zde zvláštní demografické situaci. Stavební uzávěra měla za následek odchod celé kohorty těch, kteří chtěli v osmdesátých letech zakládat rodinu, tedy těch kteří se narodili v šedesátých letech, jinými slovy potencionální první generace těch, kteří se mohli narodit zdejším poválečným doosídlencům. Ve věkovém spektru tedy v roce 2000 chyběli dvacátníci a čtyřicátníci, děti s rodiči. Generační propast se prohlubuje. Zaměříme se nyní na chybějící čtyřicátníky, později se vrátíme k dvacátníkům.

Husákovy děti dospěly do Kristových let. Foto 13 – Jeden z hlavních organizátorů pouští jednu z oblíbených písní strupčických akcí. Foto 14 – Detail z Prvomájového karnevalu 2003.

Vzniklo zde vzduchoprázdno mezi generací Husákových dětí v té době třicátníků a jejich rodičů, či dědů, tedy těch, kteří budovali svoji životní kariéru buď ve zdejších na papíře příkladném JZD či na šachtě, jakožto horníci Rudého severu v padesátých kolektivizačních či později normalizačních sedmdesátých letech. Jeden z takových budovatelů zdejšího JZD v osmdesátých letech zatrl místním kloučkům organizování *partyzánských* diskoték a to se prostě zřejmě mezi generacemi nezapomíná, když se o tom dozvídám jako o křivdě ještě v roce 2004. Tahle generace tomu socialismu už ale stejně nevěřila v celém světě, tedy alespoň v tom socialistickém. (viz. Yurchak 2003, 2006; Drakulić 2004)

A dost! Pokusila se říct partička *Husákových dětí* v roce 2000 bývalým jezeďákům, už dost té přetrvávající socialistické tváři, už dost těm všem „socialistickým poměrům ve Strupčicích!“ vzpomínal jeden z organizátorů konspirační akce, která proběhla ve stejný den, jako kdysi zdobné a povinné prvomájové průvody, na které sem přijížděli i poslové družby národů až ze Sovětského svazu, Vietnamu či Uruguaje. Tehdy se podle místní kroniky:

„Ráno ... obec probouzela do hezkého jarního dne. Z místního rozhlasu se ozýval řízný budíček a občané začínali se trousit na seřadiště v Hošnické ulici. Po seřazení vydal se již průvod v čele s hlavními představiteli všech složek NF a přítomnými hosty na náměstí obce Strupčice. Průvod uzavírala nová, moderní technika – stroje JZD Strupčice. (Kronika Strupčic 1976)

To co se však událo na Prvního máje ihned po půlnoci v roce 2000 byla spíše jedna velká parodie klasického socialistického prvomájového průvodu. V zástupech a rovných řadách - jak když střelí - pochodují svazáci a svazačky, včele s vlajkou Českou a Sovětskou, na konci zemědělské stroje a z obecního rozhlasu hraje internacionála. Poslední bitva vzplála, dejme se na pochod!

(Nicon, manželka jednoho z organizátorů)

Chtěli jsme udělat něco na truc, bylo to ze dne na den. Teď už se to připravuje, ale první rok to bylo nejlepší. Měli jsme strach. Zkus si udělat v komunistický vesnici protikomunistickou šou. Nerada říkám, že sem měla staženej zadek, ale bála sem se opravdu. Čekali jsme i policajty. Myslela sem, že všichni

dostaneme pořádně po papule. Tamty lidi tomu [komunismu] totiž opravdu věřili.

(s vážným výrazem, jako by šlo o neobyčejnou věc)

Myslela sem si, že to může lidi urazit, ale žádná policie nepřijela. Babička si dokonce myslela, že je to pravej průvod, proto se nezlobila, že jsme vlastně zneužili vlajku, kterou nám předtím pučila. ... Konflikty ale nebyly nikdy, doteď tam [v průvodu] vídám komunisty.

Na jedné straně pokus o protest, na druhé straně nadšení. Jedni měli radost, že se jim podařilo uspořádat *protikomunistickou šou*, zatímco většina těch, proti kterým byla tato *šou* organizována si mysleli, že jde o skutečnou manifestaci socialistické moci, tak jak na to byli zvyklí po celý svůj život z prvomájového průvodu a z lampiónového průvodu spojeného s kladením věnců k hrobům sovětských vojáků uložených na místním hřbitově.

To naprosto nesourodé společenství dosud zde žijících lidí, ale i nově se přistěhovavších do *města duchů* našlo společné ohnisko focal [point], zdaleka ovšem nešlo o společnou řeč, pomocí symbolů, jejichž jednou z hlavních vlastností je multivokalita a kondenzace. Přesněji řečeno

„a single symbol may stand for many things.“ (Turner 1967:50)

Condensation refers to the way in which individual symbols represent and unify a rich diversity of meanings. (Turner 1967:29-30)

Touto multivokálně pochopenou protisocialistickou *šou*, která byla udělána *natruc* to teprve všechno opravdu začalo. Tato událost, jak uvidíme v celé této kapitole, odstartovala kolektivní proces zakořeňování, získávání své nové kolektivní tváře, či prostě vytváření nových obrazů o tom co jsou to Strupčice, znovusetkávání odsunutých a odstěhovaných lidí, vítání nové doby skrze loučení se s pomníkem socialismu vtěleným v dále a dále chátrající budově bývalé Jednoty, konečně oprášení a hromadné distribuce strupčického znaku. Jednoduše proces vyjednávání nové komunity na místě, kde byl uplatněn soubor praktik vykořeňování, obecně známější pod eufemismem plán na vytěžení obce. Mohlo by to připomínat, to co Richar Schechner popisuje jako Restored Behavior:

Restored behavior is living behavior treated as a film director treats a strip of film. These strips of behavior can be rearranged or reconstructed; they are independent of the causal systems (social, psychological, technological) that brought them into existence. They have a life of their own. The original „truth“ or „source“ of the behavior may be lost, ignored, or contradicted – even while this truth or source is apparently being honored, or observed. How the strip of behavior was made, found, or developed may be unknown or concealed; elaborated; distorted by myth and tradition.“ A dále pokračuje „...restored behavior is the main characteristic of performance.“ The performers get in touch with, recover, remember, or even invent these scripts of behavior and then rebehave according to these scripts. (Schechner 1985) „Restored behavior offers to both individuals and groups the chance to rebecome what they once were – or even, and most often, to rebecome what they never were but wish to have been or wish to become.“ (Schechner 1985: 35-116)

Ano, jednalo se zde o Restored Behavior, kdy a kde se jednotlivci či celé skupiny mohou stávat tím, čím by si přáli být na rozdíl od toho, co jsou. To ovšem platí pouze v případě těch, kteří průvod pochopili jako rudý plamínek socialismu neutuchávající v ulicích Strupčic a vítali jej tak z oken mávající rudým praporkem. Zde šlo ale zároveň o to, a jak se dále ukázalo daleko významněji, o odehrání anti-rituálu. Udělat něco na truc, nebo prostě mezigenerační revoluci, kudy ovšem na to, kdo z nás děti jezeďáků s tím má zkušenosti? Prostě jenom znovu odehrajeme, co nás sami naučili, tu jednotvárnou socialistickou estetiku a uvidíme. Dámy a pánové, do ulic přichází pouliční drama a s ním všechno to o čem mluví Jerry Rubin, Richard Schechner a Umberto Eco!

„The role of the revolutionary is to create theatre which creates a revolutionary frame of reference. The power to define is the power to control....The goal of theatre is to get as many people as possible to overcome fear by taking action. We create reality wherever we go by living our fantasies. (Rubin 1970:142-3, citace podle Schechner 1993:45)

Revolutions in their incipient period are carnivalesque (citace podle Schechner 1993:47)

Carnivalization can act as a revolution ... when it appears unexpectedly, frustrating social expectations. (Eco 1984:6)

Strupčická mezigenerační revoluce na sebe vzala karnevalový kabát pouličního dramatu. To, co bylo kdysi smrtelně vážné mělo být nyní použito proti vážnosti samé a tím jí deklasovat. Karnevalová ironie: jedna z nejsilnějších zbraní proti monologickému systému, s kterým není řeč. Nikdo se s námi nebaví vážně, tak si z nich prostě vystřelíme – to dobře znali konstruktéři sametových revolucí ve východní Evropě zvonící klíči a házející květiny za štíty těžkooděnců. Konstruktéři sametových revolucí, kteří se pomocí pouličních dramát významně podíleli na rozpraskání východního bloku, jak to někteří jejich účastníci sami popsali. (např. Kenney 2005) Jenže strupčická revoluce byla daleko sametovější, než kterákoliv jiná, jak dále uvidíme. Navíc si nevystačila s několika revolučními dny, ale trvala několik roků.

Karnevalové revoluční strupčické drama v ulicích mělo dohru na zdejší obecním úřadě. V prvních volbách po této dnes již každoročně se opakující události byl do křesla starosty obce zvolen jeden z hlavních organizátorů. V té době začaly být vidět výsledky práce předchozího zastupitelstva, které s úmyslem obnovit tvář obce muselo nejdříve sáhnout ještě k drastičtějším krokům. Rozrývaly se silnice, chodníky, aby se mohla položit nová kanalizace a další inženýrské sítě. V roce 2003, tedy v době jmenování nového starosty ovšem již další jizvy nevznikaly, ty se naopak začaly buď zcelovat či začaly být jasně viditelné desetitisícové investice do obnovy fyzické infrastruktury obce. Celé to proběhlo jako zázrak. Velmi rychle po zdejší sametové revoluci docházelo v obci k jasně viditelným změnám, které byly asociovány s úspěšnou výměnou obecního zastupitelstva. A především nového starosty, karnevalového revolucionáře.

Toto nově zvolené *revoluční* zastupitelstvo, většinou s asociací s pořádáním nově vynalezených tradic tak navíc dostalo do rukou rozhodování o desetimilionových investicích. Začala mohutná modernizace Strupčic, avšak neustále v souladu s místním průvodem. „Kdo je pro nové sportoviště, poďte s námi!“ Zněl nápis jednoho z transparentů průvodu v roce 2005. Nesl ho jeden místní zastupitel a celá jeho košatá rodina se během performance proměnila na jednotlivé části plánovaného

sportoviště s bazénem, o kterém by se podobně velkým obcím v celém kraji mohlo pouze zdát. Prvomájový průvod se tak stal prostředkem pro jistý druh agitace, ale především legitimizace plánu na utrácení velkého balíku peněz v době rozhodování o jeho využití. To především před zraky účastníků tehdejšího Prvomájového průvodu o půlnoci. O ožvládnutém sportovišti v průvodu se ovšem dále psalo i v místním občasníku, a tak tato legitimizační praktika reinkarovala ze samotného performativního časoprostoru na obecní list distribuovaný do všech zdejších schránek. A sportoviště dnes již stojí. Takto rozsáhlá výstavba zde má za posledních sto let obdobu pouze ve výstavbě JZD. A nikdo se již nahlas neptá, jak mohly být peníze využity jinak.

Následují další rozhodnutí a další výstavba a obec, kdysi asociována jako vesnice se zrychlenou modernizací začalo podobat spíše městečku nežli vesnici jak tomu bylo doposud. Dochází k obecnímu sporu o to, zdali mají být Strupčice vesnicí či městem. Pro někoho možná banální či hnidopišský spor, pro jiné ovšem spor životního stylu.

Kozí válka je označení, které se vžilo mezi obyvateli Strupčic pro spor, který původně vznikl mezi obecním zastupitelstvem a novými přistěhovalci. Manželský pár z Prahy se rozhodl, že nechce svoje děti vychovávat na jednom z pražských sídlišť. Pravým opakem má prý být život na vesnici, v obklopení domácích a hospodářských zvířat. Skrze reklamní agenturu si vyhledali tito manželé jedno z nejlevnějších stavení v republice a my se již nedivíme, že to bylo právě v devadesátých letech ve Strupčicích. Zde budou moci konečně žít vesnickým způsobem života a smradlavé a chaotické město nechají v zapomenutí.

Pořídili si tedy psa, kočky, ptáky, králíky, slepice a konečně kozy. Po nastěhování do nově zakoupeného obydlí zjistili, že na části jejich pozemku, kde plánovali vytvořit výběh pro své kozy, byl postaven v nedávné době sběrný dvůr. Proto se obrátili na obecní zastupitele, kteří jim poskytli v pronájmu jiný pozemek nalézající se směrem k návsi. Po obecních volbách se ovšem novému *revolučnímu* zastupitelstvu nelíbilo, že jsou z návsi vidět kozy. Ježíšku na křížku! Vzniknul tedy spor, který byl ukončen kompromisem. Plot sběrného dvora byl za nemalých finančních nákladů posunut aby kozy dostaly nový výběh, který již nebude stigmatizovat náves typicky vesnickým pohledem na kozy. Místo na náves nyní mají výhled do polí.

V roce 2004 se dostaly místní kozy až do průvodu. Přišly vítat Evropskou unii. Na alegorickém vozu, v kterém se vezly, byly nápisy jako Strupčická vemena Evropské unii,“ či „Lampárna.“ To prý aby bylo všem jasně vidět, kdo je v obci (novým) šéfem a kdo má právo posledního hlasu, tedy ten kdo vyhrál kozí válku. Tyto a další nápisy z alegorického vozu zůstávají dosud přibité hřebíkem v nitru statku nových vesničanů. Ovšem tato recese už nemá takovou kolektivní odezvu jako socialistické symboly, nevzniká nový focal point, ani další revoluce - nové status quo je stanoveno. Král je mrtev, ať žije král!

4.2. Nové rituály potvrzující status quo

To co jsem zde popsal lze uchopit slovy Dona Handelmana jako přechod od rituálů prezentace k rituálům reprezentace. (Handelman 1998: 58-62) Od ironických antirituálů, které mají prezentovat snahu o změnu, k rituálům reprezentujícím nově nabyté status quo, tedy k místním takzvaným společenským akcím, které jsou nejen většinou zdejších obyvatel považovány za zdejší tradice, ale které jsou zároveň používány k vytváření nového obrazu toho, co jsou v současné době Strupčice a to i za katastem obce. Skrze tyto společenské akce, o kterých současný starosta obce mluví do médií následovně: „Troufám si tvrdit, že počet akcí je větší než je zvykem v průměrných českých vesnicích.“ (DN VIII, 20, 2005:3)

Opakované konání těchto akcí nejen láká nové obyvatele postavit si nový dům v obci, jelikož potvrzuje typický obraz vesnice v současné době, kdy je trendem odchod z měst za jejich hranice, ale staly se i trumfem v žádosti v Soutěži o vesnici roku, z které pochází následující příklad.

Místní tradice nemají kořeny v daleké minulosti, jako je tomu v jiných částech republiky. Různé tradiční společenské akce se udržovaly ještě v sedmdesátých a osmdesátých letech, ale v devadesátých letech se prakticky společenský život vytratil. Důvodem bylo hlavně zrušení provozu společenského sálu bývalé Jednoty. ... Obnovila se tradice pořádání společenských plesů, svatováclavské poutě, maškarních rejů pro dospělé i pro děti, dětských dnů. Vytvořily se nové tradiční společenské akce (novoroční turnaj v mariáši, pálení čarodějnic s půlnočním prvomájovým průvodem, halloweenský večer nebo pohádková noc ve škole, mikulášská nadílka pro děti). Největší společenské akce ale probíhají

vždy pod širým nebem na fotbalovém hřišti nebo v novém sportovním areálu. V roce 2006 se uskutečnilo setkání všech žáků české školy ve Strupčicích při příležitosti osmdesátého výročí jejího otevření. Zúčastnilo se asi tisíc hostů.

Podle mého pozorování ovšem v těchto nových akcích, pro které je specifické, že nejsou vytvářeny samotnými jejími aktéry, ale pro které je charakteristické to, že jsou připravovány objednanými profesionálními tělesy, silně ubývá účast na rozdíl od tehdejších Půlnočních prvomájových průvodů, a podobných akcí, kde hrála hlavní roli performance zdejších obyvatel. Tyto nové tradice se tak spíše stávají časoprostorem, kde je či není vyjednávána politická moc současně vládnoucího obecního zastupitelstva.

Navíc jsou tyto akce tolik nákladné, že je potřeba hledat sponzory a co myslíte, na prvních místech jsou uvedeni MUS a ČEZ, popřípadě SD. Podporujeme region, píše se vyvěšené *visibility* tabulce upevněné na fotbalovém hřišti, nové sportovišti, ale i na Obecním úřadě. Tyto akce organizované ve spolupráci s nákladnými profesionálními tělesy se již neodehrávají v centru obce, ale v jasně vymezených prostorách nového sportoviště, symbolizujícího rozmach nového zastupitelstva věrně spolupracujícího s Mosteckou uhelnou. Strupčice: Šachta je náš soused a partner, jmenuje se již citovaný článek v Důlních novinách.

Ubývající zájem o účast obyvatel Strupčic na zdejších nákladných akcích někteří vysvětlují jako důsledek souhlasu Obecního zastupitelstva s prolomením limitů. Jiní ale zdůrazňují roli estetiky, jak ukazuje příklad jednoho z mála mých zdejších vrstevníků, který mi vysvětloval, proč se přestává zúčastňovat zdejších akcí.

(Prokop) Proč už vás tolik nevidám na akcích? Kdysi jste tam přeci byli pokaždý.

(Sasi) Protože tady máme starostu [hlavního organizátora zdejších akcí], kterej jede jenom na jednom beatu. Zastavil se v osmdesátech letech, a to už dneska nikoho nezajímá. Hudba je tu furt stejná – Michal David, Ondráčková, atd. Když to někde slyším, hned si tady na to vzpomenu, to je hrozný.

Lidi se nezeptá a dělá všechno jenom podle sebe. A nejhorší je, že on je furt zaseklej na svým mládí. Staví tady hřiště, co mi připomínaj ty, co se stavěly za komunismu u paneláku a teď už tam nemůžou bejt. No, tak je máme tady. Přitom my jsme odešli z města na vesnici a ne z města do města.

Letos sme ani nebyli v tom průvodu, rači jsme to prospali. Byl jsem na starostu naštvanej, začíná to bejt takový stereotypní a už to přestalo bejt in“

4.3. Prvomájový průvod jako sociální drama, fáze porušení pořádku

Sociální historie Půlnočního prvomájového průvodu ve Strupčicích turnerův koncept sociálního dramatu.

Social dramas took place in what Kurt Lewin might have called aharmonic phases of the ongoing social process.disturbances of the normal and regular often give us greater insight into the normal than does direct study. ... Not every social drama reached a clear resolution, but enough did so to make it possible to state what I then called the „processional form“ of the drama. ... Social dramas, then, are units of aharmonic or disharmonic process, arising in conflict situations. Typically, they have four main phases of public action, accessible to observation.

1. Breach – symbolic trigger of confrontation or encounter.
2. Crisis – when it is least easy to pretend that there is nothing rotten in the village
3. Redressive action – in order to limit the spread of crisis, certain adjustive and redressive mechanisms are swiftly brought into operation
- 4 – Reintegration – of the disturbed social group or of the social recognition and legitimization of irreparable schism between the contesting parties. (Turner 1974:34-41)

Tyto čtyři fáze jsou ideálními typy, jak by měla sociální dramata probíhat, nicméně nejsou jasným zákonem, podle kterého musejí jedna po druhé a nikde není řečeno, že musejí být sociální disturbance skrze sociální dramata vždy důsledně vyřešeny. Důležitá je zde ta snaha, vůle lidí jednat na poli společenských nesrovnalostí! Třetí, a ve Strupčicích nejčastější část sociálního dramatu, se zdá být rovnostářská, přátelská,

ale je důležité si ji uvědomit v souvislosti s ostatními fázemi a navíc s tím, že je reakcí na něco prohnitého, s čím by si lidé přáli skoncovat, zkrátka je to usměvavý, nápravný protipól toho, jak se zde podepsala především stavební uzávěra.

Jednotlivé fáze sociálního dramatu jsou spíše indikátorem rezonancí ve společnosti nežli nějakým vzorem, scénářem jak jednat. Jednotliví aktéři začali nějak vyjednávat, máme zde co do činění s jejich *agency*. Lidé prostě nejsou vláčeni problémy, ve kterých se ocitli v rámci důsledků širších struktur, či krajiny jak ji (pouze částečně) vybarvuji v předchozí kapitole, ale činní v jejich rozsahu a snaží se je řešit. Udělat alespoň něco jinak, nežli se v tom donekonečna brodit. A právě koncept sociálního dramatu nám dává možnost, jak na příkladu disharmonických rezonancí a jejich řešení dokážeme porozumět historickým procesům daleko věrněji! Jak se to ovšem děje?

Pokus o prvomájovou mezigenerační revoluci byl vlastně teatrální pokus o konfrontaci se starou komunistickou generací a s tím vším, co představovala. Nešlo tedy pouze o konkrétní osoby, ale především o celou socialistickou epochu spodobněnou v jednolité estetice. A zde také všechno to, co si lidé prožili v souvislosti se stavební uzávěrou. Záměrem karnevalu bylo narušení, nebo ještě lépe řečeno zesměšnění určitých hodnot, určité ideologie, ano té socialistické. Jenže tvář republiky se během devadesátých let začala měnit, zatímco zde stále přetrvávala tvář zchátralá, socialisticky šedá a navíc jako po válce. To v celé v hávu spálené země.

Jelikož ovšem došlo k multivokálnímu čtení této performance, nevyústila zamýšlená revoluce v obávaný příjezd antonů, ale ani k rozšíření konfliktu mezi komunisty a antikomunisty v obci, jak se obávala jedna manželka organizátora. Nenastala tedy eskalace této krize, která ovšem v obci doutnala, kolektivně neexponovaná, již po několik let. Vlastně už dříve než před rokem 1989. Na rozdíl od prohloubení krize mezi jednotlivými tábory, došlo k nalezení kolektivního ohniska, k nápravné fázi důsledku odchodu lidí, v menším případě návratem některých, zároveň imigrací nových lidí do obce a konečně soutěživým neoliberálním prostředím, ve kterém si lidé museli opravovat domy a na jednotlivých fasádách tedy hned bylo jasně vidět kdo si vede lépe a kdo hůře. Klepy zde rostly jak houby po dešti. Všechny tyto a

další již jmenované činitele hráli hlavní roli v krizi komunity, o které se vlastně v devadesátých letech přestalo dát mluvit.

Na základě multivokálního prožitku nad socialistickými symboly, se tyto staly klíčovým ohniskem dalších ročníků Prvního máje o půlnoci. „Komunista je člověk, co je odhodlán položit tvůj život za svoji věc“ Stojí žlutým písmem na rudé vlajce připevněné na káře vlečené zahradním traktorem. V textu na vlajce je záměrně udělaná chyba, písmeno ž je obráceno. Stačí jen náznak toho, že to není myšleno vážně, že je to jen jakoby. Jen jako, ale přesto doopravdy - jak odlehčující? Vedle stojí člověk s maskou Bin Ládina. Je to Bin Ládín, nebo Jarda v masce? Kdo ví? Ale celé to vypadá, jako by tu byli oba v jednom.

4.4. Tady je to tradice, nápravná fáze

Na rozdíl od prvního ročníku, všem následujícím již předcházejí pečlivé přípravy. V roce 2004 už se nemá jednat pouze o klasickou maškarádu ze socialismu, tento ročník dostal nové a konkrétní téma – vstup do Evropské unie. První čtyři ročníky byly jednoduše recesí na socialistický prvomájový průvod. Navíc se sem pomalu dostávaly i některé masky z *maškarního bálu*, jako například prezidentský pár v roce 2003, kdy byl v České republice volen nový prezident. Týden před konáním této akce přijíždím do Strupčic a všichni, s kterými se bavím, mi říkají, že za týden večer v průvodu budou alegorické vozy, vlajky a masky. Nikdo ale neví, kdo a jaký vůz připraví, všichni to před sebou pečlivě tají. Daří se mi dostat k některým přípravám a s udivením pozoruji pečlivost příprav, jež lze rozdělit do tří skupin: přípravy místa, přípravy programu a přípravy symbolických artefaktů přinášných do průvodu. Mám program na celý týden, někteří lidé si berou i dovolenou.

Půlnoční prvomájový průvod. Foto 15 – Ke kolektivnímu ohnisku v socialistických symbolech se v roce 2004 přidala i vlajka EU, později karneval zanikne. Foto 16 – Zdejší průvod se stal agitací na využití velké částky na výstavbu Sportovního areálu, rodina jednoho ze zastupitelů ožila v jednotlivé části budoucího areálu.

Celá událost se odehrává v prostranství zdejšího hostince TRIO, ze kterého účastníci o půlnoci vyjdou na ulici a začnou se řadit k průvodu, který během necelé hodiny za mohutného kakofonického lomu obkrouží celou centrální část obce, což je umožněno systémem ulic kolem návsi. Někdy se průvod protáhne do některé z ulic, odkud se poté musí problematicky otočit a vrátit zpět do kola. Trajektorie jednotlivých ročníků se natahují či krátí podle entusiasmů toho kterého ročníku. Místo konání se skládá ze tří částí: hospoda, taneční sál a dvůr ohraničený hostincem a současnou budovou; z tohoto prostranství je po šesti schůdkách úniková cesta na seřadiště na silnici, která je tedy už jaksí mimo předprůvodová rozehřívací kola.

O přípravu místa se starají především zaměstnanci obecního úřadu ve spolupráci s třemi majiteli hostince, jedním z nich je současný starosta. Začíná se v 9:00 přemýšlením o tom, jak si z koho vystřelit. Vaří se kafe a popíjí pivo, panuje veselá nálada. Pomalu se rozhýbávají práce. Na dvorku se seká trávník, dřevo na oheň, vyvěšují se vlajky Sovětského svazu a po stromech se upevňují čarodějnice vyrobené dětmi z místní školy. Ta nejhezčí přijde na ohniště. Mám podobné pocity jako při předvánočních úklidech, jakési pnutí. Všechno musí být přesné, vyzdobené. Hlavně aby nikde nezůstalo ani smítko prachu, tento večer musí být nevšední!

„Tak neuklízím ani doma – ještě, aby mě neviděl manžel, to bych takle musela uklízet i doma“ Povídá mi na kameru jedna z pracovnic úřadu.“ Ne že mu to ukážeš, to by bylo!“

Tato starost o pořádek se děje v obci, kde ještě donedávna ani nemělo cenu uklízet, protože setřením prachu se člověk dostal na zchátralý materiál. Proces uklízení zde neměl většího efektu.

Není zapomenuto ani na bezpečný průběh celé akce, proto je obecní multikára vybavena hasicím zařízením, které je ozdobeno vlajkou Svazarmu a obrazem Lenina promlouvajícího k davu. Nakonec ještě pořádně všechno zamést, připravit sezení a na dvorku je hotovo. Na tanečním sále je ke stolům přesně přiřazený počet židlí. Jeden z majitelů se jen občas na chvilku zamyslí a poté ubere, či přidá židli. Pak přijdou čerstvě vyprané a nažehlené bílé ubrusy, na které přijdou jmenovky lidí, pro která jsou tak místa rezervovaná. Už jenom zbývá v hospodě umýt okna a je hotovo, stihlo se to ještě před polednem.

Dramaturgie celého večera je v rukou dvou organizátorů, kteří stáli u samotného zrodu karnevalu v roce 2000. Přípravy probíhají na nečisto v předvečer samotného konání a teď po dvanácté je čas na poslední, generální zkoušku. Nejvíce času a námahy zabralo vymyšlení půlnočního projevu, necelé čtyři hodiny. Samotný projev bude nakonec promyšlený příběh sestavený z reprodukováných zvuků, hlasů, státní hymny a hymny Evropské unie, vrcholem bude projev hlavního organizátora (nebo starosty?). Sál, ve kterém se právě zkouší je sice stále prázdný, ale organizátoři mají neustále na paměti večerní účastníky.

„Půlka lidí je proti vstupu do Unie, to se uvidí, jak to dopadne. Hlavně, aby se nikdo nenasral.“ Pochybuje s ironií jeden z tvůrců programu.

Mezitím, v jednom stavení opodál, jeden z místních rodáků připravuje alegorický vůz. Nikomu nechce prozradit, co chystá. Skrze moji kameru a nabízenou možnost zvěčnění příprav se dostávám ke konstrukci šest metrů vysokého balónu.

„Nad balónem jsem přemýšlel dlouho, ale začal sem ho dělat teprve včera. Zato sem šel spát až ve dvě hodiny. Nejlíp se přemýšlí při práci. ... Zkoušel sem, jestli balón v obci projede, ale bude tak vysoký, že celou obcí ani neprojede, ale bude to stát za to.“

Na konstrukci balonu ovšem nevystačí sám, postupně přichází na pomoc manželka, dcera a nakonec je potřeba abych se připojil i já sám. Výsledek je neuvěřitelný, na staré Škodovce pojede šestimetrový létající balon s různými nápisy které v čase performance ožijí svými životy. Z košíku bude mávat nějaký člen rodiny, ještě se neví, kdo to bude, ale asi sám autor. Teď už jenom zbývá najít někoho, kdo by řídil. „Já nemůžu, budu natáčet.“ Omlouvám se. Nápad to byl tak veliký, že jeho reálná podoba neprojde obcí, ovšem za volant už se někdo sežene. K tomu je potřeba velká dávka entuziasmu. Ale proč? Zdálo by se, že to nemá hlavu ani patu. Proč stavět nějaký balon, který ani neprojde obcí a ještě do toho plánu zatahovat další lidi, proč si radši nepostavit bazén na zahrádce? Sem asi neviditelná ruka trhu prostě nevidí, vypadá to celé jako nesmysl, ale lidi to sem táhne.

„Poprvé nás to překvapilo, jak sme se scukli. Od té doby táta dělá [alegorický vůz] každéj rok, ale doma se mu to toleruje. Je to pro srandu, říká mi jeden vysokoškolák, který sem jezdí za rodiči na chalupu. Všichni se ozdobí, každéj jinak – to dělá lidi dohromady.“

To dělá lidi dohromady prosím! Sice z toho nic nesype, ale než aby soutěžili, jak by se to prý podle těch nových pořádků mělo, radši se dají dohromady, na konkurenci tady neska večer *sere pes*.

Odcházím od konstrukce balonu a poptávám se jednoho z mých zdejších blízkých, známého romského muzikanta, který je dnes už po smrti, ale v roce 2002 zde koupil dům.

„Jdu na osmou za lidma, pobavit se, kouknout na čarodějnice, něco i popít a opékat maso a pak do průvodu. Je to společenská akce, tak tam du, je to ozvláštěný něčím co se děje jednou za rok. Je to tam dobrý, pojd', pobavíš se.“

Na zdejší zábavy chodí i Romové, nepřipadne mi na tom nic divného, ale nevzpomínám si, že bych něco podobného viděl jinde.

Přicházím na dvorek už v 18:00, kdy je zde kolem třiceti lidí a další neustále přicházejí, říkám si, kolik se jich sem vejde, nekonečno určitě ne. Hospoda patří

mužům, kteří v televizi úpěnlivě sledují důležité hokejové utkání v rámci právě probíhajícího mistrovství světa. Stoly na tanečním sále se plní jednotlivými rodinami podle předem jasně stanoveného zasedacího pořádku, zatímco venkovní stoly připravený zasedací pořádek nemají a sedají si sem především lidé, kteří do Strupčic zavítali výhradně kvůli dnešní události, nebo lidé z obce, na které rezervé nevyzbylo.

Podobně jako starší lidé se pouze mezi sebou baví matky, zatímco jejich děti si extaticky hrají na dvorku, nebo tancují na tanečním sále a změř jejich veselých hlasů vytváří zvukovou kulisu těchto dvou prostorů, do kterých čas od času pronikne z hospody mohutný lomoz – Góóó!. Jak se může *domluvit* těch tři sta až čtyři sta lidí, kteří sem dosud přišli? Každý s odlišným životním příběhem, každý se svými zájmy a problémy? Jak může vykonávat tolik lidí, kteří se mi zdají naprosto odlišní, jednu činnost najednou na stejném místě? Jen, aby to neskončilo pořádnou hospodskou rvačkou, napadá mě.

Mezitím se setmělo. Kolem 22:00 jsou hospoda i dvorek téměř prázdné – všichni se tísni v sále a sledují taneční představení, jehož příprava si vyžádala celý jeden měsíc každodenních zkoušek. Dostat se s nějakou nacvičenou choreografií na tento večer není jednoduché, přálo by si to více zdejších dívek, než se vejde na parket. Přípravuje se více formací a později se rozhoduje, kdo bude mít letos to štěstí. Takové přípravy si často vyžadají i zranění jako vyvrknutí, pohmoždění, či zlomenina. Nejednou se tancuje i se sádrou, která září v neonovém světle.

„Jsem z Vrskmaně, chodím sem, protože je to tu jednoduchý. Kdyby to, co tady dělají holky, udělaly na diskotéce [ve městě], tak by byly trapný, ale tady to lidi ocenějí. Je to tu jednoduchý, ale dobrý. Když jdu třeba někam do hospody v Chomutově, nikdo si tě tam nevšimne, ale tady je to jiný.“

Všichni sledují stejné představení, některé ženy upřeně sledují jednotlivé svůdné kreace, někteří mužové se laškovně usmívají a jiní se prostě smějí, tancují, nebo jednoduše přitakávají. Všichni vedle sebe tleskají a vřiskají, když vystoupení končí.

Jakoby přestal fungovat běžný čas a logika věcí. V krátké době mezi tanečním vystoupením a upálením čarodějnic jsem natáčel snímky u východu skrze který lidé postupují k ohni.

„Čas odbíhá pozpátku!“, pokřikuje na mě jedna z místních středoškolaček. Otočím kameru o devadesát stupňů: „Ale pane, mě ještě nemůžou upálit, mě ještě potřebujou – všichni, protože já mám životabudič. I starosta říká, že mám tu auru a tu má málokdo!“ „Jakou aortu paní? Já mám tady taky aortu!“ Jinde se ozývá: „Dyt' je pátek, není neděle – fakt je pátek!“

Tak sem přišel jeden známý a já se ho ptám kde má manželku. Odpovídá „Já nevím, jak ty ale já jsem teda přišel mezi lidi, manželku mam doma furt“. Zatímco patnáctiletá děvčata pokřikují na starostu křestním jménem či přezdívkou a vyhlížejí, koho nového by mohla sbalit. Ne mě ne holky, já mám práci a to by mě pan vedoucí asi nepochválil, nikam teď s váma nejdu.

Jdu na bar a poslouchám „...ten Rudolf, já ho nikdy neviděla promluvit, myslela jsem, že je němej, no a on mě požádal o ruku, dyt' já tady mam dceru, hele.“ Povídá asi deseti ostatním lidem Prata, „Já myslela, že mu daj chlapi do držky, že si to dovolil. Jak ho to vůbec mohlo napadnout?“, nerozumí vzniklé situaci. Ale najednou se téměř všichni otočí směrem k jedné slečně, která začne vykřikovat poměrně důrazně, že do Unie nechce.

Začínám se vyptávat, a dochází mi, že s tou recesí komunismu to nebude tak jednoduché. Někteří jakoby se spíš báli toho okamžiku vstupu do EU. A s těmi praporky a symboly socialismu to začíná být daleko složitější, nežli se to zdálo v průvodech do teď. Vzpomínám si, jak včera při vymýšlení dramaturgie dnešního večera měli organizátoři strach, aby se někdo *nenasral*. Kdejaký intelektuál by asi řekl, že ve srovnání politiky socialismu a Evropské unie to bude složitější. Pár hodin před oním okamžikem zde v narrativech, které zaznamenávám, začínám vidět jasnou eskalaci krize mezi těmito dvěma hlavními tématy dnešního průvodu. Objevují se i vizionářská proroctví.

(ashinika) Průvod bude perfektní, sejde se celá vesnice a řveme – ať žije 1. máj. Uvidíme co [ostatní] vymyslí. Hlavně žádná Evropská unie! Budeme řvát PRVNÍ MÁJ!! No a co že je to jak za bolševika. Prostě je 1. máj!

Já jsem hlasovala proti EU – máme výhody, můžeme cestovat, pracovat v EU - ale co je na tom dobrého? Budeme za tři roky úplně v prdeli – nikdo nám nepomůže. Co se vlastně změnilo?

Teď máme jogurty, pudinky, telefony atd. Ale nic nebude naše. Za komunistů nám patřilo všechno. My, Česká republika, budeme úplně v prdeli – to je logický, komunisti byli naši, ty se uměli postarat. Měli jsme prachy, když jsem byla malá, jezdili jsme na dovolenou a teď už na to nemáme. Já ti něco řeknu, o 500,- zvýšili sociální dávky, ale zvýšili taky daně.

Cítím souvislost, lidi budou řvát – EU, ale já z toho mám strach. Já jsem vlastenec a budu řvát 1. máj! 1. máj je náš, ten nám nikdo nesebere“

Kolem prochází její matka, a tak se ptám, jestli by mi nepověděla něco o té výzdobě obecní multikáry, kterou ráno připravovala.

(Aura) Já se deska večer potřebuju odreagovat, aby moje mysl byla po celej rok čistá a jasná, víte hochu? ... To je stará doba, když se všim, tak se všim. Už sme se [v roce 1989] rozloučili se starou dobou, se socialismem a teď už se zase vracíme do starý doby. Víťáme Unii ale i starou dobu se se všim co bylo – dobrý i špatný. Ale hochu, jak vám to mám vysvětlit? Vy ste ještě mladej, to nechápete. My sme se učili: Engels, Marx, Lenin - to je jasný.

Ale je to prostě sranda mač, vo nic nejde. Vobnovujou se starý věci, aby se připomněly. ... Májový oslavy jsou komunismu. Teď už se to nedělá. To je rarita Strupčic. Díky [hlavním organizátorům] jsme před všema dopředu, my teď a tady máme ty vzpomínky a co mají jiní, no? ... Všechno se [před rokem 1989] uklízelo, lidi drželi k sobě. Fabriky vyslaly svoje lidi a vyslaly je do průvodu, oni vlastně reprezentovali svůj podnik. Tajten průvod připomíná mojí dobu, to je rarita Strupčic, rok od roku je to lepší.

Hlavní organizátor ale právě všechny zve do sálu, který začíná vřít. Lidi jsou namačkaní jeden vedle druhého, mávají vlajkama jednotlivých států Evropské unie, které se vyráběly včera. Dohrává písnička od Michala Davida z osmdesátých let „Nonstop, já chci žít nonstop a s tím co přijde, mam chuť se rvát!“ A představení začíná. Nikdo nesedí, všichni tancují na parketu s praporky, půlka náctiletých, půlka

lidí nad čtyřicet. A po reprodukováném proslovu herečky Heleny Růžičkové z filmu Slunce, seno, jahody, což je film, o kterém mi později říkal hlavní organizátor zdejších akcí, že by měl být vzorem pro natočení filmu o Strupčicích, následuje jeho proslov.

Sváťa vám zatím rozdal vlajky všech zemí Evropské unie. V celé zemi se dnes zřejmě bude slavit vstup do Evropské unie. V týdnu jsem dostal v jedné kanceláři otázku, jestli je vůbec, co slavit. Nebudu na to odpovídat, všichni uvidíme, co nás potká, až nebudeme – až budeme v Evropské unii. Ale když je ten den „D“, když se Česko do té unie připojuje, myslím, že je to dobrý důvod k tomu, abychom si tady zařídili, abychom se odreagovali od denních starostí, abychom se pořádně pobavili.

Je zde jasný tlak na tlumení rozporů, které se v davu ztrácejí, nicméně po tomto proslovu starší se zamračeným čelem z parketu odcházejí a zůstávají pouze mladí, kteří se nechají slyšet extatickým řevem. V průvodu jsou slyšet spíše proti unijní hesla.

Žádnou Evropskou unii – Jak ten Žižka – jdeme na ně!

Zapisuji slova jednoho z bývalých jezeďáků, který má na tváři opravdový bojovný výraz. V čele jdou vlajkonoši s Evropskou, Sovětskou a Českou vlajkou. Ten, který nese Evropskou má v ruce papír a z něho provolává předem připravená hesla.

At' žije 1. Máj – svátek pracujících celého světa.

At' žije trvalý mír mezi národy.

At' sílí mezinárodní solidarita pracujících

At' se upevňuje přátelství a bojová solidarita mezinárodního dělnického hnutí.

Ten vlajkonoš říkal, že to vážně nemyslí, ale v průvodu je řada lidí, kteří mi řekli, že strach ze vstupu do Evropské unie mají a protest myslí vážně.

Kupředu levá – dejte nám chleba!

Kupředu levá – mi máme hlad!

Kdo nestojí na chodníku – nemiluje republiku!

Řve jednohlasně průvod směrem k chodníkům, na které občas někdo vystoupí ze dveří. Jedna z takových paní kolem padesátky dokonce drží šefík a mává na průvod a pak dodává. „To je možný jenom tady.“

Tentokrát to ale už nevypadalo jako převažující recese, vypadalo to jako útěk do vzpomínek na socialismus. Jako útěk před důsledky ekonomických hrozeb Evropské unie. Po průvodu mi vysvětluje ten pán, co si vzal do úst Žižku a připadal si jak nájezdník proti Evropské Unii.

Za všechno mohl Husák, díky tomu tady byli Rusáci a zkurvili to tu všechno, bez nich by to bylo jiný. Pak přišel Klaus a jeho privatizace, díky tomu sme přišli o sál tady v Jednotě, to je teda velkej problém. Ale tohle je tradice, to se bude držet. V celý republice se 1. máj zrušil, ale tady se to nezruší.

Tak to ještě v roce 2004 vypadalo, ale v roce 2008 už to v průvodu vypadá jinak. Téma socialismu v místních performancích nadobro skončilo. Do dalších průvodů chodí čím dál méně lidí, a méně masek, méně alegorických vozů. I přípravám se věnuje čím dál méně lidí. Pořadatelé si s tím lámou hlavu a nevědí, co se děje. Podle svých vlastních slov po nepodařeném průvodu v roce 2008 říkají, že v příštím roce ještě jednou a pak už konec.

4.5. Konec Prvomájového průvodu, fáze částečné reintegrace

V roce 2008 přišla již necelá stovka lidí, zhruba polovina přespolních a především náctiletí. V rámci předprůvodové performance se zde Klement převleče do těžkého koženého pláště a předvádí Gottwalda, co se právě vrátil z hradu a nese dobré zprávy, *Pan prezident všechny naše návrhy přijal!* Potom se ještě chvíli v rámci performance zarazí nad vlajkou Evropské unie, kterou nezná, ale pozastavuje se nad hvězdičkami. „Jakto že nejsou rudé? A není jich nějak mnoho.“ Mezitím druhému organizátorovi tuhne úsměv na tváři. Nikdo z publika totiž nevěnuje této *šou* menší pozornost a ti, kteří se koukají, vůbec se nesmějí – oni tomu totiž nerozumí. Snad vyjma mě a mého školitele, který mi v tu dobu pomáhal.

Ti, co chodili kdysi do průvodu, tak už z akce odešli, a nebo zůstávají sedět v hospodě, na sále jsou jenom necelé dvě desítky náctiletých. Sedíme později u jedné

partičky zdejších žáků základní školy u stolu a ptáme se na proběhlou performance a dostáváme odpověď. „Hele, to byl Husák“ a druhý „Nene, to byl Lenin, vole.“ Ani jeden z nich si, co kdysi následovalo po vyřčeních těchto Gottwaldových slov a taky se nikdo nesměje. Spíše je tohle téma nudí a odbočují k těm zajímavějším, *kdo to s kým dělá*.

Klement, který Gottwalda performoval později poletuje mezi hospodou a sálem a nevydrží se s nikým bavit déle než pět vteřin. Na tváři se snaží zachovat nucený úsměv, ale nikdo mu nevěnuje pozornost. Z té trapné situace je mi ho až líto.

V průvodu bylo kolem deseti lidí starších čtyřiceti let jinak kolem padesáti náctiletých, kteří objížděli obec v dražších autech, nebo se objímali. Ani náznak recese socialismu. Toto téma už přestalo hrát svoji roli. To, co zde po několik let probíhalo každoročně kolem socialistických symbolů, připomíná nápravnou fázi Turnerova sociálního dramatu, během které se lidi dostali k sobě blíž, nebo abych parafrázoval jednoho z jejich aktérů – *lidi se oblíkli, udělali karneval a to je dalo dohromady*.

Váha tohoto socialistického karnevalu spočívala v tom, že postoj jednotlivých aktérů byl rozdělen do dvou táborů pro a proti. Jelikož se tyto akce odehrávaly na úrovni ironie a nikoho moc nezajímalo, zdali má praporek pro nebo proti, stala se tato událost možností, kde se propojily různé postoje k problematickému tématu, tedy socialismu v multivokálním prožitku, kolektivním ohnisku. Mezitím se ale lidi sblížili, začali k sobě chodit na zahrádku grilovat a maskování a hraní karnevalových rolí začalo být trapné, či se dále odehrává v soukromých sférách domácích oslav, tedy ne veřejně na ulicích.

No a v průvodu zůstali pouze náctiletí a necelá desítka lidí nad čtyřicet. Nikdo mezi tím. A to je ta chybějící generace dětí těch, kteří zde měli zakládat rodiny v osmdesátých letech, a kteří odešli kvůli stavební uzávěře – věková kohorta mezi 20 a 30 lety. Nedorozumění mezi náctiletými a čtyřicátníky (a výše) a zároveň chybějící kohorta mezi nimi vytváří hlubokou propast, která zabraňuje tématickému převzetí průvodu. Převzetí toho, čemu se zde říká po deset let tradice, jejíž hlavní téma se ovšem rozplynulo spolu se zánikem socialistického vzhledu vesnice (a její přetvoření

do image vesnice, do které se stěhují úspěšní podnikatelé, kteří si zde staví milionové domy podnikatelského baroka) jak pára nad hrncem.

(Klement, který den předem v průvodu udělal nepochopenou performance)

Lidi, kteří v poslední době choděj na akce nejsou schopni ani ochotni ňáskou kravinu udělat, nebo prostě něco takového. No, a prostě vyloženě sedí, čumí a když ta akce skončí, tak oni pořád mluví o tom, jak to stálo za hovno a jak tam lidi ze sebe dělaj šašky. No pro mě není problém ze sebe udělat blbce kdekoliv, to jako..

Klement ovšem poznal za těch šest let, co se sem přistěhoval pouze partičku organizátorů, s ostatními, kteří navštěvují akce, se z různých důvodů vůbec nebaví.

(Prata) No voni to nechápali. Oni nevěděli. Jeden prej řekl, hele to byl Lenin a druhej – ne, to byl Stalin. (smích)

(Klement) Ale je to stejně divné, protože já si myslím, že mi sme měli předtím daleko větší přehled. Oni je neučej určitou část dějin asi na těch školách. Prostě tady toto úplně vynechali, protože my sme věděli co se dělo za První republiky, co bylo za komunistů. Věděli sme, co se dělo ve světě jo. Jak to vypadalo nebo aspoň sme neměli, a to sme neměli internet, neměli sme nic, jo? Takže to jsme ty zprávy ňák sháněli. Ale to mě zarazilo, třinácti čtrnácti leté děti nemají potuchu o našich dějinách.

(Prata) Voni ty děti nemaj vůbec ponětí. Tam řekneš třeba – kde se pěstuje skot a oni ti řeknou, že ve Skotsku. A co nám dává Skot domácí a oni řeknou, že skotskou.

(Prokop) No, a to sem se chtěl zeptat, tam byli jenom dospělý lidi v průvodu ve předu. A to jste byli vy, ne?

(Prata) No my, Karel a Karla. Tam ani nešel nikdo jinej.

(Klement) No, ale dyť jsou to včasové jeden jako druhý. Ty tam seděli na prdeli všichni, tady ta Nováková a celá tady ta banda.

(Prata) No, a co by jim to udělalo, kdyby tu obec v průvodu obešli? Tady se kdysi chodilo do toho průvodu tady. Ale vono to bylo celý hektický letos, tam nešel rozhlas. No on to tam zapnul, ale to nespenulo, takže nikdo nevěděl, jestli má jít, nebo nemá jít.

Celý průvod se už na začátku roztrhl a nikdo nevěděl, jestli má ještě stát, nebo už vyrazit.

(Klement) Ale nevěděl, hele, ber to tak. Vždycky ten průvod je, všichni vylezou ven a čekají. Všichni to znali z těch starších. No, a ty tam seděli v hospodě a ty si říkali, no to je přesně ono – jo, nebudeme tam dělat někomu blbce. Tady už zdaleka nejde o tu srandu jako kdysi. Tady ty lidi, já nevím proč, jo, ale oni nedokážou ze sebe udělat srandu, nebo něco takového.

(Prata) Víšco třeba před pěti lety to bylo podruhý, potřetí to dělali, no tak to byli nadšení, jo, bylo to takový, připravovali se, třeba šli v pionýrským. Jo různě sme to, noa a opakovaná sranda ... už je to nebaví.

(Klement) Oni prostě se chtějí bavit, ale sami nejsou schopný pro to něco udělat.

(Prokop) To vypadá, že to asi zanikne...

(Prata) No, nezanikne, ale musí se to pořádně připravit, líp dopředu.

(Klement) Ale jak připravit, dyť samotný průvod nemusíš připravovat, dyť prostě je průvod, tak se de, [organizátor] to vyhlásil. Jo, vyloženě tady záleží na nich, aby zvedli ty zadky a šli.

Půlnoční prvomájový průvod vzrostl a padl na pnutí mezi sympatizanty a odpůrci socialismu. Ti se navíc spolu s nově příchozími víceméně díky maskám a neformálnosti těchto akcí poznali. Z moji vlastní zkušeností s maskami z jiných karnevalů, kam jsem chodil záměrně kvůli tomu, abych pochopil, jak a co maskování dokáže, jsem zjistil, že maska zde funguje nejlépe právě v navazování neformálních vztahů s neznámými lidmi, s kterými by normálně člověka ani nenapadlo se bavit. Pokud někoho znáte dobře, maska přestává hrát svoji roli. Masky umí bořit bariéry

mezi lidmi, ale pokud je zboží, stává se trapnou, nebo alespoň nudnou. To, co dělá masku během podobných maškarních maskou je její nejasnost stavu *jakoby, jako kdyby, ani to ani tamto*, jakási nejasnost, ale ne nejistota, spíše ironie – opak vážnosti a závaznosti. Masky jsou institucionalizovaná nezávanost! O to, co a jak dokáže maska, jsem se zajímal na vlastní kůži při všech maškarních a karnevalech, na které jsem během výzkumu jezdil téměř pokaždé, když se objevila nějaká možnost. A zdá se mi, že se s nimi v poslední době roztrhl pytel. Jako kdyby to mělo co do činění s krizí komunitního života na české vesnici v době postkomunistického soutěživého neoliberalismu.

Foto 17 – Masky odehrály v obnově strupčického kolektivního života důležitou roli, doprovázely rekonstrukce domů a celé fyzické infrastruktury. Foto 18 – Zdejší performance jsou pečlivě uchovávány a zveřejňovány skrze kamery a fotoaparáty. Každý si chce odnést alespoň kousek z těch okamžiků domu.

(Deník z druhého maškarního bálu v Podkrkonoší 2008)

Sedím u vchodových dveří do sálu, kde probíhá maškarní. Je zde asi 150 lidí s maskami, ostatních 50 bez masek. Původně jsme chtěli s našimi maskami vyhrát soutěž, ale ukázalo se, že jsou zde i jiné v lepším provedení, nápad si netroufám hodnotit. Lidé do těch masek dali překvapivě hodně práce, jako kdyby je už nebavilo vydělávat, ale udělat prostě společně jen tak něco nesmyslného.

Sedím tedy u vchodových, dveří mám na sobě panelák vyrobený z papírové krabice, a neustále mě někdo oslovuje.

Jedna slečna povídá – „Co píšeš? Já píšu do Blesku.“ Odpoví si sama, než se stačím nadechnout k odpovědi. Odpovídám s ironií, že do Blesku bych se asi jen tak nedostal, že píšu jenom do občasníku místní obce. A ona na to, že to

je skvělý, že se určitě musíme potkat, což opakuje pokaždé, když se večer někde potkáme. A to i přesto že je vedle ní její přítel.

Odejde a hned další – tentokrát mladík také v masce a ptá se, co to tady píšu, a než se stačím rozhoupat k odpovědi plácne si pravou rukou ve vzduchu rukou a on bez odpovědi spokojeně odchází.

Mezitím se ale minimálně bavím s těmi, s kterými jsem sem přijel, má pozornost je upjatá spíše směrem k maskám a v druhé řadě až k lidem za nimi.

Taková maska paneláku mě spojila s ostatními maskovanými lidmi, aniž bych vyvíjel nějakou aktivitu, tedy kromě přípravy masky, ale to se odehrávalo jinde. Jenže když nejste ve městě, nebo nejdete na karneval někam, odkud se druhý den vrátíte s čistou hlavou zpět domů, tedy pokud žijete a chodíte na karneval v místě s 300 obyvateli, je dosti pravděpodobné, že po chvíli k seznamování už ani nebudete potřebovat masku, protože už jste řadu lidí poznal/a a samotné dostavení se do takové společnosti, předurčuje k tomu, že se bez problémů lehce seznámíte s kýmkoliv, koho neznáte – téměř jako doma, ovšem ne u někoho na návštěvě ale u sebe doma. Někteří prostě ze sebe už nepotřebují dělat po šesti letech *šaška* a dokáží se seznamovat během akce i bez masek, což ve Strupčicích před rokem 2000 nebylo zvykem, nyní už je.

(Deník 31.4.2008 čtyři hodiny před Prvomájovým průvodem)

„Deset let po tobě koukám kluku jeden“ Povídá Roland druhému Igor (rozdíl je asi 10 let, první 70, druhý 60) „A ty sis toho ani nevším. A teď konečně sem se s tebou poznal“ Chytá ho pevně za ruku tak, aby to ostatní dobře viděli a v držení pokračuje přes 15 minut. IGOR ho ujišťuje, ať si z toho nic nedělá „Já se normálně jen tak s někým cizím nedávám do řeči a nekamarádím.“ Pak povídá Roland směrem ke mně, že mě má rád a že mu dobře rozumím, ať se kdykoliv stavím. A do toho mi vysvětluje a stále drží Igora vysoko za ruku a mluví o něm. „Já mám tak dobré sousedy, oni se na mě nekoukaj skrze prsty. Ale kdysi se na mě koukali skrze prsty všichni, jako na přistěhovalce.“ A Igor ho ujišťuje „Ale ne, tady [na akci] je to přeci jiný.“ Celé to vypadalo jako obřadná situace, drželi se velmi pevně ve výši prsou a bylo vidět jak Rolandovi záleží na prolomení blízkosti a neznámosti, jakožto tomu, kdo se přistěhoval před osmi lety, zatímco Igor se zde narodil.

To co v posledním ročníku Prvomájového průvodu vyvrcholilo, byla ztráta společného ohnišha pro bývalé účastníky. Na jedné straně v hlavách náctiletých nerezonuje nic ze socialismu, z čeho by si potřebovali dělat legraci a už vůbec nic co by je nutilo jeden ze nejvýznamnějších socialistických svátků znovuodehrávat. Spokojili se s tím, že mohou bez následků projít vesnicí, pít, objímat se, líbat se a troubit z (mnohdy zapůjčených) drahých vozů značek BMW, Mercedes apod.

To, co kdysi trápilo vynálezce zdejší mezigenerační revoluce, byl pocit křivdy z dob socialismu a neskutečně únavná estetika režimu, která se před rokem 1989 do obce dostávala především skrze vážné přehlídky moci a která zde celou následující dekádu stále přetrvávala v neutuchající šedi a narušenosti zdejších ulic. Navíc mezi těmi, kteří sem chodili v uplynulých osmi letech, už se za tu dobu poznali, nebo *dali dohromady*, jak jsme už viděli. Sociální funkce masek, karneval jako nástroj sblížení, zde již svoji roli odehráli. A dlouhodobí návštěvníci zdejších akcí, jako by se už naučili překračovat bariéry neznámosti i bez masek.

Tradice Půlnočního prvomájového průvodu, jak se zdá skončila. Lidi se poznali a začali se scházet během i mimo strupčické kolektivní akce. Ta z nejhårdcoreovějších z místních recesisticko-karnevalových skupinek si říká skupina ČEZ. Je jich dohromady osm, čtyři páry. Slaví všechny svátky, narozeniny a výročí. Když si to spočítáme $8 \times 2 = 16$. Šestnáct příležitostí k oslavě svátků a narozenin, to je více než 1,3 akcí na měsíc v rámci *Skupiny ČEZ*.

(Prata) No no no, vyjde každéj měsíc jedna akce. Nejhorší je to vždycky prosinec, leden, únor – to máme nejvíc, to stíhá jedna akce druhou. To se nemůžeme dohodnout a to se to slaví i se čtrnáctidenním zpožděním, nebo čtrnáct dní dopředu, abysme se vystřídali. Jinak třeba, když je takle hezký počasí, tak ani nemusíme nic slavit a scházíme se. U nás už letos bylo v několikrát grilování. (v době rozhovoru je začátek dubna) Takže se zase slezeme celá parta tady – griluje se, popíjí se. No a zase příště u nich a takle si to strídáme po těch rodinách, ještě mezi tím, když ještě ty [kolektivní a soukromý] akce nejsou. Slezáme se, kecáme o všem možným

(Prokop) To mi právě někdy v Praze chybí. Jako že člověk nemá takovou možnost dělat takovýhle pořouchlý věci.

(Klement) Ale je sranda prostě, vždycky se nasmějeme něčemu. No, a když tady byly Bernardovi ještě, tak ten začal hrát na harmoniku. No, a už se tady scházeli lidi, jeden si donesl pivo, druhéj buřty. (smích) No, je to takový hezký.

Ale není to, že by ten dotyčnej všechno kupoval, dělal. Každěj si donese svý buřty třeba, svý pití. Akorát do těch akcí jako ty narozeniny, to se dělá v takovym větším stylu. No ale mi zase ostatní vybíráme na toho dotyčného vždycky, dáváme stovku každěj, aby se mu to nák vrátilo. Tak buď chce dárek dotyčnej, nebo mu dáme peníze v obálce. Aby na tom nebyl ňák hůř. Ono stejně, když máš ty narozeniny, tak tě to stojí plno peněz, takže to se ti musí vrátit.

Během opakujících se událostí se i lidé naučili spolupracovat skrze spolupodílení se na nákladech. Už si k sobě našli cestu a dá se zde mluvit o nově vynalezené komunitě skrze karneval, o komunitě Strupčic.

My všichni jsme z vesnice – jmenuje se Strupčice
Všichni se tu dobře známe, v hospůdce se setkáváme
Spousta akcí, spousta randy, TRIO má své stálé fandý
Je tu dlouhých deset let, takže je co vyprávět
Pití tu vždy proudem teče, kdo sem vleze neuteče
Aby to tu stále žilo, dobře jedlo, dobře pilo, o to se starají tři majitelé hospody
Jsou to naši kluci zlatí, to co řeknou vždycky platí
Vždy jsou v dobré náladě
A mi díky hospodě, jsme též taky v pohodě
(báseň věnovaná při jedné z každoročních oslav místního hostince TRIO, jejímž
jedním z provozovatelů je současný starosta, organizátor většiny místních akcí a
zároveň *člen skupiny ČEZ*)

Dobře, zdejší lidé se poznali a vytvořili kolektivní i soukromější společenské události, při kterých se pravidelně setkávají. Problém cizosti, který sem přinesly důsledky stavební uzávěry, byl jak se zdá částečně vyřešen. Objevují se zde ale další performance, které mají co do činění s nápravnou a reintegrační fází Turnerova konceptu sociálního dramatu a které indikují, že ne všechno co zde stavební uzávěra vytunelovala je vyřešeno.

4.6. Další nápravné akce směřující k reintegraci

Here, theater becomes reality: the characters are not on the stage, they are out in the world. ... Once this seance reality is constructed, it may spill over into every life. The performance, in effect, becomes life, no less than life is reflected in the performance, and the vehicle for constructing social reality and personal conviction appears more as drama than as rational thought.the meaning of ritual performance is only partly resident in the symbols and symbolic structures of which it is construed. To all degree ... the meanings of the symbols and of the rite itself are created during the performance... (Schifellin 1985: 719-722)

I další nápravné akty připomínající jednu z fází Turnerova konceptu sociálního dramatu se ve Strupčicích odehrávaly přímo v souvislostech s důsledky těžby a především proběhlé stavební uzávěry, uvedu zde pouze dva příklady. V první z nich je další kolektivní performance na ulici, kde se návštěvníci Svatováclavské poutě oficiálně loučili s budovou bývalé budovy Jednoty, která zde během devadesátých let vykvetla v pomník socialismu a zánik někdejšího svatostánku bývalé komunity. Druhý příklad představuje akci, kdy byla zorganizovaná na místním sále oslava jedné z bývalých učitelek zdejší základní školy za účelem setkání těch, kteří zde kdysi bydleli a odešli především v osmdesátých letech z důvodu blížícího se vytěžení Strupčic. Tato událost byla o rok později opakována na místním hřišti, sem už byli ovšem pozváni opravdu všichni, kteří sem chodili do České školy.

Během zdejších rituálů se performance stávají realitou. Foto 19 – Bývalá budova Jednoty přerosta práh dvacátého století do pomníku socialismu. Poté co byla zbourána byla uspořádána performance s názvem Rozloučení s Jednotou přesně podle scénáře pohřbu lidí z masa a kostí. Poté již se o Strupčicích mluví jako o dynamicky se rozvíjející obci, namísto obce připomínající poválečný stav. Foto 20 – Během oslav české školy si tamnější obyvatelé prožili spojení toho, co stavební uzávěra v osmdesátých letech rozpojila.

4.6.1. **Poslední rozloučení s Jednotou**

Social drama ends either with ... sort of schism or the reintegration of the disturbed social group (Turner 1974: 41)

V rámci Svatováclavské pouti bylo organizátory rozdáváno parte, které oznamovalo „poslední rozloučení s druhým domovem mnoha z nás.“ Po proslovu shrnujícím základní historické údaje o budově Jednoty, následovala salva z pušek místního mysliveckého sdružení, a poté byla do ohně vložena rakev s nápisem Jednota. Když rakev zmizela v plamenech, mohl si každý vhodit do ohně předem připravené polínko. To se odehrávalo na místě, kde kdysi budova stála a mezitím byla jednou z dceřiných firem Mostecké uhelné zdemolována.

Představitelé nejstarší generace, mezi kterými byli i ti vážně nemocní, tiše vzpomínali na plesy, které zde byly kdysi pořádané a na které byli natolik pyšní, občas jsem zahlédl i slzu. Představitelé střední generace měli radost, že obec přišla o toho *strašáka*. Mezi nimi pobíhaly děti a nerozuměli těm odlišným emocím svých rodičů a prarodičů, byli rádi, že si mohou hrát s ostatními dětmi, tak, jak to jindy nejde. Toto pouliční drama, které se odehrávalo v nepříznivém podzimním počasí, komentovala pouťářka přihlížející této události následovně: „Tohle de jenom tady [ve Strupčicích]. Jinde by se to při takovém počasí dávno rozpustilo.“

Pohřeb Jednoty bývalého obchodního a společenského centra, které přestalo fungovat v roce 1993 se stalo předmětem pro taková pojmenování jako *strašidlo, jizva obce, místo, díky kterému i naše děti poznaly co jsou to drogy, strašidelný zámek*, apod. Poté, co se obci podařilo tuto budovu na začátku 21. století odkoupit, bylo zorganizováno dotazníkové šetření, ve kterém bylo obyvateli Strupčic vyplněno 200 anketních lístků. Účast na tomto šetření byla téměř 60 %, na rozdíl od průměrné 5 % účasti na dotazníkových šetření mikroregionů, kterých je obec součástí. Většinou hlasů bylo rozhodnuto o zbourání budovy. Poslední rozloučení s Jednotou, kde jsem pozoroval emoce totožné pohřbu lidí z masa a kostí bylo možností, kde se lidé skrze opravdové emoce rozloučili se Strupčicemi, které vypadají jak kdyby tu proběhla válka, a mezi Strupčicemi s novou tváří Tedy Strupčicemi, kde vás už při každém pohledu v samém centru nebijí do očí pozůstatky socialistické šedi a památkami

stavební uzávěry spolu s pocity křivdy, které představovali. Jak je psáno v obecním občasníku:

Také Strupčice se zbavily [pohřbem Jednoty] jedné *Jizvy* na návsi, začala i rekonstrukce komunikací a hlavně výstavba nových rodinných domů. O naší obec je zájem a to je dobrý příslib pro její budoucnost. (Strupčický občasník 2004:1)

4.6.2. Oslava 80. výročí české školy ve Strupčicích

Oslava 80. výročí České školy ve Strupčicích, kam se sjela více než tisícovka lidí bylo pokračováním oslavy jedné z místních bývalých učitelek. Této akci, kde kromě jiného probíhala performance zrodu novorozeněte, které mělo podle jejího hlavního představitele vyvolávat v lidech pocit nově narozené komunity, předcházely několika týdenní přípravy a počet možných účastníků byl omezen velikostí společenského sálu. Oslava výročí školy se proto odehrávala především v areálu zdejšího fotbalového hřiště, aby se sem prý všichni vešli. Další program byl připraven v areálu školy. Nad vchodem do areálu fotbalového hřiště byl vyvěšen nápis „Vítejte zpátky“, pod kterým procházeli sem a tam nejen současní obyvatelé Strupčic, ale i ti, kteří odsud byli nuceni odejít. Na značkách automobilů se odkrývaly různé kraje České republiky, ale byly zde i značky německé.

Na ploše hřiště byl vyhrazen prostor pro denní program a pro večerní taneční zábavu. Kolem hřiště stály stany k sezení a nad každým byl nápis od Předválečné éry, přes sborovnu a po dekádách skupiny podle ukončení, až ke kategorii 2000 – 2006. Dohromady osm stánků, v každém místa pro padesát lidí. Bývalí absolventi sem byli zváni podle tři měsíce předem připravované akce, které se zúčastnilo devět lidí. Devět lidí shánělo různými způsoby kontakty na bývalé spolužáky. Nejen, že se v naplněných stanech vyměňovaly kontakty, ale také se vzpomínalo, zpřítomňovala se minulost na základě fotek, ale nové fotky se zároveň vyráběly. Celý den bylo vidět desítky fotografujících a natáčejících lidí.

Vedle různých proslovů bývalých učitelů, ale především současných zastupitelů, kteří akci připravovali, byl připraven program i v místní škole. Podobně jako na

zdejších poutích zde byla nainstalována výstavka, jakási fotokoláž, která má představovat zdejší minulost. A co myslíte? V centru toho všeho je umístěná fotokoláž poslední doby. A ta je zastoupena pouze fotografiemi z demolice bývalé budovy Jednoty a z různých zdejších nových tradic. Lidé zde mohli prožívat opravdové emoce, kde jim před očima byla představována porevoluční (rozuměj karneval v roce 2000) historie jako souběh (pouze) dvou témat – vypořádávání se se šrámy socialismu pomocí demolice či oprav domů a zdejších akcí, kde vystupovali lidé především v maskách.

Strupčické obnovené, či nově vynalezené tradice se staly místem, kde lidé mohou pohlížet na novou historii. Foto 21 – Jedna z fotokoláží, které jsou součástí zdejších společenských akcí. Foto 22 – Detail, nová historie se skládá z nových tradic a bourání starých jizev, jako např. bývalé budovy Jednoty.

Později, když se setmělo, z fotbalového hřiště se stal taneční parket. Stany se vyprázdnily a téměř všichni bývalí absolventi tančili vedle sebe. Tančili i lidé, kteří nemohou pořádně chodit, ti mě většinou žádali, ať je vyfotím. Jiní tančili tak bizarně, ovšem se zapálením, že to vypadalo jakoby tančili poprvé. Ovšem hned jakoby Elvis Presley.

Po desáté hodině, kdy začalo poprchávat se zdejší i bývalí absolventi chytli spontánně za ruce a vytvořili jeden kruh, který se točil napříč celému hřišti. Jeden

kruh, bývalí i současní obyvatelé Strupčic, kteří sem byli nalákáni na téma, které je jim snad jediné společné – to, že sem všichni chodili do školy – jako jedno tělo. Kde jinde mohou takto rozptýlení lidé prožít opravdové emoce pocitu komunity a jednoty? Jak jinak než skrze performance se může spojit tolik lidí, kteří už by si snad ani neměli co říct?

Všichni si odsud odváželi malý odznáček se znakem Strupčic, který byl obnoven spolu s obnovením zdejší Svatováclavské pouti. Navíc se každému dostalo publikace vyrobené pro tyto účely, publikace o zdejší České škole, kde dvě třetiny tvořil seznam zdejších bývalých žáků. Všichni se viděli vedle sebe podobně jako v kruhu točícím se na fotbalovém hřišti. Na rozdíl od papírového seřazení lidí do kolonek podle ročníků, zde účastníci skrze svoje těla prožívali opravdové spojení. Spojení toho, co stavební uzávěra a další procesy o kterých zde byla řeč rozpojily. Kolektivní prožití snu, jakoby ta celá minulost neexistovala.

Ani v jenom z příkladů nešlo o pouhou zábavu, ale o promyšlené dramaturgické a organizační pokusy o nápravu stavu před stavební uzávěrou. Běžnému uvažování by se snad mohlo zdát, že to není jednoduše možné, ale jak jsme viděli, je možné vytvořit a spolu s ostatními skutečně prožít opravdové emoce, skrze které je konstruována realita, kdy situace a její účastníci přestávají být nějakým divadlem, světem mimo realitu a realitou samotnou, opravdovou a žitou.

Ptal jsem se pana Robinsona, který, jak již víme, se na organizaci těchto akcí podílí a který je pyšný na to, že se zde dějí v tak hojném počtu. Zajímalo mě, zdali právě tyto aktivity nemají něco společného s dlouhodobým procesem zakořeňování, o kterém píše v již vedené malé publikaci o Strupčicích, a který je velmi podobný úvodníku v malé publikaci o České škole, vyrobené u příležitosti 80. oslav strupčické české školy.

(Prokop) A jak se teda dělají ty kořeny, jak o nich píšete v té malé knížce o historii Strupčic a o Strupčické České škole?

(Robinson s úsměvem)

To je o pocitech, o prožitcích a zážitcích. To se dá ovlivnit nějakým projektem, když budeš třeba dělat ty fotografické výstavy, nebo děcka budou ve škole malovat krajinu zdejší. Prostě vytváříš v nich něco. To jsou všechno takové maličkosti. Je to i o tom, co doma rodiče budou říkat. „Ten barák tady už stojí dlouho, tak by měl zůstat stát dál“ nebo „to je jedno, jestli ten barák zbouraj.“ Prostě oni to tak vykořeňují a to není cesta. Cesta je taková – ovlivňování myšlení lidí prostřednictvím emotivních zážitků.

(Prokop) Já sám sem si uvědomil pár věcí, který takle s těma zážitkami děláte, sám jsem toho tady už hodně zažil. Jak jste dělali oslavu té České školy, nebo když jste dělali pouť, tak tam byla snaha, že tam nebude jenom řetízák.

(Robinson) Jo to je ta kultura, to vlastně dřív nebylo. To přijela pouť, přijeli kolotoče a houpačky a to byla celá pouť. Postupně to ale upadalo, potom už tam ani děcka nechodili a jezdily do školy v přírodě jo a kolotočáři nevydělali a už sem pak ani nejezdili.

(Prokop) Tohle bylo v devadesátých letech, jo?

(Robinson) Osmdesátý léta! Potom už sem vůbec nejezdili. No, a tím, že tam při těch akcích probíhá ten kulturní program, to že tam ty lidi dostávají něco zadarmo. Já nevím, tlačenu, koláčky, nebo strupčicej odznak, prostě tam jdou, bavěj se, podívaj se na něco zajímavýho a setkaj se tam lidi, který přijedou odněkud, jo rodáci zdejší. Setkaj se a je to takový hezký.

(Prokop) Jak vybíráte ten program. Jak se rozhodujete, jestli tam budou mažoretky, nebo folklór?

(Robinson) Třeba ten folklór mám já rád a zase dělaj to mladý lidi a zdejší mladý lidi viděj, že se něčím takovým dá taky zabývat. Je to jakýsi příklad, že se nemusí pořád jenom sedět v parku na lavičce a jenom tam sedět a hulit. Že prostě se daj dělat i jiný aktivity. To si myslím, že je důležitý, že kultura, kterou dělaj mladý lidi ve městě, tak se objeví i na tý vesnici. A bylo pěkný, kdyby se tím folklórem nechali místní inspirovat.

(Robinson) Stojí to za to, protože na vesnici vlastně není žádná kultura. Za komunistů tu jezdili třeba umělci takoví, Bohdalová, Dvořák a tak. Ale bylo to takový umělý, jak bych to řekl, komerční žejzo a neska tu nic není. Takže když párkrát za rok, když je tu aspoň nějaká kultura, tak to tu nějak povznese, zpříjemní život. Není to jenom o tom materiálu, ale o zajímavých věcech, hlavně o tom prožitku.

A teď mě ještě napadalo k těm kořenům. To, že je ta obec teď už hezká, to zase působí na to, aby si ty lidi udělali k tomu vztah. Nebudu mít rád něco, co je hnusného, víš, jak to tu vypadalo kdysi. Ty sochy třeba, předtím, jak tu ležely ty kameny povalené, jak si k tomu můžeš vytvořit vztah, když se to jen tak rozbíjelo.

Takže i to třeba. Ty plastiky jsou přivezeny z jiných vesnic, ale vlastně to dotváří tu tvář té vesnice. Zas to podporuje tu tvorbu - to zakořeňování.

4.7. Boj o tradice – boj o moc

Although it is essentially a cultural, artistic spectacle, saturated by music, dancing and drama, it is always political, intimately and dynamically related to the political order and to the struggle for power within it. (Cohen 1993:4)

Ačkoliv to doteď mohlo znít trochu jako *one-man show*, vzpomínání různých lidí na začátky je složitější, než jak bylo dosud vylíčeno. Verze o tom, jak to celé v polovině 90. let začalo, se různí.

(Shirocko) Tim, že se tam do úřadu dostali tyhle lidi a tyhle rodiny, tak to všechno je vytunelovaný. Dyt' to vidíš, oni nejsou schopný vymyslet nic nového, oni prostě jenom to, co tady okouknou. Dyt' si to vem, tadyten půlnoční blbinec, to jsme udělali my poprvé, jo? A to sme to neudělali o půlnoci, ale v deset večer, aby děti mohli jít spát. A tím to vlastně začalo, no a potom, když to posrali začali to papuškovat, tak už to nikdy nemohlo bejt ono. Začali teda dělat tu pouť, ale už ve dvě hodiny odpoledne, ale ty děti potřebujou bejt trochu vyjukaný, to je jednou za rok, jo, a my jsme to dělali při západu slunce.

Pět místních rodáků a mezi nimi i současný hlavní organizátor, tehdy věkem kolem dvaceti let, uspořádalo na začátku devadesátých. let jednou dvakrát do měsíce

diskotéku v budově starého kina. „Byla to partyzánština, neska už by to tak nešlo“ vzpomíná jeden z organizátorů diskoték, jejichž pořádání nemělo dlouhého trvání.

Daleko navštěvovanější počiny se od roku 1994 dařilo organizovat členům místního klubu Nezávislé erotické iniciativy (NEI). Mezi první jejich akce patřily dětské dny a závody nepřihlášených aut s názvem Rodeo cross, o kterých se tehdy psalo i chomutovském tisku. A zároveň prý obnovily pořádání strupčické Svatováclavské poutě.

Členové zdejšího klubu NEI a mezi nimi pan Schirocko dále projevíly zájem o zrekonstruování uzavřeného *nového* kina na hospodu pomocí vlastních nákladů. O hospodu měli ovšem zájem i ti, kteří v obci provozovali *partyzánské* diskotéky a kteří v té době založili podnikatelské sdružení TRIO. Tento spor rozhodl majitel prostorů uzavřeného kina, tedy Obecní úřad. Jeho tehdejší představitelé rozhodli o rekonstrukci starého kina vlastními náklady a nově vzniklou hospodu (která se nalézala v předsálí bývalého kina) pronajmuli podnikatelskému sdružení TRIO.

Organizování obnovené Svatováclavské pouťi přebírá dále obecní úřad a bývalí organizátoři jsou vyšachováni. Postupem času se na Obecním úřadě začnou projednávat a schvalovat i další nově vynalezené tradice. V místním občasníku, který je vydáván rovněž zdejším zastupitelstvem je navíc založena rubrika *Ze společenského a kulturního života*.

Bývalí organizátoři se od té doby s novými organizátory, ale i novými zastupiteli a novým starostou stanou nepřátelé na život a na smrt. V roce 2008 dokonce Shirocko zažaloval nejdříve nového starostu a později i úřad. Dnes už je zapomenuto jak to kdysi celé bylo ohledně obnovování zdejších tradic a velká část zdejších lidí zkrátka povídá: U zrodu byl náš starosta, *revoluční* starosta.

(Prokop) Četl jsem v občasníku, že byl schválený plán společenských a kulturních akcí na rok 2008. Ale to se kdysi nedělalo pokud si to dobře pamatuju.

(Robinson) Vloni jsme to dělali poprvé.

(Prokop) Kdysi to ale bylo rozdělený, něco jste dělal vy a něco lidi z TRIO.

(Robinson) No, to je asi taková formalita, že to schvalujuem, v podstatě mohli jsme napsat, že to berem na vědomí.

(Prokop) Tam se psalo něco o svatováclavskym setkání, to už se tomu neříká pout', proč jste tomu dali nový název?

(Robinson) To je pout', ale letos je to z peněz z dotace. Takže to bude zajišťovat profesionální agentura, je na to celej projekt. Budou pozvaní lidi z Oberhau, teda z partnerský obce regionu Most-Jih z německa. No, a že by tady měli s našema děckama mít výstavku nějakých prací. Ale to je v podstatě jenom..

(Prokop) Jojojo.

(Robinson) To není to nejpodstatnější, ale z hlediska získání ty dotace tady ta spolupráce těch obcí a ten název, co se tomu dává, že to je vlastně přeshraniční setkání dvou obcí. Tak se na to získá grant. A tím, že bude víc peněz, tak se může udělat další program. Měli by tam bejt nějaký šermíři a další věci.

(Prokop) Takže to budou dělat profesionálové a už ne lidi z obce?

(Robinson) Jo. Je to přeshraniční spolupráce, bude to takový honosnější a zajímavější pro ty lidi. Tyhle akce stojí za to, aby se do nich investovaly nějaký prachy. Každopádně, když se dají ty prachy získat jinde než z obecního rozpočtu, tak tím líp. Každopádně bysme si tuhle profiagenturu nemohli dovolit z rozpočtu. Jestli to bude třeba 200 000,- U nás to vždycky vyšlo tak na 40 000,-.

(Prokop) Jak vlastně začaly ty akce?

(Robinson) Jak to začlo, jestli jsem to byl já nebo někdo jinej, to už nevím a hlavně to dnes není podstatný. Každopádně to že se tu v tý vesnici něco děje, ty kulturní akce a ta pout', to je velice důležitý že se to děje.

To, že se ta obec zvelebila je taky důležitý. Jak komunikace, že se začala udržovat zeleň, to se dřív nedělalo. Kdysi měla obec jednoho zaměstnance a teď jich je tam osm. Že se sekaj traktorem ty trávníky. To že se rozjela výstavba těch baráků. Že jsme dokázali zdržet fungování tý školy, to už bylo na spadnutí. To byl teda zázrak, že škola zůstala! Kdyby tu nebyla škola tak se sem nebude nikdo stěhovat. A že se rozjela výstavba, souvisí to s tím. No, a taky ten sportovní areál se taky podařil, ale zdá se i že na to jak jsou Strupčice velký, tak je na to málo lidí.

Důležitá je ale hlavně ta kultura.

5. TY LIDI, CO O TOM MOC NEPŘEMEJŠLÍ, TAK TO MAJÍ NEJJEDNODUŠÍ

„Ucho“

Léta padesátá.

Ludvík, tajemník jistého ministra, se z manželkou vracejí z recepce. Před domovními dveřmi zjišťují, že ztratili klíče. Musí se tedy vloupat do vlastního domu.

Klíče se našly. Trčí v zámku, jenže zevnitř. Ludvík si ale pamatuje, že důmzamykal a strčil si klíč do kapsy.

Někdo vypnul elektřinu. Anna je opilá, vyčítá manželovi, že neumí ani opravit pojistky. Hádají se o hlouposti, Anna s mužem cloumá a najednou jí v kuchyni upadne vidlička. Spadne mezi dvě skříňky, Anna si postaví hlavu, že ji odtamtud vytáhne. V mezeře mezi skříňkami nachází ucho.

Ludvík propadá panice a začne pálit kompromitující dokumenty. Hází je do záchodu a pokouší se je spláchnout. Koupelna je plná štiplavého dýmu, ale okno se bojí otevřít. Všimli si, že jejich dům pozorují dva muži v autě.

Druhé ucho najdou v koupelně pod špinavým prádlem.

Další vysoko pod stropem na parapetu koupelnového okénka. (... Ucho je miniaturní kostka s anténkou dlouhou jako řasa. Vysílačka)

Ludvík pochopil, že jeho ministr, který bydlí naproti přes ulici, byl internován ve vlastním domě. Co může znamenat přerušená dodávka elektřiny v Ludvíkově vile a tři nalezené štěnice? Jistě přijdou zatknout i jeho. Anna chystá manželovi košile.

Filmoví diváci vidí, že hrdina má strach ... – ale ráno zatčen není. Je jmenován ministrem. (Szczygiel 2007:109-110)

Poslední dva roky mé terénní práce, které se mimochodem přesně kryjí s dobou, kdy místní obecní výbor podpořil těžařskou lobby, si někteří lidé z pana Robinsona dělali legraci, že nikam nechodí, že je asi nemocný, vážně nemocný! Pravda je, že když se někde objevil, vypadal utrápeněji, než kdykoliv předtím, dokonce mi i o nějakých projevech nemoci povídal. Velmi pravděpodobně se jednalo o projevy *schizofrenie*, o které nám vypráví na začátku tohoto příběhu a o jejímž podhoubí jsem se na těchto stránkách již leccos dozvěděli.

Když jsem přijel na jaře 2008 do Strupčic, viděl jsem pana Robinsona po dlouhé době uvolněného, smějícího se a vtipkujícího. Až po několika minutách jsem se dozvěděl, že podává výpověď ze zaměstnání v Mostecké uhelné. Což, zdá se, je lék proti této zákeřné nemoci.

Pan Robinson není úplně charakteristický představitel pracovního imigranta, či doosídlence Mostecké pánve. Spolu s panem Šiškyňem, který by podle svých vlastních slov opustil Strupčice pouze nohama dopředu, znázorňuje pan Robinson člověka, který procitňuje dosah svých kořenů daleko dále nežli představuje poválečný socialistický počátek povrchové těžby v hnědouhelné pánvi. Oba zde vystupují jako zástupci zakořeněných generací, kteří dávají za každou cenu přednost zachování obce, namísto pokračování těžbě.

Pan Robinson se ovšem nalézá v poněkud jiné situaci, jelikož pracoval po dobu třiceti let na ředitelství Mostecké uhelné v Mostě a v roce 2006, tedy právě v době, kdy si Mostecká uhelná podle jednoho z majitelů MUS, Petra Pudila, začala připravovat půdu ve vesnicích, kterých se případná těžba dotkne, si uvědomil svůj osobní rozkol. Sám pro něj používá metaforu schizofrenie. Schizofrenie je popsána akademickým slovníkem cizích slov jako „těžké duševní onemocnění charakterizované postupnou ztrátou vztahu ke skutečnosti, schopnosti uvažovat a vedoucí k rozpadu osobnosti.“ (Petráčeková a spol 2000: 689)

Jednáním na obecním zastupitelstvu v roce 2006 a opakovaně v roce 2008 byl pan Robinson jasně postaven před otázkou: Podpořit těžařskou lobby, nenechat se vyhodit z práce, a vystavit místo svých kořenů k nenávratnému vytěžení, či riskovat ztrátu zaměstnání v padesáti letech (na Mostecku je to větší hazard, než si dokáže představit člověk v Praze), riskovat svoji dobrou pověst, avšak postavit větší důležitost zachování místu svých kořenů?

Obecní zastupitelstvo nakonec zahrálo hru jaksi na obě strany – směrem do vesnice toto rozhodnutí umně ututlalo, zatímco směrem do světa zaznělo strupčické *ano* prolomení územním ekologickým limitům! Nejen že informace z neznámé vesničky Strupčice, spolu s již známějším městem Jirkov, pronikly skrze tisk, rádio a televizi ze zamlžené pánve do světa, ale v šuplíku (či na stěně?) v jedné z kanceláří Mostecké

uhelné čeká papír, kde je toto *ano* zvěčněné a čeká na své další využití. Není velkých pochyb o tom, že jej těžařská lobby vytáhne v době, kdy se opět otevře debata ohledně připravované energetické koncepce České republiky, kolem které již po dekádu politici tančí své tanečky. To by se mohlo stát již na podzim roku 2008 po zveřejnění výsledků zprávy Pačesovy komise.

Pro pana Robinsona problematická schizofrenní situace neskončila ani v roce 2006, ani v roce 2008 podpisem těžařské lobby starostou obce, tuto nelehkou otázku vyřešil tím, že Mosteckou uhelnou opustil a zbavil se jedné ze dvou židlí na kterých dosud seděl. Zeptal jsem se ho, co pro něj bude znamenat odchod z MUS.

(Prokop) No, teď jak jste dal tu výpověď, neuleví se vám?

(Robinson nyní už mluví daleko hlasitěji a vtipkuje)

Doufám, že časem ze mě něco spadne, uvidí se, co se bude dít a nedít. Každopádně kus té loajality tam asi zůstane, teda pouze v případě, že se nebude dít nic divokýho, jako třeba že by tu chtěli zase těžít, to bych už šel teda proti nim.

Když tam ale děláš třicet let, tak tam necháš kus sebe. Necháš tam kořeny, jo? (smích a důraz na vyslovování slova kořeny) Je to i o těch lidech s kterejma si tam dělal. Třeba bejvalý technici tam z MUSky se furt scházej.

Takže je to i o těch spolupracovnících, chceš s nima bejt v nějakým kontaktu, no ale každopádně už se teď člověk nemusí až tak bát o svý postavení. Kdyby potom znovu nastala ta situace [rozhodovat se jako zastupitel zdali podpořit těžařskou lobby] ve který jsem byl, tak určitě bych řval mnohem víc!

Honba za miliardami korun a zároveň jejich utápění v nedomyšlených a nepovedených realizacích obnovy krajiny po těžbě uhlí bude nejspíš nadále pokračovat a to přímo v blízkosti Strupčic. V tiskové zprávě zveřejněné na internetové stránce MUS z 22. května 2008 se dozvídáme, že „skupina Czech Coal, která prostřednictvím Mostecké uhelné disponuje největšími uhelnými zásobami v České republice, zároveň opět potvrdila připravenost realizovat projekt zpřístupnění zásob za limity. ... Czech Coal je prozatím nucena zahájit řízené snižování produkce a kolem roku 2020 v lokalitě ČSA těžbu dočasně zastavit. Omezení těžby v důsledku limitů se ovšem nedotkne druhé hlavní lokality skupiny Czech Coal, lomu Vršany,

který jako jediný v ČR může uhlím zásobovat zcela nový moderní zdroj s vysokou účinností nahrazující staré uhelné elektrárny, a to až do roku 2058.“ Řeč je o velkokapacitním lomu Vršany, který zůstal od roku 1989 zakouslý několik desítek metrů od intravilánu Strupčic. Ten samý lom, který porodil výsypku Malé Březno, nutí pochodovat stromy i strupčické domy. V první fázi by těžba pravděpodobně směřovala na duhou stranu od Strupčic, ovšem přímo do míst, kde v minulosti proběhla nákladná rekultivace výsypky Čepirohy, což dokládá že rekultivovaná krajina nemusí být vždy posledním řešením.

Navíc je zde běžnou praxí, že obří stroje ve velkokapacitním lomu zůstávají až do konce své životnosti, jinak se jejich provoz stává nerentabilní, a to prosím pozor – v očích nejuspěšnějších podnikatelů v České republice. Z toho plyne, že Strupčice se mohou velmi pravděpodobně ocitnout za několik let ve stejné situaci jako Horní Jiřetín a Černice sousedící s velkolomem ČSA.

Podobně jako je další vývoj na Mostecku otevřený, zůstává do jisté míry otevřený i tento příběh. Ukázal jsem, jak zdejší krajina spolu se svými tvůrci, ale i s lidmi kteří v ní žijí a tedy i vnímají, vytváří traumatické situace, kterými se někteří lidé ze Strupčic začaly víceméně vědomě vypořádávat.

Vznikl zde pestrý program společenských akcí, které nejsou pouhou zábavou, ale mají co do činění s vypořádáváním se s následky těžby a s konstruováním reality v intravilánu obce, o jehož podobě si mohou zdejší občané sami rozhodovat, na rozdíl od neustále se přetvářejícího extravilánu. Tyto akce mají ovšem co do činění i s místní politikou. Vynálezci zdejšího karnevalu v čele se starostou se dostali do vedení obecního zastupitelstva a tak mají nejen moc nad tím, jakým směrem se bude odehrávat neustále se přeměňující tvář zdejší obce (kde má dnes podáno přes sto rodin žádost o koupi parcely na výstavbu domu), ale i moc nad rozhodnutím o tom, zdali se zde bude či nebude v budoucnu v případě zachování limitů těžit. O pořádání zdejších společenských událostí se již jednou ztrhl boj, v současnosti je ovšem pořadatelská taktovka v rukou zastupitelstva.

Strupčické obnovené, či nově vynalezené společenské události, se staly zdejším nejvýraznějším časoprostorem pro vyjednávání moci. A současné zastupitelstvo,

kteře se sem dostalo pŕedevšim skrze popularitu nabytou na zdejšich akcích, nemusí být neustále složeno z pro-těžaařských jednotlivců, obcí totiž stále více nahlas rezonují proti-těžaařské hlasy. Navíc rituály reprezentace, tedy rituály potvrzující současné status quo, které se zpravidla odehrávají na zdejšim sportovním areálu vybudovaném ve spolupráci s MUS, a které jsou rovněž MUS a ČEZ sponzorovány, se na rozdíl od kolektivních performancí, či sociálních dramata, jejichž průběh se obejde bez využití profesionálních agentur, těší stále menšimu zájmu.

Dokonce i někteří zastupitelé s postupující těžbou začínají ostře nesouhlasit, jako nám známá Prata, která se skrze zdejší performance sžívá s novými sousedy, ale i prostředím intravilánu. Také pan Robinson se rozhodl odejít ze zaměstnání v Mostecké uhelné a dále se zabývat aktivitami, které mají v obci vést k zakořeňování v místní traumatizované krajině. V případě dalšího vyjednávání s těžaři ohledně prolomení limitů by řval mnohem víc.

(Prokop) Co si myslíte o budoucnosti zdejšich společenských akcí, na jejichž organizaci se významně podílíte?

(Robinson) Ty mladý se mi zdá hrozně povrchní. Teď je to jiný. Za naší doby nebylo to mamonářství, ten konzumismus, co je dneska. Celý je to na ten konzumismus zaměřený a ta mladá generace je na to zaměřená úplně. Takže možná sem zbytečněj pesimista. Ty kořeny se musejí dělat na generace, ale nevim, jestli tyhle mladý lidi můžou zakořenit. Můžou cestovat jinam, mimo. Celá doba jde proti tomu zakořenit. Vem si, v těch spojených státech starý lidi se stěhují na starý kolena na Floridu, kde je krásně. Takže vůbec, než aby se vrátili, tam kde se narodili, tak to ne. Tady jsou starý lidi vyřizený z toho, že mají jít z baráku do baráku v rámci vesnice a tam prostě jdou z jedny strany spojených států na druhou a je jim to jedno. Ta situace, jak je v celým státě nastavená teď, tak to jde proti tomu.

(Prokop) A co teď vy budete dělat, když budete mít čas namísto práce v Mostecký uhelný?

(Robinson) Nejdřív bych chtěl určitě realizovat malou skládačku o zdejších památkách. Teď snad budu mít víc času, tak se budu tady těma věcma všema konečně víc zabývat.

(Prokop) Jakýma teda ještě věcma, myslíte třeba ten kroj jak jste o tom mluvil a ty další věci?

(Robinson) Přesně tak! K tomu ale musíš mít nějaký blázny jako jsem já, který by do toho šli. Prostě někoho kdo by takový kroje nosil při nějakých příležitostech. A že bysme si třeba tady vytvořili nějakou strupčickou tanec klasičkej, na to často myslím. Strupčickou Verbuňk třeba! (smích)

(Prokop) A jak by měl vypadat teda ten kroj?

(Robinson) No určitě by měl mít nějaký typicky český známky toho, co je typický pro ten český kroj. Nějaký teda ty české atributy, ale měl by mít něco i z toho německého kroje, i když Strupčice nikdy neměly svůj kroj. Ale z toho sudeťáckého kroje by tam mělo taky něco být.

(Prokop) A ještě máte nějaký další nápady?

(Robinson) Jo to mam, já jsem v tom takovej snilek. Víš, co mě třeba napadlo? Jednou by měla vyrůst ta rozhledna tady na výsypce, to by bylo docela zajímavý, ale to není můj nápad. Ale napadl mě třeba větrnej mlýn.

(Prokop) Větrnej mlýn?

(Robinson – už úplně plynule a jak kdyby měl odpovědi připravené, na rozdíl od odpovědí, kterými nám na začátku odhalil existenci *schizofrenie*)

No vidíš, to prostě odpovídá mě. No, ale zase počkej, tady musel být větrnej mlýn, protože tady to pole (ukazuje směrem z okna) se jmenuje windmulle, to je větrnej mlýn německy. Tam směrem nad dolem Annou, směrem na vytěžený Holešice, na tom kopci. Takže ten název, určitě se to nejmenuje jen tak.

A vedle toho je mullgraben, a to je mlýnská strouha, jestli tímhle graben tekla voda, ja nevim. Ale každopádně windmulle je větrnej mlýn. A myslím si, že z tohoto mlýna pochází ty mlýnské kameny tady u Kameníkových na

zahradě. Takže je tady na kopci svědectví, že tu ten mlýn byl, takže bylo by to krásný, kdyby tam znovu stál a lopatky se točily.

Ale to je utopie, neska je to ještě utopie. Ale když si vem, lidi dneska pátrají po atrakcích a tohle by byla taková zajímavost, která by sem přitahovala lidi. Já vím, že to tady není kdovíjak turisticky zajímavý, ale aspoň na takovýhle věci sem lidi nalákat. Když tu nejsou vyloženě ty památky.

Mě už taky napadlo postavit hrádek tady, to je taková mánie stavební z toho, jak se tu teď v poslední době všude staví. Ale bylo by to hezký, kdyby na kopci stál takovej hrádek, a myslím si, že by se dal pořídit poměrně levně dneska.

(Prokop) Za kolik?

(Robinson) Za moc ne, ale nejdražší je vždycky ta pracovní síla. To jsem ale vodbočil, to si ze mě vymámil, takovýhle ty moje sny.

(Prokop) No představte si, že by vám v roce 89 , a jak to tady vypadalo, někdo řekl, že to tady bude všechno tak hezky opravený a že se tady bude dít takových akcí, tak co byste mu na to tehdy asi řekl?

(Robinson) Jasně, prosadit tyhle sny je strašně výborný. Už se o to snažím asi 10 let. Prostě dalo to hrozný práce. Uvidím, jak na tom budu se zdravím. Na jednu stranu jsem už utahanej, ale na druhou stranu rád ovlivňuju ty lidi. Oni neuvažujou v širších souvislostech a já si říkám, že bych tam měl na tom zastupitelstvu bejt.

Když tenkrát poprvé zaznělo, že by taj mohla stát ta rozhledna, tak si každej myslel, že jsem padl na hlavu. Jo a takže tenkrát byla rozhledna utopie, dneska teda ještě nestojí, ale nikoho nenapadne říct - hele to je kravina. Prostě už to prostě vstřebali. A to je ten můj problém, protože já přicházím kolikrát s nápadama a neumím je prodat. Jsem prostě nějak napřed a ty lidi to musej postupně vstřebat.

No je to ale hlavně psychicky náročný tyhle snahy. Kor, když o tom potom moc přemýšlíš. To je to nejhorší. Ty lidi co o tom prostředí moc nepřemýšlejí tady, tak to mají nejlepší. Hoděj to za hlavu a de se dál.

Uvažovat nad tím, co vhodného vymyslet a zrealizovat pro kolektivní zakořeňování v traumatizující krajině je možná podobně náročné, jako odpovídat etnografickými

metodami na podobné otázky, jako například: Co všechno se děje *v zákulisí*, aby se skutečně nastartoval počítač, začalo svítit světlo, či prostě bylo doma teplo i v časech, kdy by člověk ven ani psa nevyhnal. Co doprovází těžbu uhlí, z kterého se vyrábí energie? Náročné musí být i rozhodování, jakým způsobem se zbavovat *schizofrenie*, pokud si ovšem uvědomíte, čím může být taková zákeřná nemoc způsobena.

LITERATURA

- COHEN, Abener (1993): *Masquerade Politics – Explorations in the Structure of Urban Cultural Movements*. University of California Press, Berkeley and Los Angeles.
- DRAKULIĆ, Slavenka (2004): *Ani mouše by neublížili – váleční zločinci u soudu v Haagu*. BB/Art, Praha.
- ECO, Umberto (1984): *Carnival!*. Mouton Publishers, Berlin.
- GINSBURG, Faye D(1989): *Contested Lives – The Abortion Debate in an American Community*. University of California Press, Berkeley.
- HANDELMAN, Don (1998): *Models and Mirrors – Towards an Anthropology of Public Events*. Oxford, Berghahn.
- IŠTVÁNEK, Prokop (2005): *Jak se formuje komunita jejíž obec je dlouhodobě vystavena vlivům velkokapacitní těžby hnědého uhlí*. Nepublikovaná bakalářská práce, FF ZČU.
- KENNEY, Padraic (2005): *Karneval revoluce – Střední evropa 1989*. Brno, BB/art.
- ORTNER, Shery B. (2004): Teorie v antropologii od šedesátých let. *Biograf* (34): 123 - 162.
- PETRÁČKOVÁ, Věra a spol (2000): *Akademický slovník cizích slov*. Academia, Praha.
- SCHECHNER, Richard (1985): *Between Theater and Anthropology*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia.
- SCHECHNER, Richard (1988): *Performance Theory*. Routledge, London and New York.
- SCHECHNER, Richard (1992): The Street is the Stage; in Schcechner, Richard ed. *The future of ritual – writings on culture and performance*. Routledge, . London and New York.
- SCHIEFFELIN, Edward L (1985): Performance and the cultural construction of reality. *American Ethnologist* 12, 4: 707 –724.
- ŠAŠEK, Miloslav 1997: *Vývojové tendence sídelní struktury Severočeského kraje*. Acta Universitatis, Ústí nad Labem.
- TURNER, Victor (1967): *The Forest of Symbols*. Cornel University Press, Ithaca.

TURNER, Victor (1974): *Dramas, Fields and Methaphors*. Cornel University Press, Ithaca.

YURCHAK, Alexei (2006): *Everything was forever, until it was no more*. Princeton University Press, Princeton.

YURCHAK, Alexei (2003): Soviet hegemony of form: Everything was forever, until it was no more. *Comparative Studies in Society and History* 45, 3: 480 – 510.

PRAMENY - LITERATURA

BARTOŠ, Otakar 1970: *Severní Čechy*. Severočeské nakladatelství, Liberec.

BÁRTOVÁ, Eliška (2005): Billion, nebo život – Uhlobaroni chtějí to první, občané to druhé – a vláda? *Respekt*, (17): 6.

BENEŠ, Edward a spol (20004): *Mostecko – regionální vlastivěda*. Hněvín, Most.

BINTEROVÁ, Zdena (2001): *Strupčice*. Okresní muzeum Chomutov.

FEŘTEK, Tomáš (2006): Lidé ze Sudet. In Feřtek, Tomáš a spol: *Proměny sudetské krajiny*. Nakladatelství Českého lesa, Klatovy.

FOJTÍK, Vadim (2008): Pačesovo jádro. *EURO* (29): 32-35.

KOMÁREK, Michal (2005): Havíři, nebo rybáři? *Reflex* (25): 42-47.

NĚMEČEK, Tomáš (2005): Naši oligarchové – Antonín Koláček a Petr Kellner na cestě mezi dravcem a úctyhodností. *Respekt*, (17): 13-15.

PÁRAL, Vladimír (1975): *Radost až do rána – O křečcích a lidech*. Melantrich, Praha.

ŠVANKMAJER, Miroslav a kol (1995): *Dějiny Ruska*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha.

SZCZYGIEL, Mariusz (2007): *Gottland*. Dokořán, Praha.

PRAMENY – O.Ú. STRUPČICE

Kronika obce Strupčice (1986)

Strupčický občasník (2006): Usnesení ze 46. zasedání Zastupitelstva Obce Strupčice den 6.2.2006. (2006) (31):3-4.

Strupčický občasník (2004): Úvodník. (31):1.

VANÍČEK, Ivan a kol (1995): *Posouzení vlivu deformací v obci Strupčice*. FS ČVUT, Praha.

PRAMENY – MUS

NOVOTNÁ, Liběna (2005): Společenská odpovědnost jako sociální investice.

Powerpointová prezentace. Powerpointová prezentace (www.mus.cz).

ŠTÝS, Stanislav a kol (2001): *Mostecko – Minulost a současnost*. Účelová neprodejná publikace.

KUŽEL, Stanislav a spol (2003): Průzkum možností sociální revitalizace s Severozápadních Čechách - Materiál pro úsek pro vědu a výzkum Appian Group a. s.. KSA ZČU, Plzeň.

Důlní noviny.

FILMY

BABINSKÁ, Karin (2007): Pusinky.

SLÁMA, Bohdan (2006): Štěstí.

SVĚRÁK, Jan (1988): Ropáci

INTERNETOVÉ STRÁNKY

Česko – slovenská filmová databáze	–	www.csfd.cz
Český statistický úřad	–	www.czso.cz
Mostecká uhelná	–	www.mus.cz
Občanské sdružení Kořeny	–	www.oskoreny.cz
	–	www.limitytezby.cz

APENDIX 1

Třináct důvodů občanského sdružení Kořeny, proč zachovat limity těžby a nepřipustit likvidaci Horního Jiřetína a postup těžby k Litvínovu.

1. Likvidace Horního Jiřetína a Černic - 96% občanů účastnících se referenda s likvidací obce nesouhlasí

Ztráta kulturních a historických hodnot původního osídlení. Zpochybňování práva soukromého vlastnictví majitelů nemovitostí v Horním Jiřetíně a Černicích, snahy prohlásit zisk soukromé společnosti za veřejný zájem, vykořenění lidí nedobrovolnou ztrátou jejich domovů.

2. Likvidace areálu Chemopetrol – ztráta tisíců pracovních míst

Likvidace průmyslového areálu kvůli III. a IV. etapě těžby započne již kolem roku 2050. Přinese obrovskou vlnu nezaměstnanosti, zrušení pracovních pozic ve specializovaných profesích nejen chemického průmyslu ztíží hledání nových zaměstnání.

3. Odříznutí Litvínova, Lomu, Louky u Litvínova, Mariánských Radčic a horských obcí od okolí

Radikální redukce infrastruktury a dopravního spojení pro všechny občany, instituce i podnikatelské subjekty. Zvýšené náklady na PHM zaplatí občané bez náhrady. Významně se zhorší dostupnost celého mikroregionu pro návštěvníky.

4. Mostecko již absolvovalo nejhorší vlnu nezaměstnanosti

MUS a.s. snížila počet zaměstnanců od roku 1993 do roku 2004 z 16165 na 4611, současná 23% nezaměstnanost již zahrnuje oněch 12 tisíc propuštěných zaměstnanců. Propuštění zbylých 4,6 tisíc do roku 2017 nezpůsobí nárůst nezaměstnanosti na 30%, jak je často prezentováno. Udržení pracovních míst v MUS a.s. díky pokračování těžby je na úkor zachování pracovních míst firem sídlících v areálu chemických závodů včetně Chemopetrolu a.s., jeho dceřiných společností a 350 pracovních míst v Horním Jiřetíně a Černicích. Vlnu masivního propouštění si

při pokračování těžby bude muset Mostecko ještě v budoucnu zopakovat po jejím ukončení. Útlum těžby probíhá od roku 1991 a bude probíhat nejméně do roku 2017, 26 let je dostatečně dlouhá doba, aby těžební společnosti našly nové podnikatelské aktivity zajišťující práci pro jejich zaměstnance.

5. Zhoršení životního prostředí obyvatel Litvínova, Lomu a Mariánských Radčic
Život na okraji velkolomu přinese hluk, splodiny ze šachty, vysokou prašnost, inverze. Zrušení části infrastruktury způsobí zatížení dopravy ve městě – přes Litvínov bude svedeno dopravní spojení všech Krušnohorských obcí nad ním a nad Horním Jiřetínem. Zhoršení zdravotního stavu a zvyšování úmrtnosti obyvatel je krutou a nekompensovatelnou externalitou těžby.

6. Ztráta potencionálních investorů = zaměstnavatelů, zhoršení sociální struktury
Atraktivita regionu se po výrazném zlepšení v posledních letech opět rapidně zhorší, zdevastované Podkrušnohoří zabrání rozvoji turistického ruchu, služeb a příchodu investorů se zájmem o perspektivní regiony. Orientace pouze na těžební průmysl po likvidaci průmyslu chemického způsobí ztrátu know-how a ukončení přirozeného rozvoje malého a středního podnikání. Stejně jako v minulých desetiletích se výrazně zhorší vzdělanostní struktura společnosti ve prospěch profesí nenáročných na vzdělání a podnikavost. Mostecko se se sociopatologickými jevy z tohoto poměru vzpamatovává dodnes. Podporování tohoto jevu i v následujících desetiletích povede k dalšímu nárůstu kriminality a nezaměstnanosti - další z externalit, se kterými prostřednictvím našich daní stát bojuje.

7. Pokles cen nemovitostí bez náhrady

Otevření velkolomu v sousedství Litvínova způsobí devalvaci cen nemovitostí, tato ztráta je na straně soukromých vlastníků a je nevymahatelná.

8. Vyvážíme třetinu elektrické energie

Museli bychom zlikvidovat dvě obce, abychom i nadále mohli vyvážet třetinu vyrobené energie. Vývoz, ze kterého plyne zisk soukromým těžebním společnostem a ČEZu bude pokračovat do roku 2015, od roku 2015 se bude energie na náklady spotřebitelů dovážet ze zahraničí. Bylo by logické snížit nadvýrobu elektrické energie tak, aby byla pokryta potřeba České republiky a prodloužilo se tak využívání

vlastních zdrojů. Pod Horním Jiřetínem a Černicemi leží 5% využitelné energie pro Českou republiku, tak malé množství lze nakoupit, vyrobit z obnovitelných zdrojů a především ušetřit.

9. Devastace krajiny

Pokračování velkoplošného dolování zdevastuje krajinu od Chomutova a Jirkova až po Litvínov, vyhladí dvě obce i s mnoha významnými krajinnými prvky. Řada odborníků varuje před těžbou na úpatí Krušných hor, vlivy na jejich stabilitu byly již prokázány, sesuvy svahů jsou zaznamenávány několikrát do měsíce a pohyb hor roztrhal i betonové převaděče horských potoků. Přesto se redukuje monitoring masivu. Likvidace Hornojiřetínské a Albrechtické výsyvky představuje zrušení jediného biokoridoru propojující Krušné hory s okolní krajinou mezi Chomutovem a Loučnou. Obě výsyvky jsou díky svému stáří významným biotopem pro organismy v takto silně urbanizované krajině, na výsypkách se vyskytují početné populace mnoha chráněných druhů Českou republikou i v rámci NATURA 2000.

10. Porušení vládního usnesení č. 444/1991

Usnesením vlády č. 444/1991 stanovila vláda územní limity těžby, které chrání zbylé podkrušnohorské obce před postupem těžby. Dala tak občanům nejen Horního Jiřetína a Černic jistotu trvalé existence jejich domovů, které využili k rekonstrukci či výstavbě svých obydlí, rozvoji podnikání a opravám obce. Usnesením nařídila Ministerstvu průmyslu a obchodu, Ministerstvu životního prostředí a Českému báňskému úřadu odpis zásob pod Horním Jiřetínem. Odpis dodnes nebyl proveden, jelikož MUS a.s. odmítá poskytnout potřebné podklady. Naopak se Okresní báňský úřad pokusil omezit výstavbu v Horním Jiřetíně tím, že požadoval umístit do stavebních povolení k novým stavbám podmínku, že si vlastník v případě pokračování těžby zlikviduje nemovitost na vlastní náklady, což je dle právních analýz Ústeckého kraje zcela v rozporu se zákony. Stavební úřad v Litvínově požadavku Okresního báňského úřadu vyhověl. Vláda při schvalování Státní energetické koncepce ČR v roce 2004 odmítla zrušit limity těžby, a tento návrh Ministerstva obchodu a průmyslu při schvalování vyškrtla. Druhé usnesení vlády o energetickém vývoji ČR na dalších 30 let tedy potvrdilo platnost limitů těžby, které by měly být respektovány jak báňským úřadem a ostatními pověřenými orgány k odpisu zásob, tak v Územním plánu Ústeckého kraje.

11. Hledání kompromisního řešení

Těžba uhlí může pokračovat jiným směrem (přes výsypku Obránců míru) bez likvidace Horního Jiřetína, Černic a přiblížení těžby k Litvínovu, ačkoliv je tato možnost pro těžební společnost méně rentabilní. Vláda by měla zvolit takové řešení, které neporušuje vlastnické právo obyvatel Horního Jiřetína a vyhovuje požadavkům na zaměstnání horníků místo toho, aby je stavěla proti sobě.

12. Možnost použití jiných způsobů dobývání

V současné době existují použitelné metody dobývání uhlí či energie z něj, které nevyžadují rušení krajiny nad ním (např. hlubinná těžba na zakládku, hlubinné zplynování). Způsob těžby by se měl přizpůsobit osídlení nikoliv naopak.

13. Vysoce kvalitní hnědé uhlí spalujeme v elektrárnách s nízkou účinností

Vyčerpání zásob ropy ve světě je otázkou následujících 40 let, výroba některých ropných produktů je možná i z kvalitního hnědého uhlí, které právě na Mostecku máme. Po úbytku ropy cena uhlí velmi vzroste a bude možné doplňovat výrobu chemickým průmyslem. Pro zajištění energetiky byly vystavěny jaderné elektrárny. Velkokapacitní těžba by se měla omezit a zásoby uhlí vydobývané šetrnějším způsobem využít k efektivnějšímu zpracování v ekonomické krizi fosilních paliv, která nás v několika desetiletích čeká.

http://www.limitytezby.cz/pages/body_files/referendum2.htm